RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 72.

Lördagen den 5 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs första lagutskottets memorial, nr 44, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till särskild ersättning åt sekreteraren hos första lagutskottet; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 2.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 437, med förslag angående inkomstberäkningar för 1920 års tilläggsstat och 1921 års riksstat m. m.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 262, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av nämnda proposition inom första kammaren väckt motion, nr 303, av herr *Lindhagen*.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med förklaring att förevarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster.
(Forts.)

Förslag
till
ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhämte dock, i de fall, här nedanföre stadgas, underrättelse och råd av ett statsråd, vartill Konungen kallar och utnämner kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade, infödde svenske medborgare av den rena evangeliska läran. Ej må de, som äro i rätt upp- och nedstigande skyldskap, ej heller syskon eller äkta makar på en gång vara ledamöter av statsrådet.

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster, högre eller lägre, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hava inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare ock obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, ävensom till läkarebefattningar, kalla och befordra även utländske män av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män av sällsynt skicklighet, men icke till kommendanter i fästningarna. Till konsul må ock utländsk man nämnas, där lön ej är med befattningen förenad.

Till ämbeten och tjänster, varom ovan sägs, må med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts, även kvinnor kunna utnämnas och befordras, dock att kvinna ej må utnämnas till prästerlig tjänst, där ej annorledes blivit bestämt i den ordning, 87 § 2 mom. stadgar.

Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla övriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i avseende å statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare av annan kristen troslära, ävensom av den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehavare av annan tjänst deltaga i handläggning eller avgörande av fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan.

Konungen fäste vid alla befordringar avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Varje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och avsked, till och ifrån äm-

beten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster. (Forts.)

§ 33.

Konungen äger att i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man eller kvinna. Sålunda naturaliserad utlänning njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk medborgare, dock utan att kunna till ledamot av statsrådet utnämnas.

§ 108.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år, på sätt i riksdagsordningen sägs, förordna sex för kunskaper och lärdom kända personer att jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarne, äge sådan befattning, att, i händelse någon författare eller boktryckare, innan tryckningen, själv överlämnar dem en skrift och begär deras yttrande, huruvida åtal därå, efter tryckfrihetslagen, kan äga rum, skola justitieombudsmannen och minst trenne kommitterade, varav en lagfaren, ett sådant yttrande skriftligen avgiva. Förklara de däruti, att skriften må tryckas, vare då både författare och boktryckare från allt ansvar frie, och ligge det å kommitterade.

Riksdagsordningen.

§ 70.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år förordna sex för kunskaper och lärdom kända personer att, jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarna, väljas medelst omröstning genom tjugufyra valmän, därav vardera kammaren inom sig utser tolv. Avgår mellan riksdagarna någon bland kommitterade, välja de övriga till det lediga rummet en behörig person; samt

2) att herr Lindhagens ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Det av utskottet framlagda förslaget överensstämde med Kungl. Maj:ts utom i avseende å första punkten i § 28 regeringsformen, vilken i utskottets förslag bibehållits i sin nuvarande lydelse, varemot Kungl. Maj:t i sitt förslag uteslutit det i punkten förekommande ordet »infödde».

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

av herr *Hellberg* i fråga om dels § 28 regeringsformen, dels mom. 2) av utskottets hemställan;

av herr *von Geijer*, som med instämmande av herrar *K. J. Ek-*

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster. (Forts.)

man, von Hofsten, Gösta Andersson och *Magnusson* i Tumhult hemställt,

att den ifrågasatta ändringen i § 4 regeringsformen icke måtte av riksdagen godkännas; samt

att, vad § 28 regeringsformen anginge, riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande lydelse av paragrafen:

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män — — — förenad (lika med utskottets förslag).

Till ämbeten och tjänster, varom ovan sägs, må med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts, även kvinnor kunna utnämnas och befordras; dock att kvinna ej må utnämnas till militär eller civilmilitär befattning, domarebefattning eller prästerlig tjänst.

Till prästerligt ämbete — — — svenska kyrkan (lika med utskottets förslag).

Konungen fäste — — — departementet höra (lika med utskottets förslag); samt

av herr *Forssell.*

Sedan *punkten 1)* föredragits, anförde:

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Det föredragna ärendet är i och för sig ganska enkelt att taga ställning till, men detta hindrar icke, att frågan är av utomordentligt stor betydelse. Jag skall, när jag nu begärt ordet, icke alls fördjupa mig i frågan, och detta förnämligast av det skälet, att utgången av denna kammares beslut torde på förhand kunna anses given. Jag skall därför icke onödigtvis upptaga kammarens tid, detta icke minst med hänsyn till den långa föredragningslista, som här i dag föreligger till kammarens behandling.

Jag skall inskränka mig till att säga, att jag instämmer med dem, som anse, att en utvidgning av kvinnans rätt att bekläda statstjänster är en av tidsförhållandena påkallad reform, men däremot är jag icke övertygad om vare sig nyttan eller klokheten av att i ett enda slag öppna så gott som alla portar på vid gavel för kvinnans rätt att bekläda statstjänster. Enligt mitt förmenande äro de befattningar, som herr von Geijer i sin reservation uppräknar, nämligen dels statsrådsbefattning, dels militär och civilmilitär tjänst, domarbefattning och prästerlig tjänst, av den beskaffenhet, att de icke lämpligen böra beklädas av kvinnor.

Då jag alltså anser, att dessa undantag, som herr von Geijer påyrkar i sin reservation, äro fullt befogade, och i varje fall förtjänta av ett ytterligare övervägande innan de grundlagfästas, ber jag, herr talman, att med dessa korta ord få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr von Geijer avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster. (Forts.)

Herr Leander: Det är ganska egendomligt, att högern för 15 à 20 år sedan ådagalade mera intresse för kvinnans rättigheter, än vad den under senare år visat sig äga. Bland motionärer, som på den tiden påyrkade, att kvinnans befogenheter i fråga om tillträde till ämbeten och tjänster skulle utökas, påträffar man t. ex. herr E. Trygger. Emellertid går det nu icke att vrida tiden och utvecklingen tillbaka.

Enligt den proposition, som vi nu behandla och som utskottet i allt väsentligt tillstyrkt, stå kvinnorna med hänsyn till grundlagens bestämmelser mycket nära målet att hava uppnått den fulla likställigheten med männen. Det är dock några få ämbeten, såsom justitieombudsmans- och militieombudsmansämbetena, som i fortsättningen tills vidare komma att vara förbehållna männen. Jag antager, att detta icke skall vålla så synnerligen stora bekymmer, då ingen svensk kvinna för närvarande lär vara aspirant på dessa ämbeten.

Emellertid har herr Lindhagen, såsom vi se av den utav honom väckta motionen, velat taga steget fullt ut och fullständigt likställa kvinnan med mannen ifråga om tillträde till statstjänster. Herr Hellberg har ställt sig ungefär på samma ståndpunkt eller, såsom han säger, i huvudsak velat ansluta sig till herr Lindhagens yrkande. Han har dock ganska väsentligt modifierat detta yrkande, och på grund härav är det i sak mycket liten skillnad mellan herr Hellbergs förslag och utskottets förslag. Det är endast formen, som herr Hellberg vill ha litet annorlunda. Han vill ha mera klara och principiella uttalanden och icke i en sådan form, att den nya bestämmelsen närmast framstår som ett halvt motvilligt medgivet undantag från den gamla. Emellertid tror jag, att kammaren här kan följa utskottet. Jag funderade till en början på att ställa mig på herr Hellbergs ståndpunkt, men när jag sedan jämförde hans reservation med utskottets förslag, fann jag, att det, som sagt, var mycket liten skillnad i sak.

Sedan föreligger här ett yrkande av herr von Geijer och hans medreservanter, till vilka herr Persson i Fritorp anslutit sig. De vilja, att kvinnan i fortsättningen skall vara åtminstone en hästlängd efter mannen. De vilja erinra henne om att hon ändå icke får tro sig vara fullt lika god som mannen. Hon får därför icke bekläda statsrådsämbete. Nåja, icke duga alla kvinnor till att bli statsråd, men det är icke heller alla män, som duga till det. Säkert är, att det finns många kvinnor, som lika bra som männen kunna förvalta det bättre än åtskilliga av de män, som beklätt detsamma. En konsekvens av kvinnans politiska rösträtt och valbarhet till riksdagsman måste ju för övrigt vara, att hon skall kunna utnämnas till ledamot av statsrådet.

Sedan är det de militära befattningarna. Jag vill då erinra min ärade vän, herr Persson i Fritorp om det svar som han erhöll av en högt uppsatt och mycket framstående militär på sin fråga, om kvinnan möjligen skulle duga till militärtjänst. Jo, blev svaret, visst duger hon till det; en kvinna kan driva tio män på flyk-

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster. (Forts.)

ten. Denne militär ansåg alltså, att våra dagars kvinnor kunna jämföras med de gamla svenska männen vid Narva, som ju var och en lyckades driva tio ryssar på flykten, och denne general förklarade, att själv ville han icke alls slåss med en kvinna. Vi hava under det senaste kriget hört talas om, att flera kvinnor förklätt sig till män och ställt sig i ledet samt kämpat tappert. Nu tror jag icke, att det ligger för kvinnans röst i allmänhet att ägna sig åt militäryrket, men om det är någon kvinna, som har lust till det, så förstår jag icke, varför hon nödvändigtvis skulle behöva draga på sig byxor för att få denna lust tillfredsställd, utan hon kan väl då få behålla sin vanliga dräkt. Det kan hända, att det finns någon Jeanne d'Arc, som kunde uträtta stora ting även på detta område. I varje fall finnes ingen anledning att utestänga kvinnan från militära befattningar, om hon verkligen vill ägna sig åt dem.

På samma sätt förhåller det sig med de andra ämbetena, som reservanterna vilja förbehålla männen och utestänga kvinnorna från. Jag tror, att kvinnan kan sköta dem lika bra som mannen. Hon har samma förutsättningar som han.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet N o t h i n: Herr talman, mina herrar! För närvarande äger kvinnan tillträde till statstjänst allenast i vissa undantagsfall. I fråga om högre tjänster — så kallade fullmaktstjänster — finnas stadganden i ämnet i § 28 regeringsformen, där det angives som regel, att det skall vara män, som skola utnämnas till dessa tjänster, och att endast i vissa undantagsfall kvinnor må utnämnas. Beträffande lägre tjänster återfinnas föreskrifter i avlöningsreglementen och instruktioner.

Den till behandling föreliggande propositionen avser, på ett undantag när, icke att taga definitiv ståndpunkt till frågan rörande kvinnornas rätt att bekläda statstjänst, utan avsikten är endast att *undanröja* grundlagens hinder i sådant hänseende. Denna fråga är nämligen under utredning hos särskilt tillkallade sakkunniga.

Till grund för Kungl. Maj:ts proposition har legat den uppfattning att vissa statstjänster vore av den beskaffenhet, att de icke obetingat eller under alla förhållanden kunde eller borde beklädas av kvinnor; därför har man också avsett, att dessa statstjänster skola uttryckligen avskiljas från det område, som nu skall öppnas för kvinnans verksamhet. Enligt propositionen, som i denna del överensstämmer med de nyssnämnda sakkunnigas uppfattning, skola emellertid dessa undantag icke angivas i grundlagen utan göras till föremål för särskild lagstiftning, som skall föreläggas riksdagen. I fråga om statsrådsämbete innebär emellertid propositionen redan nu ett ståndpunktstagande, men jag vill erinra om att enligt nu vilande grundlagsändringsförslag kvinnorna skola erhålla valrätt och bliva valbara till riksdagens båda kamrar; konsekvensen härav synes bjuda, att kvinna även må kunna bekläda statsrådsämbete, detta så mycket hellre, som till statsråd vanligen kallas personer, vilka deltaga i det aktiva politiska livet, nämligen ledamöter av riksdagen.

Ang. kvinnors tillträde till statstjänster. (Forts.)

I detta sammanhang vill jag erinra om att i Norge och Finland icke finnes något hinder för kvinna att bli ledamot av statsrådet. Icke heller i Danmark skall, enligt ett föreliggande förslag, vars slutliga antagande blivit fördröjt uteslutande på grund av meningsskiljaktighet på annan punkt, något hinder finnas för kvinna att mottaga statsrådsämbete.

I övrigt avser, såsom jag nämnt, propositionen icke att taga slutlig ståndpunkt, och jag tror, att det är för tidigt att nu föregripa resultatet av utredningen genom att avskilja vissa ämbeten från kvinnans befogenhet. Jag tror därför, att det vore önskligt, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den av herr von Geijer avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Persson i Fritorp, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr von Geijer avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 88 ja mot 53 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Uti en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten proposition, nr 243, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels godkänna de i statsrådsprotokollet angivna grunder för klassificering av telegrafverkets stationer ävensom vid bifall härtill besluta, att antalet av följande befattningar vid telegrafverket skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:

telegrafkommissarie av klass 1 B 17
» » » 2 21

dels besluta, att från och med den 1 januari 1921 antalet avdelningsingenjörer vid telegrafverket skulle ökas till fyra och antalet förste kontrollörer till tjugo;

dels medgiva, att ur telegrafverkets tjänst avgången person, vilken innehaft med pensionsrätt icke förenad befattning och som befunnes vara i behov av understöd, finge av telegrafstyrelsen tilldelas årligt understöd med lämpligt belopp, icke överstigande vad som motsvarade två tredjedelar av den årsinkomst, han senast åtnjutit från telegrafverket, att utgå av nämnda verks medel, dock att dylikt understöd, där ej särskilda omständigheter föranledde undantag, finge tilldelas allenast den, vars tjänstetid uppginge till minst 25 år, däri inberäknad den tid vederbörande före antagandet i telegrafverkets tjänst kunde hava innehaft anställning vid enskilt telefonnät, som övertagits av telegrafverket, eller såsom föreståndare för eller biträde vid sådan växelstation inom rikstelefonnätet, vars betjäning antoges av vederbörande abonnenter;

dels ock medgiva, att av telegrafverkets medel finge till Norra Sveriges rikstelefonisters vilohemsförening utan personlig ansvarighet under år 1920 utbetalas ett belopp av högst 25,000 kronor såsom bidrag till gäldande av föreningens kostnader för inrättande av ett vilohem.

Förevarande proposition hade hänvisats, i vad den avsåge medgivande för telegrafstyrelsen att tilldela ur telegrafverkets tjänst avgången person årligt understöd, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I anledning av propositionen hade uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 270, av herrar *C. G. Ekman* och *N. A. Nilsson* samt den andra inom andra kammaren, nr 373, av herr *Nilsson* i Landeryd *m. fl.*, hemställts, att riksdagen måtte, med godkännande av de grunder som beträffande postanstalternas klassificering utvecklats i kommunikationsverkens lönenämnds utlåtande den 28 januari 1920, besluta, att antalet av följande befattningar vid postverket skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:

postmästare av klass 1 18
» » » 2 . . . . . 30.

Vidare hade herr *Julin* uti en inom första kammaren väckt motion, nr 294, hemställt,

att riksdagen ville som sin mening uttala, att den i statsrådsprotokollet av den 12 mars 1920 omnämnda utredning för klassificering av postkontoren icke borde överlämnas till kommunikationsverkens lönenämnd utan i stället handläggas i samband med den i samma protokoll omförmälda undersökningen om förekomsten av överkvalificerad arbetskraft i postverket; och

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

att riksdagen måtte besluta, att tjänsteman i postverket, som i anledning därav, att under fortgången av förenämnda utredningar postmästartjänst icke definitivt tillsattes, allenast förordnades att tillsvidare bestrida högre tjänst än sin egen, skulle, för den tid förordnandet av honom bestredes, äga uppbära avlöning och äga rätt till tjänstårsberäkning, som om han vore konstituerad å den högre tjänsten.

I föreliggande utlåtande hemställde statsutskottet,

I) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma gällde telegrafverket,

a) godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 12 mars 1920 angivna grunder för klassificering av telegrafverkets stationer ävensom vid bifall härtill besluta, att antalet av följande befattningar vid telegrafverket skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:

telegrafkommissarie av klass 1 B 17
» » » 2 . . . . . 21;

b) besluta, att från och med den 1 januari 1921 antalet avdelningsingenjörer vid telegrafverket skulle ökas till fyra och antalet förste kontrollörer till tjugo; och

c) medgiva, att av telegrafverkets medel finge till Norra Sveriges rikstelefonisters vilohemsförening utan personlig ansvarighet under år 1920 utbetalas ett belopp av högst 25,000 kronor såsom bidrag till gäldande av föreningens kostnader för inrättande av ett vilohem;

II) att riksdagen, med bifall till de av herrar C. G. Ekman och N. A. Nilsson samt herr Nilsson i Landeryd m. fl. i ämnet väckta motionerna, måtte, med godkännande av de i motionerna omförmälda grunder för klassificering av postkontoren, besluta, att, på sätt kommunikationsverkens lönenämnds betänkande den 28 januari 1920 angåve, antalet av följande befattningar vid postverket skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:

postmästare av klass 1 18
» » » 2 . . . . . 30; samt

III) att herr Julins i ämnet väckta motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Lamm*, *Jeansson*, *Asplund*, *J. Nilsson* i Malmö, *P. M. Olsson*, *Anderson* i Råstock, *Nilsson* i Bonarp, *Jansson* i Falun, *Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma hänvisats till statsutskottet, och med avslag å de av herrar C. G. Ekman samt N. A. Nilsson och herr Nilsson i Landeryd m. fl. i ämnet väckta motionerna, måtte

a) godkänna — — — — — — 21;

b) besluta — — — — — — — tjugo;

c) medgiva — — — — — — vilohem; samt

II) att herr Julins i ämnet väckta motion måtte anses besvarad genom vad i reservationen anförts.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Svensson: Herr talman, mina herrar! De stridiga meningar, som komma till uttryck i det statsutskottsutlåtande, som nu är föredraget, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av postkontoren m. m., gälla ju, huruvida det av kommunikationsverkens lönenämnd framlagda förslaget till omklassificering av postkontoren bör bringas till verkställighet eller i tillämpning i samband med det nya avlöningsreglementets genomförande den 1 juli i år.

Såsom av utredningen i ärendet framgår, är denna klassificeringsfråga för postverkets vidkommande av en mycket ingripande betydelse. Såsom det påpekas i Kungl. Maj:ts proposition, innebär nämligen lönenämndens förslag, att icke mindre än 109 postmästare skola nedflyttas från den nuvarande klassen, och att av dessa efter förslagets genomförande 72 skola komma att uppbära en avlöning i samma löneklass, som de skulle hava uppnått, därest de icke sökt och vunnit befordran till den nu innehavda graden. För 6 postmästare skulle förhållandet bli ännu sämre, i det att de skulle erhålla avlöning i en lägre löneklass än den, de uppnått, om de icke vunnit befordran.

För att kunna taga ståndpunkt i den föreliggande frågan har man enligt min mening att i första hand söka bedöma, huruvida lönenämndens här framlagda omklassificeringsförslag icke minst med hänsyn till de konsekvenser, som därmed äro förbundna, vilar på riktig grund. Då, på sätt statsutskottet betonar, ändamålet med omklassificeringen bör vara att åstadkomma största möjliga likställighet ifråga om föreståndarebefattningarnas ställning i de olika kommunikationsverken, — naturligtvis dock med vederbörligt beaktande av de olika verkens säregna förhållanden — har man därför att till en början undersöka, om detta resultat kommer att vinnas genom lönenämndens förslag. Av vad jag anfört till statsrådsprotokollet framgår, att jag för min del hyser en bestämd tvekan härutinnan. I sitt förslag i ämnet har lönenämnden utgått från en skala, som erhållits genom att de olika postkontoren enligt ett visst system åsatts vissa poäng i förhållande till arbetets ansvar och omfattning. Om det härvid använda sättet för poängberäkningen och för övrigt om förslaget i dess helhet har nämnden själv framhållit, att den ansett detsamma otillfredsställande. Sedan emellertid en sådan poängskala erhållits, varå samtliga postkontor blivit utlagda, har nämnden vid uppdragandet av gränserna

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

mellan de olika klasserna av postkontor i stort sett använt det tillvägagångssättet, att den uppgjorda poängskalan uppdelats i så många lika stora delar, som det finns klasser. Det är ju emellertid ett faktum — och det är säkerligen välkänt, — att beträffande de mindre postkontoren förekomma stora grupper, vilka kunna inpassas inom trånga gränser, under det att å andra sidan de större postkontoren förete betydande olikheter i fråga om poängantal. En klassificering, grundad i huvudsak på en matematisk uppdelning av poängskalan, synes därför icke kunna innebära garantier för vinnande av ett rättvist resultat. I själva verket kunna därvid tillfälliga förhållanden få den största inverkan i fråga om till vilken klass ett postkontor komme att hänföras. Om t. ex. ett större postkontor har ett poängantal, som betydligt överstiger närmast i storlek följande postkontor, kan det ju tänkas, att poängskalan uppdrivits till en sådan höjd, att med tillämpning av den metod, lönenämnden förordar, de övriga postkontoren nedpressas i en lägre klass, än rätteligen borde ske.

Huruvida emellertid så är förhållandet med föreliggande förslag, är jag givetvis icke i tillfälle att bedöma. Jag ber emellertid att få framhålla, att verkställd jämförelse mellan fördelningen å ena sidan av postkontoren i olika klasser enligt nämndens förslag och fördelningen å andra sidan av motsvarande stationer vid statens järnvägar och telegrafverket utvisar, att vid såväl statens järnvägar som telegrafverket denna fördelning är mycket jämnare, än som enligt nämndens förslag skulle bli fallet i postverket. Och oavsett emellertid huru därmed förhåller sig, är det efter vad jag kan finna, uppenbart, att verklig säkerhet för en rättvis klassificering vid postverket icke kan vinnas allenast genom en matematisk uppdelning av poängskalan. För sådant ändamål måste en praktisk jämförelse göras såväl mellan postkontorens arbetsförhållanden inbördes som också å andra sidan mellan postkontoren och motsvarande anstalter i de båda övriga kommunikationsverken.

Såsom lönenämnden själv vitsordar, har den icke varit i tillfälle att verkställa någon mera ingående utredning i det avseendet. Det torde förhålla sig så, att den undersökning, nämnden varit i tillfälle att göra, är den minsta möjliga. Den torde ha inskränkt sig till besök vid ett par enstaka postkontor i riket, och det är givet, att dessa förhållanden icke genom en sådan flyktig undersökning kunna vinna den utredning, som måste vara nödvändig. Jag har därför för min del ansett det nödvändigt och anser det alltjämt nödvändigt, att en sådan ingående utredning i ämnet kommer till stånd, innan någon omklassificering av postkontoren äger rum.

Mot vad jag nu yttrat kan ju invändas, att det förslag, varom här är fråga, skulle vara av provisorisk beskaffenhet. Därmed är jag också inne på den andra synpunkten vid bedömandet av föreliggande fråga, som är en av huvudsynpunkterna, nämligen hänsynen till de nuvarande befattningshavarna. Även om innehavarna av postkontor skulle vara skyldiga att underkasta sig en omklassificering, som likställer dem med vad i de övriga verken gäller, kan jag icke finna det annat än i allra högsta grad betänkligt, om en nedflyttning i klass

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

skedde på sådant sätt, att man icke hade fullkomlig säkerhet för att de icke i själva verket bleve sämre ställda än innehavarna av föreståndarebefattningar i de övriga verken. Detta är verkligen en fråga, där det för statsmakterna är mycket angeläget att gå fram med försiktighet och så att säga hellre fria än fälla. Är man icke alldeles säker på att man icke begår en oförrätt, bör man skjuta på saken.

Jag kan icke heller dela den uppfattning, som uttalats av majoriteten i statsutskottet, att ett godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i detta ämne skulle stå i strid med de förutsättningar, under vilka såväl lönekommittén framlade som riksdagen godkände 1919 års löneregler. Visserligen ha såväl lönekommittén som förutvarande departementschefen uttalat, att löneregleringen nödvändiggjorde en omklassificering av postkontoren, men omklassificeringens genomförande *före* det nya avlöningsreglementets ikraftträdande har varken uppställts såsom villkor och ej heller ställts i utsikt. Utskottets citat från lönekommitténs betänkande förlorar för övrigt enligt min mening all betydelse vid det i propositionen upplysta förhållandet, att kommittén tänkt sig, att de nya avlöningsbestämmelserna skulle träda i kraft den 1 januari i år och något förslag, som möjliggjort klassificeringsfrågans behandling vid förra årets riksdag, icke förelåg. Snarare torde 1919 års riksdag, såsom det framhålles av reservanterna inom statsutskottet, genom fastställande av antalet utav vissa högre befattningshavare vid postverket från och med den 1 juli 1920 hava avsett att provisoriskt ordna den föreliggande frågan i avvaktan på framläggandet av en definitiv klassificeringsplan. I varje fall tror jag knappast, att någon — vem det vara må — vill göra gällande, att man tänkt sig, att ett sådant resultat av omklassificeringen som det, vartill nämnden kommit skulle föreligga; och det har därför enligt min mening tillkommit en alldeles ny och oberäknad faktor, vartill man vid ordnandet av övergångsförhållandena icke kan undgå att taga hänsyn.

Flera exempel föreligga för övrigt på att statsmakterna vid nya löneregleringar söka undvika att nedflytta befattningshavare i en lägre lönegrad. Sålunda beslöt 1909 års riksdag löneregler för postverkets personal att tillämpas från och med 1910 års början. Den därvid företagna ändrade klassindelningen av postkontoren innebar, att sju stycken postkontor skulle nedflyttas en klass. Som det emellertid anfördes, att det syntes med billighet överensstämmande, att samma regel skulle tillämpas, som förordats beträffande framtida omklassificeringar av postkontor, eller att nedflyttning i lägre klass icke må ske förrän vid vederbörande postmästares avgång från tjänsten, föreslog Kungl. Maj:t och beslöt riksdagen, att postmästare vid dessa postkontor skulle å övergångsstat uppbära de avlöningar, som skulle utgå inom den nya klass, som direkt motsvarade den klass, som postkontoren före nedflyttningen tillhörde. Härav följde även, att de å övergångsstat sålunda uppförda postmästarna vid tillträde till annan befattning skulle äga att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid ifrågavarande postkontor såsom fullgjord inom den klass, där dessa postmästare å övergångsstat uppburo sin avlöning.

I förbigående kan jag anmärka, att denna löneregleringen ej skedde fristående utan samtidigt med en löneregleringen för telegrafverket och under hänsynstagande till motsvarande förhållande vid nämnda verk och statens järnvägar. På liknande sätt förfors vid den av 1914 års riksdag beslutade omklassificeringen av postkontoren, och postmästare vid de postkontor, som då nedflyttades, bibehöllo den tjänsteställning och de avlöningsförmåner, som de förut innehaft.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Utskottsmajoriteten säger nu visserligen, att postmästarna ej personligen skola förlora på omklassificeringen, men detta är en sanning med modifikation. Genom personliga tillägg hållas de skadeslösa för minskningen i sina nuvarande avlöningsförmåner, men de få icke någon som helst ersättning för de ytterligare förmåner, som 1919 års riksdagsbeslut gav dem anledning att räkna med. De nedflyttade 109 postmästarna skulle nämligen dels få lägre pension, än som ställts i utsikt — och detta betyder ju under nuvarande förhållanden ganska mycket — och dels sämre tjänsteårsberäkning vid blivande befordran.

I detta senare avseende kan jag erinra om att en postmästare, som exempelvis tillhör klass 3, och som utskottsmajoriteten vill nedflytta i klass 4, genom ett långvarigt arbete har skaffat sig den kompetens och de meriter, som göra honom skickad att sköta postkontor av denna klass och som därigenom vid tjänstens tillsättande fått försteg framför andra tjänstemän, som kanske senare nått liknande befordran, men som av en lycklig slump placerats vid postkontor, som utskottsmajoriteten ej vill nedflytta icke blott i avlöningshänseende skall komma under dessa honom underlägsna kamrater utan även bringas i en sådan ställning, att om han i tävlan med dessa kamrater skulle söka befordran till högre tjänst, skulle han gå miste om flera års tjänsteårsberäkning.

I övrigt vill jag påpeka, att lönenämnden, som ju här talar genom utskottsmajoriteten, har godtagit principen om att ingen vid övergången personligen skall förlora något i penningar och tjänsteställning. Ja, nämnden har själv följt principen så långt, att den ansett, att de omkring 400 förste postiljoner, som äro värdebrevbärare och brevbärarförmän, böra överföras till fjärde lönegraden, ehuru deras arbete värderas efter tredje lönegraden, samt att blivande värdebrevbärare och brevbärarförmän skola utnämnas till tredje lönegraden. Jag måste då fråga: Varför skola postmästare i samma belägenhet nedflyttas i fråga om lönegrad och tjänsteställning?

Därest man nu väljer den av Kungl. Maj:t föreslagna utvägen att tillsätta de nuvarande postmästarebefattningarna allenast på förordnande i den mån, som de kunna beröras av omklassificeringen, torde man heller icke behöva draga sig för att nu uppskjuta föreliggande fråga, till dess densamma blivit utredd på ett tillfredsställande sätt. Olägenheten härvidlag måste jag för min del finna avgjort mindre än risken, att dessa befattningshavare måhända komme att i tjänsteställning sättas lägre, än vederbort, och att de enligt min mening med skäl kunna anse sig orättvist och obilligt behandlade av statsmakterna.

Det må vara med den saken hur som helst. Ett faktum är emellertid, att man inom postverket är fullkomligt enig om att lönenämn-

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

dens förslag, som det ju här är fråga om, måste betraktas som obilligt, orättvist och hänsynslöst. Jag tror, att det måste understrykas, vad poststyrelsen i sitt yttrande anfört, nämligen att en sådan uppfattning inom verket naturligtvis icke kan annat än inverka högst menligt på verkets förmåga att fylla sin i många avseenden ytterligt ömtåliga uppgift, och att en sådan menlig inverkan komme att gå ut över allmänheten och affärslivet.

Under hänvisning till vad jag nu har anfört, får jag således vördsamt hemställa, att denna kammare måtte beakta de enligt mitt förmenande mycket starka skäl, som tala för ett uppskov, så att det beredes möjlighet till en grundligare utredning av denna omklassificeringsfråga, än som nu har varit möjligt att åvägabringa. Jag tror, att klokheten bjuder att följa Kungl. Maj:ts förslag, och jag tror, att det måste sägas, att hänsynen till rättvisa och billighet för ett stort antal oförvitliga statstjänare också talar för ett sådant beslut.

Herr Andersson i Gävle: Herr talman! Då jag för en stund sedan begärde ordet i denna fråga, visste jag icke, att chefen för civildepartementet här skulle vara närvarande och så tydligt klarlägga saken, som han nu har gjort. Nu har jag verkligen icke något att tillägga, ty jag tycker, att de, som tagit del *dels* av den kungl. propositionen, *dels* av utskottets förslag, *dels* ock av vad reservanterna här föreslå, nu böra vara på det klara med saken, så att vi icke behöva diskutera den alltför länge.

Jag vill dock tillägga, att jag såsom ledamot av kommunikationsverkens lönekommitté haft litet anledning att närmare se på denna sak. Jag vill erkänna, att en omklassificering kanske i många fall kan vara berättigad, men den skall icke grunda sig på ett tillfälligt besök, som exempelvis herrar Nilsson i Landeryd och Nilsson i Kabbarp gjort, utan den bör grunda sig på en verklig utredning, men någon sådan föreligger enligt mitt förmenande icke.

Jag har vidare också inom denna kommitté utgått ifrån, att en tjänsteman, som fått konstitutorial på exempelvis postmästarebefattning av tredje klassen, skall få behålla denna, om han icke missköter sig eller av någon annan anledning måste lämna sin plats. Det har varit min uppfattning i kommittén, och jag tycker, att då man här åberopar kommunikationsverkens lönekommittés betänkande, går man något utöver vad jag för min del och vad också postverkets representanter i denna kommitté tänkte sig.

Jag tror således, att man i detta fall bör följa reservanternas förslag, ty då skipar man bästa rättvisa, och jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Lamm m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Lübeck*, *Anderson* i Råstock, *Thore*, *Åkerlund*, *Ljungkvist*, *Welin*, *Pettersson* i Södertälje, *Åhrberg*, *O. Nilsson* i Örebro, *Hellberg* och *Kjellberg*.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Som herr statsrådet i sitt anförande erinrat, föreslogs i den föreliggande kungl.

propositionen, att frågan om postkontorens klassificering tills vidare skulle få anstå, under det att beträffande telegrafstationerna förslag till klassificering framlagts i anslutning till det av kommunikationsverkens lönenämnd därom avgivna utlåtandet.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Emot det av samma nämnd avgivna förslaget till omklassificering av postmästare, enligt vilket dessa klasser skulle minskas från nuvarande sex till fyra, förutom tre överpostmästare, har Kungl. Maj:t, som vi hörde herr statsrådet säga, ställt sig avvisande, emedan det synts Kungl. Maj:t obilligt, då därmed åtminstone ett visst antal postmästare — visserligen med bibehållen inkomst — skulle få en sänkning i lönegrad och mindre gynnsamma utsikter till lönestegring, än de tidigare hade räknat med. Kungl. Maj:t har därför hemställt, att med ytterligare omklassificering av postkontoren finge anstå, till dess en för de tre trafikverken gemensam omklassificering kunde genomföras.

Reservanterna ha i denna del ställt sig på Kungl. Maj:ts sida. Majoriteten inom utskottet åter har i stället ansett sig böra ansluta sig till ett förslag rörande postmästarnas klassificering, som framlagts av kommunikationsverkens lönenämnd, och som motionsvis framburits i riksdagens båda kamrar.

Nu kan ju någon tycka, att frågan om uppskov med klassificering av postkontoren fått alltför stor betydelse, då den förorsakat en sådan klyvning inom utskottet. Men saken är enligt mitt förmenande den, att även med ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag om uppskov med omklassificeringen så är en omklassificering av postkontoren för närvarande ofrånkomlig. Ty fattar icke riksdagen nu beslut härutinnan, så glida postmästarna i följd av den år 1919 beslutade löneregleringen från och med den 1 juli i år automatiskt in i vissa nya löneställningar och få därvid i förhållande till vissa stationsföreståndare vid järnväg och telegraf en omotiverat gynnsam ställning, som med snaraste kommer att få vittgående följder. Riskerna av ett uppskov med omklassificeringen anser herr statsrådet icke vara så stora som riskerna av att vederbörande postmän skulle känna sig behandlade obilligt och orättvist. Men jag dristar tro, att förhållandena icke äro sådana. Och jag dristar också tro, att postmännen icke skulle underlåta att fylla sina uppgifter lika plikttroget som hittills, ifall riksdagens beslut blir i enlighet med utskottets förslag. Jag tycker, att det är något för mycket att häntyda på, att utskottets förslag, om det blir verklighet, skulle genom postmännens ställningstagande medföra, att allmänheten och affärslivet därav skulle bliva lidande. Reservanterna hava också, tycker jag mig finna, en känsla, att deras ställning icke är så stark, men de ifrågasätta ändå, huruvida det kan anses befogat att låta en nedflyttning av vissa postmästare, låt vara i och för sig påkallad, såsom reservanterna yttra, drabba de nuvarande befattningshavarna. Och då reservanterna icke anse den av utskottsmajoriteten föreslagna omklassificeringsplanen förenlig med rättvisa och billighet mot de nuvarande befattningshavarna, så yrka de på uppskov med omklassificeringen och ny utredning under hänvisning till att utskottsmajoritetens förslag skulle stå i strid med tidigare tillämpad

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

praxis och riksdagens beslut angående löneregleringen nästföregående år.

Vad nu beträffar det stöd, reservanterna anse sig äga uti förut tillämpad praxis, som också herr statsrådet berörde — och därom handlar hela sid. 14 i det föreliggande betänkandet — så är det rätt så olyckligt, att där åberopade exempel icke med vidare fog kunna åberopas i detta sammanhang. Ty de klassificeringsfrågor, som där beröras, avse bestämmelser huvudsakligen i samband med tilldelande av *tillfälliga lönetillägg* men icke, såsom här i förbindelse med en *verklig löneregleringen*. Detta har enligt min uppfattning tydligen förbisetts, när det här anföres som stöd för reservanternas mening. Och här må nu också i detta sammanhang poängteras, att vad vid tidigare regleringar av detta slag gällt, vilket omförmäles på sid. 14 i utskottsbetänkandet, nämligen att postmännen och andra befattningshavare bibehållits vid oförminskade löneinkomster, det är någonting, som också utskottsmajoriteten hela tiden förutsätter som villkor för att utskottets förslag nu skall av riksdagen antagas.

För övrigt innebär utskottets förslag icke alls en så omfattande nedflyttning av postkontor och postmästare, som reservanterna tyckas vilja påvisa, och jag tror icke heller i sådan utsträckning, som man kunde få intryck av genom det uttalande, som herr statsrådet nyss hade. Ty det är nämligen så, att de av utskottet föreslagna klasserna icke i allo äro jämförliga med klasserna enligt det gamla förslaget på det sätt, som i reservationen framhållits. Och inkomsterna av befattningarna enligt den nya löneregleringen och den föreslagna klassindelningen bliva i stort sett framdeles avgjort fördelaktigare för befattningshavarna. Dessutom är det, såsom utskottet påvisat, anordnat så, att i de fall, då omklassificeringen medför minskning av den avlöning, som efter nuvarande grunder utgår till befattningshavare, erhåller denne personlig gottgörelse härför.

Vad sedan beträffar reservanternas uttalande i andra stycket på sid. 15, som skulle visa, att utskottets förslag till omklassificering av postmästarna skulle vara stridande mot riksdagens beslut i fjol angående löneregleringen för postmästarna, så märker man av den försiktiga formulering med uttryck sådana som »*torde* riksdagen hava avsett» och »*torde* icke hava avsett» o. s. v., att reservanterna känt sig stå på osäker grund. Och detta är också fallet. Ty det är tvärtom så, att riksdagens ifrågavarande beslut angående löneregleringen för de fyra kommunikationsverken avsåg att bringa enhetlighet mellan befattningshavarna vid dessa verk, och att sålunda, om i arbete och ansvar likställda befattningshavare i *ett* verk i förhållande till övriga grupper och verk visade sig ha en omotiverat gynnad ställning, så bleve en omplacering nödvändig, så att lönen avvägdes efter arbetets kvalitet och därmed förenat ansvar. Ett avvikande från denna regel — och detta innebär enligt min mening reservanternas förslag — skulle verka förryckande på all löneregleringen, i synnerhet då det såsom här gäller reglering för flera verk samtidigt. Om en befattningshavare icke lider någon inkomstminskning därigenom att den tjänst, han vid omregleringen innehar, för vinnande av enhetlighet i löne-

planen måste nedflyttas, så torde icke ur billighetens och rättvisans synpunkter kunna krävas mera av staten. Och detta *ger* utskottets förslag, grundat på det förslag från kommunikationsverkens lönekommitté, vilket av departementschefen upptogs i kungliga propositionen om lönereglering 1919 och då av riksdagen lämnades utan erinran. Detta förslag innebär, att då ersättning till postmästare för postsparbanksgöromål m. m. bortfölle, i enstaka fall ett personligt lönetillägg skulle utgå, så att hans avlöning å den nya staten icke understege hans inkomst i tjänsten tidigare. Och det är ju detta, som också med all tydlighet framhålles på sid. 9 i föreliggande utskottsutlåtande. Där markeras, att i de övergångsbestämmelser, Kungl. Maj:t i år »på förslag av kommunikationsverkens lönenämnd fastställt för tjänstemän vid postverket, vilka övergå på den nya lönestaten, äro också stadganden intagna, som tillförsäkra bland andra postmästarna ersättning för eventuell inkomstminskning». Och postmästarna äro i så måtto gynnade, att man för dem icke tagit medeltalet av en femårsperiod utan i stället tillförsäkrat dem ersättning efter de inkomster, de uppburit år 1919.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Det är således så långt ifrån att utskottets förslag skulle stå i strid mot av riksdagen 1919 godkända principer, att det tvärt om enligt min åsikt är reservanternas förslag, som är behäftat med denna svaghet. Detta är också klart uttalat i utskottets utlåtande på sid. 9, nedersta stycket, där det framhålles, hurusom i det av lönekommittén framlagda, av riksdagen 1919 godkända betänkandet, kommittén yttrade: »att den i löneplanen verkställda grupperingen av föreståndarna för postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer *förutsatte*, att en omklassificering av dessa anstalter kommer att sker, vilken jämväl, fortsatte kommittén, 'nödvändiggöres, vad postkontoren beträffar, *av sammanslåendet av vissa postmästargrader*'. I enlighet härmed föreslog också departementschefen, att, i sammanhang med lönereglerings, under avvaktan på omklassificeringen, inga andra förändringar skulle ske, än att postkontoren sammanfördes till de av kommittén föreslagna och av riksdagen beslutade antalet grader. Därav framgår otvetydigt, att såväl Kungl. Maj:t som riksdagen godtog kommitténs mening, att detta sammanförande *nödvändiggjorde en omklassificering.*» Såvitt jag ser, är detta sålunda uppställt som ett villkor för den lönereglering, som i år skall träda i kraft.

Jag tror, att denna kammare i år skall vidhålla de riktlinjer, som den i fjol fastslog. Skulle motsatsen inträffa, kommer efter vad uttryckligen meddelats, från stationsföreståndare vid järnvägen att resas krav på en omedelbart genomförd omklassificering, vilken då kanske frampressas utan önskvärda och behövliga förutsättningar och med ur kostnadssynpunkt helt visst betänkliga konsekvenser. Ty det lärer icke bli få fall, då en stationsinspektor, som har ett mycket ansvarsfullt och krävande arbete med 100—150 personer under sitt befäl och stora värden om hand, kan påvisa att postmästaren i orten, vars arbete varken kvalitativt eller kvantitativt är jämförligt

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

med hans, ställts i högre klass med större inkomster just till följd därav att man låtit med omklassificeringen *anstå*.

Jag medger villigt, att reservanternas ståndpunkt är så att säga mycket behagligare än utskottsmajoritetens, och att de därför kanske ha lättare att vinna anhängare i kammaren för sitt förslag. Ty man har låtit känslorna tala, man anser att billigheten kräver detta, och att det är ledsamt att gå emot personer, som uppgjort vissa planer för framtiden, och därigenom korsa deras beräkningar. Ja, det är ju sant, men om också reservanterna ur den synpunkten hava lättare att vinna anhängare för sin sak, så tror jag dock, att man vid ett moget övervägande skall draga sig för att nu gå på reservanternas yrkande. Om nu realiserandet av utskottsmajoritetens förslag kan för några postmästare kännas som en nedflyttning och medföra eventuell rubbning av planerad inkomstökning och dylikt, så måste här framhållas, att många statsfunktionärer tidigare vid regleringar fått vidkännas detsamma. Jag vill blott erinra om t. ex. presidenten i kammarkollegium och överdirektören i läroverksöverstyrelsen. Det är sant, att många svårigheter finnas för en rättvis omklassificering, ty många tillfälligheter spela in, som herr statsrådet nämnde, vilka ej så lätt låta sig överskådas till verkningarna. Men man får väl icke därför draga sig för att verkställa ärendet, när det som här dock gäller stora värden för staten.

Det är ju heller icke utskottsmajoritetens mening, det förstår envar, att man genom att arbeta för att dess förslag skulle bliva antaget skulle ställa postmästarna sämre än med dem inom andra verk jämförliga befattningshavare. Visst icke. Det har under hela den förberedande behandlingen framhållits, att det är just likställighet vi avse.

Slutligen vill jag erinra om, att postmännen själva ivrat för att få bli med i den löneregelering, som nu snart skall träda i kraft, och att de också genom den vunnit avsevärda fördelar även med det förslag till klassificering, som utskottet fört fram, och detta oavsett den personliga gottgörelsen för mistade extra förtjänster. Den — för att nu begagna ett milt ord — energiska agitation, som på sistone bedrivits, då man märkt, att några högre befattningshavare kunde bli mindre gynnade än vad de ansett sig ha utsikt till, bör sannerligen icke få påverka riksdagen, ehuru enskilda ledamöter av känsloskäl påverkats. Gäller det befattningshavare *en* och *en*, fall till fall och belopp på några hundra kronor, då hålla utskott och riksdag hårt på principerna. Tänk vilka diskussioner som då föras, innan man kastar sig in på något nytt. Nu gäller det icke en och en, utan det gäller stora tjänstemannagrupper, som finnas inom olika verk, och det gäller stora summor årligen. Riksdagen kan väl knappast visa en sådan inkonsekvens. Jag vill erinra om, att såväl regering som riksdag begärt indragningar och besparingar i såväl kommunikationsverkens förvaltning som ämbetsverkens i allmänhet, och medan hela riksdagspartier motionera om, att nya undersökningar om administrationens förbilligande skola åstadkommas, skola vi då vara färdiga att

kasta oss in på ett förslag med sådana ekonomiska följder. Jag åtminstone för min del kan icke vara med om något sådant.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Skulle några omflyttningar ske, som krävde särskild uppmärksamhet — herr statsrådet nämnde, att det bleve postmästare, som finge mindre goda befordringsmöjligheter och utsikter också i några fall till minskad pension — jag vill icke bestrida det, ja, då är det väl också tydligt, att generalpoststyrelsen måste känna det såsom en bjudande plikt att snarast och i den mån vakanser uppstå transportera till fördelaktigare plats därav förtjänta postmän.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande i punkt II av dess utlåtande.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskottsutlåtandet synes mig icke tillfredsställa de billighetshänsyn till vissa nuvarande befattningshavare, som jag anser, att statsmakterna böra visa. Vad som över huvud stöter mig är utskottets förslag om att omklassificeringen skall tillämpas icke allenast på själva postkontoren och föreståndarebefattningarna därstädes utan även på de nuvarande innehavarna av dessa befattningar, vilka alltså, därest de önska övergå till den nya lönestaten, skola komma att få vidkännas en motsvarande förändring i sin tjänsteställning eller med andra ord att riksdagen skall besluta att degradera ett stort antal tjänstemän. Det må vara sant, att ingen formellt tvingas därtill, de hava att välja emellan en löneförbättring med degradering och sin grads bibehållande i lägre lön. Resultatet blir naturligtvis, att den som har enskild förmögenhet kan bibehålla sin tjänstegrad, under det att den som har större behov av löneförbättring tvingas att underkasta sig degradering för att erhålla den löneförbättring han anser sig vara i behov av. Det är det, som jag för min del finner vara det betänkliga i det föreliggande förslaget, och det är det som gör, att jag icke kan vara med därom. Jag brukar icke använda starka ord, det ligger icke för min röst, men jag säger, att statsutskottet, som jag sedan gammalt har mycken respekt för, får ursäkta mig, att jag kände mig så oangenämt berörd av dess förslag, att jag kände en verklig frestelse till att rörande utskottets förslag använda ett kraftigt uttryck för att ge karakteristik åt mitt omdöme om densamma.

Degradering, vad ligger icke i det ordet? Det ligger icke allenast det, att tjänsten skötts dåligt utan mer än dåligt, ja, t. o. m. mer än straffvärt, kanske nära nog urbota straffvärt. Så uppfattas saken av den stora allmänheten. Men hur skall då en degradering kännas för en person, som vet med sig, att han på ett förtjänstfullt sätt skött sig, och som har så stort behov av löneförbättring, att han icke anser sig kunna avstå ifrån den, hur skall det kännas, säger jag, för honom att gå in med en framställning, som han vet kommer att för honom medföra en degradering? Ja, sade den föregående ärade talaren, många befattningshavare hava fått underkasta sig detsamma förut, och han angav därvidlag som ett exempel presidenten i kammarkollegium. Men jag vet verkligen icke, att riksdagen har beslutat, att en viss president i kammarkollegium skulle bliva generaldirektör.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Det har riksdagen icke beslutat. Riksdagen har beslutat, att chefen för kammarkollegium skulle bliva generaldirektör, erhålla generaldirektörs ställning, men det beslutet gick aldrig ut över en ordinarie innehavare av presidentposten i kammarkollegium. Det är den väsentliga skillnaden härutinnan. Den föregående ärade talaren sade, att riksdagen bör hålla på vissa principer. Ja, det bör riksdagen göra, men en av principerna bör vara, att riksdagen icke skall begagna sig av en onödig hårdhet och obillighet emot tjänstemän, emot befattningshavare, som utan anmärkning hava på ett förtjänstfullt sätt skött sina åligganden och uppgifter. Jag må säga, att jag skulle kunna begagna mig av den föregående ärade talarens eget uttryck och säga, att en sådan inkonsekvens i sitt handlande bör riksdagen icke göra sig skyldig till.

Nu torde någon säga, att det är allenast titelsjuka, som jag gjort mig till målsman för. Jag bestrider det på goda skäl. Vore det titelsjuka, skulle jag sannerligen icke alls göra mig till målsman för att försvara den, och det är heller icke något känslotänkande, som den föregående ärade talaren här ville göra gällande. Här är det en realitet, en realitet, som enligt min uppfattning är av värde. Jag vill icke, att om en tjänsteman, han må vara vid postverket eller vid ett annat verk, på detta sätt blivit degraderad och han tillfrågas, huru det kommer sig, att han fått lägre grad, än han hade förut, han då skall behöva, för att förklara, att det icke varit någon som helst anmärkning mot honom i hans tjänst eller någon brist i hans karaktär, göra en lång förklaring och utredning rörande anledningen till att han har en lägre grad, än vad han tidigare hade. Jag anser det heller icke vara titelsjuka att sträva till att göra sig förtjänt av befordran. Tvärtom anser jag, att om en ung man, som börjat sin bana vid ett verk, sätter det som mål för sin strävan att kunna komma så långt som möjligt inom det verket, ja även om han siktar till själva toppen av verket, så är det en berättigad och prisvärd strävan att söka vinna framgång genom ihärdigt arbete. Varje gång en sådan man vinner en rättvis befordran, utgör det för honom en sporre till plikttrohet i arbetet. Men hur verkar det, om man utan något fel från honom i tjänsten tar från honom den grad han vunnit? Ja, svaret synes mig ligga alldeles i öppen dag.

Nu har det sagts här, att tjänstemännen få fördelar vid posten, som motsvarande befattningshavare vid järnvägen och andra trafikverk icke hava. Jag är icke i tillfälle att med bestämdhet yttra mig om huru därmed förhåller sig. Så noga känner jag icke det föreliggande ärende, men i så fall beror det på, att riksdagen själv i fjol icke nog ingående prövade det då föreliggande förslaget, och den omständigheten kan i varje fall icke få utgöra ett skäl för att riksdagen nu skall taga avsteg från grundsatser, som riksdagen eljest funnit goda och riktiga. Saken kan för övrigt ordnas genom att de omstridda befattningarna icke definitivt tillsättas, utan när avgång från befattningarna äger rum, kunna dessa uppehållas på förordnande, som också reservanterna hava uttalat, och, om jag förstod herr statsrådet rätt, hade herr statsrådet alldeles samma uppfattning.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Det är enligt min uppfattning icke tu tal om att en omklassificering av postkontoren är behövlig. Det erkännes av alla. Utan tvivel måste även omklassificeringen medföra en deklassering av en del postkontor, därom är jag övertygad. Redan de av lönenämnden anförda skälen synas mig övertygande, men frågan om deklassering av kontoren bör lösas utan att vidtaga en degradering av de nuvarande tjänsteinnehavarna, ty det vore icke allenast en onödig hårdhet utan även en orättvisa.

Jag skall i anledning av vad den nästföregående talaren anförde villigt medgiva, att det sätt, varpå posttjänstemännen i exempelvis Svensk trafiktidning argumenterat för sin mening, är osmaklig, ja, rent av utmanande för att icke använda ett ännu kraftigare ord. Det sätt, varpå lönenämnden och särskilt dess ordförande däri behandlats, det medger jag, kan utgöra en frestelse till att svara hårt, men, mina herrar, riksdagen bör icke av dylika förlöpningar låta sig påverkas. Den bör lugnt och kallt döma frågan ur synpunkten av vad billighet och rättvisa kräver. Därigenom stärker riksdagen sin auktoritet.

Lönenämnden har framställt vissa ingående principiella anmärkningar även mot grunder för klassificeringen, som den själv nödgas använda, och förklarat, att grunderna icke vore ägnade att åstadkomma en fullt rättvis indelning av postkontoren. Vid sådana förhållanden synes mig den enda riktiga och hållbara ståndpunkten vara att icke nu taga ståndpunkt till en fråga, som sålunda, vad man än må säga, icke är tillräckligt utredd, och därför, herr talman, ber jag att få hemställa om avslag på utskottets förslag i punkt II och bifall till den av herr Lamm m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Henrikson*, *Nylander*, *Bengtsson* i Kullen och *Larsson* i Kroken.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Den siste ärade talaren slutade sitt anförande med att säga, att denna fråga icke är tillräckligt utredd, och det var bland annat skälet för att han anslöt sig till reservationen. Det förefaller mig dock, som om just det skälet är ganska starkt om icke rent av det starkaste för att man ansluter sig till *utskottets* förslag, därför att om man en gång beslutar enligt reservationen, blir det sedan omöjligt att göra ändring vid klassificeringen av de postmästare, som nu innehava sina tjänster. Om man däremot ansluter sig till utskottets förslag, som även det utgör ett provisorium men i alla fall med bibehållande av dessa postmästare i en löneställning, som möjliggör en senare klassificering efter rationella grunder, har man fria händer.

Det egentliga huvudskälet för den siste ärade talarens ställning var, att en degradering genom bifall till utskottets förslag skulle ske beträffande ett stort antal postmästare, som nu inneha tjänst. Jag vill för min del säga, att jag icke förstår ett dylikt resonemang. Jag nämnde nyss, att utskottets förslag innebär ett provisorium. Och visar det sig vid den fortsatta utredningen, att detta provisorium icke

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

är väl avvägt, kommer givetvis den definitiva klassificering, som sedermera kommer till på grund av den nya utredningen, att ske efter så rättvisa grunder som möjligt.

Vidare vill jag framhålla, att det givetvis icke på något håll ifrågasättes, att icke postmästarna skola bibehålla sina nuvarande löneförmåner. Men dessutom ha de rätt att övergå på den nya staten i de klasser, som här föreslagits. Denna nya stat innebär icke i något fall en minskning av lönen, men själva det nya avlöningsreglementet medför så stora fördelar för tjänstinnehavarna, att detta innebär en väsentlig förbättring i deras sällning, jämförd med den de nu ha.

Nu yttrade herr civilministern i sitt anförande, att det kan hända, att av två postmästare, som tidigare stått i samma klass, den ena genom denna provisoriska klassificering flyttas ner, och till följd därav, när det gäller att söka tjänst i högre klass, får sämre meritförteckning och blir sämre kvalificerad för den högre tjänsten, fastän han kanske är fullt lika bra som hans för detta kamrat. Och det skulle innebära en försämring i hans ställning. Det är en känd sak i riksdagen, att när det gäller befordringar och dylikt, händer det ofta, att riksdagen eller Kungl. Maj:t prövar, efter vilka grunder en sökande skall få räkna tjänsteår och meriter, och ingenting hindrar, att sådan prövning kan ske i ett fall som detta, så att den, som genom den provisoriska klassificeringen kommit i sämre ställning, kan få tillgodoräkna sig tjänst i högre befattning under den korta tid, som behöver förflyta, till dess en definitiv klassificering sker.

Vad pensioneringen beträffar, har jag hört, att här i kammaren sprides ett rykte, att ifall den av utskottet föreslagna klassificeringen skulle godkännas, så skulle tjänstinnehavare få lägre pension, om de övergå på den nya staten, än om de kvarstå på den gamla. Det är oriktigt. Herr civilministern berörde i sitt anförande denna sak, och han framhöll mycket riktigt, att de skulle få lägre pension, än som tillkommer befattningshavare i den högre klassen på den nya staten. Det är sålunda oriktigt, att de ej få lika hög pension, som om de stå kvar på den gamla staten i förutvarande klass. Jag kan ju nämna att det är samma person, som sprider detta rykte, som då en tidigare fråga var före om adjunktitelns förändring, sade att nog åtskilliga av kammarens ledamöter hade adjunkter bland sina bekanta, och detta utgjorde för honom ett skäl för titelförändringen.

För min del kan jag icke finna, att denna provisoriska reglering innebär en orättvisa mot tjänstinnehavarna; och jag vill framhålla, vad tidigare framhållits av herr Bäckström, att det vid åtskilliga tillfällen förekommit, att tjänster förändrats under gällande löneregleringen, där icke en övergång till ny löneregleringen skett, då tjänstinnehavaren utan skrupler från riksdagens sida flyttats ner men med bibehållande av lönen. Även här får han bibehålla sin lön. Och jag är övertygad om att om man härvid satt en postmästare i klass 3 i 11:e i stället för 12:e lönegraden skulle det icke hörts så mycket jämmer över detta. Det är kontoret, som flyttas ner, men postmästaren degraderas icke därigenom, och så fort en förändring sker, får han tillgodonjuta det. För övrigt vill jag nämna, att det, såsom kammaren

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

känner, ingick i de direktiv, som kommunikationsverkens lönekommitté fick, att det genom löneregleringen skulle åstadkommas likartat lönesystem för de fyra affärsdrivande verken, postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. När det gällde att utarbeta denna likartade löneregleringen, följde naturligtvis av detta, att föreståndarebefattningarna inom postverket måste klassificeras så, att de kommo i samma klass som motsvarande föreståndarebefattningar i de andra verken med hänsyn till ansvar, arbete i tjänsten och dyl. och med hänsyn till de kvalifikationer, som fordras för att uppehålla en sådan tjänst. Om man icke jämställer dem med stationsinspektorstjänsterna och telegrafkommissarietjänsterna, så komma givetvis postmästarna att stå i högre löneställning, än som borde tillkomma dem i förhållande till de åligganden, de ha i tjänsten i jämförelse med andra tjänstinnehavare i övriga verk. Härav följer, att, om reservationen bifalles, en postmästare, som tillsatts i fjol, kan få sitta kvar kanske 30 år framåt i tiden på sin tjänst och ha högre lön, än som svarar mot den tjänst, han innehar, under det en järnvägsinspektor på samma plats, som har en mera krävande befattning, kanske får stå i lägre lönegrad. Det kan ej vara rätt. Och det måste vara ohållbart, om krav kommer från de övriga verken om likställighet i lönehänseende med dessa postmästare.

Nu åberopade herr civilministern vad lönenämnden föreslagit beträffande värdebrevbärarna och en del förmän vid postverket; och han framhöll, att man i detta fall icke tagit konsekvensen av den ståndpunkt, som lönenämnden intagit i fråga om nämnda befattningshavare. Jag skall då be att få citera, vad lönenämnden säger om dessa tjänstemän i sitt betänkande: »Då nu förhållandena vid statens järnvägar, enligt vad nedan sägs, föranlett kommittén att införa en lönegrupp mellan nuvarande andra och tredje lönegrupperna därstädes, har det med hänsyn jämväl till, att postiljoner av klass 1 för närvarande åtnjuta ett särskilt ålderstillägg efter 15 års tjänst, synts kommittén skäligt att till denna nya grupp hänföra även brevbärarförmännen och värdebrevbärarna, vilka därigenom skulle komma att intaga en mellanställning mellan den de före år 1919 innehaft och den de nu innehava. Befattningarnas vikt och ansvar synas ock motivera deras inpassande i tredje lönegraden». Där uttalar ju nämnden, att det finnes särskilda skäl, som tala för, att dessa införas i den lönegrad, som föreslagits. Och man kan således icke i detta fall åberopa vad nämnden härvidlag yttrat.

Jag skall ej uppehålla kammaren längre, men jag vill säga det, att jag icke tror, att riksdagen gärna kan frånhända sig rätten att, då det gäller en ny löneregleringen, inpassa tjänstemännen i de grader, som kunna anses rättvisa och riktiga, när man samtidigt icke försöker att taga ifrån dem något av vad de tidigare haft, utan gör en väsentlig förbättring.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens, herr statsministern B r a n t i n g: Herr talman, jag må säga, att efter de utförliga, utredande och klarläggande anfö-

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

randen, som hållits dels av civilministern och dels av herr E. A. Nilsson i Örebro, synes det mig, att denna sak bör kunna vara ganska utdebatterad i kammaren. Förhållandena ligga nu så genomskinligt och klart framlagda, och den senaste ärade talarens framställning har icke kunnat rubba det faktum, att om man följer utskottet, begår man i alla fall en orätt mot de nuvarande innehavarna av dessa tjänster. Det blir en degradering, en nedflyttning för dem, som visserligen icke medför en minskning i deras nuvarande inkomster — så långt har man icke vågat gå i konsekvensmakeri — men å andra sidan komma de icke i något som helst åtnjutande av den löneregleringen uppåt som deras kamrater få.

När hela verket för övrigt undergår denna löneregleringen, bli de, genom att själva deras tjänster hållas nere, låt vara med skäl, på ett lägre plan, själva personligen lidande. Men det kan icke vara rättvist, att riksdagen ordnar sina löneregleringar på det sättet, att den låter tjänstemännen umgälda, att de tjänster, de inneha måste regleras om och sättas ned på någon lägre nivå. Jag tror fastmer, att den principen bör göras gällande, att riksdagen har fullt fria händer att begagna sin rätt att i huvudsaklig överensstämmelse med de utredningar, som föreligga, och vari löneregleringskommittén gör en så värdefull insats, göra nödiga omflyttningar av själva tjänsterna, men att därvid noga ses till, att ingen orättfärdighet begås mot innehavarna av dessa tjänster. Och håller man sig till den principen, bör det vara klart, att man här bör följa reservanterna och icke utskottet.

Jag har endast velat göra denna allmänna förklaring. Att gå in i detaljer efter allt, som sagts, tror jag vara överflödigt, och jag hoppas, att kammaren icke skall vilja vara med om vad som ändå måste te sig för alla dessa tjänstemän och deras kamrater som en orättvisa, varav de icke gjort sig förtjänta. De flesta av dem ha haft en mycket långvarig och trogen tjänstgöring, och efter det böra de icke på det sättet belönas, att de icke kunna komma i åtnjutande av den löneregleringen, på vilken de väntat och som annars skulle kommit dem till del.

Jag anhåller om bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! När jag begärde ordet hade jag icke kännedom om att hans excellens herr statsministern ämnade yttra sig i denna fråga. Efter herr statsministerns anförande är det knappast lämpligt att orda vidare i saken, ty det är uppenbarligen så, att de, som följt denna debatt och därjämte tagit del av handlingarna, måste finna, att de skäl, som anförts från Kungl. Maj:ts sida och vilka sedermera upptagits av reservanterna, äro så övertygande, att något vidare icke behöver sägas i saken.

Huvudskälet, som utskottsmajoriteten bygger på, är det, att befattningshavarna skulle bibehållas vid sina nuvarande löneinkomster. Man anser detta som ett avgörande skäl för vederbörandes votum. Men bestämmelsen om lönens bibehållande är, såsom statsrådet och chefen för civildepartementet redan i början av debatten framhållit, en sanning med modifikation, ty även om nuvarande löneinkomster bli oförändra-

de så äro dock genom åtgärden i fråga utsikterna till vidare ökning i lönerna härigenom stängda.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Så är det dessutom en annan sak, som här särskilt påtalats av herr Nilsson i Örebro nämligen den, att innehavarna icke äro hjälpta med att endast bliva tillförsäkrade sina nuvarande löneinkomster. Nej, det är något annat, som för dem är av betydelse, och det är, att undgå att bliva degraderad. Jag vill till herr Bäckström såsom folkskollärare framställa detta spörsmål om riksdagen vidtoge en åtgärd, varigenom herr Bäckström degraderades från folkskollärare till lärare i en småskola men med bibehållande av sin lön som folkskollärare, skulle då herr Bäckström känna sig nöjd med ett sådant beslut från riksdagens sida? Jag tror det knappast. Ungefär på samma sätt är det med dessa postmästare. Jag tror, att de icke gärna kunna vara nöjda endast med att tillförsäkras sina nuvarande löneinkomster, utan det är något annat, som de också önska, nämligen att icke bliva degraderade.

Då tillräckliga skäl redan äro anförda för reservationen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Med herr Nilsson i Bonarp förenade sig herrar *Persson* i Fritorp, *Jönsson* i Boa, *Olsson* i Berg, *Månsson* i Erlandsro, *Andersson* i Knäppinge, *Svensson* i Betingetorp, *Olsson* i Broberg, *Svensson* i Långelanda och *Lindley*.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Lika litet som de två senaste ärade talarna finner jag det behövligt att gå in i några detaljer av den föreliggande löneregleringsfrågan. Löneregleringar äro ju alltid mer eller mindre trassliga och denna icke minst.

Jag skall hålla mig till några mycket allmänna synpunkter. Jag har framför allt blivit uppkallad därav, att den, som först förde utskottets talan, min vän på Västerbottensbänken herr Bäckström, trodde, att när här göres motstånd mot utskottets förslag, så skulle detta bero på att enskilda ledamöter i riksdagen påverkats av vissa känsloskäl. Så är icke förhållandet vad mig beträffar, och jag ber att få framhålla detta särskilt med hänsyn till att det förslag, som nu har blivit framlagt av regeringen, i själva verket var utarbetat, åtminstone i sina grunddrag genomtänkt och överenskommet, redan innan regeringsskiftet skedde. Även den föregående civilministern har prövat detta ärende. Han har därom rådgjort med ledamöter av den föregående regeringen, bland annat med mig, och vi voro fullständigt överens om att det icke var med billighet och rättvisa överensstämmande att följa det förslag, som lönenämnden hade framställt och som utskottet nu antagit.

Det är sålunda efter en noggrann prövning av två på varandra följande regeringar, under två olika civilministrar och med tillkallande av olika övriga ledamöter, som detta förslag kommit fram. Detta bör enligt min mening vara en borgen för att här icke ställningstagandet berott på någon viss agitation eller på känsloskäl, som påverkat

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

den enskilde, utan det är verkligen allmännare och låt oss säga litet högre synpunkter, som fällt utslaget.

Rörande dessa högre synpunkter skall jag endast understryka, att det kan icke hjälpas, att det ter sig som en obillighet, om innehavarna av de här ifrågakommande befattningarna skulle finna sina befattningar degraderade till en annan klass i den nya allmänna löneregleringen än den, som motsvarar deras hittillsvarande ställning. Det hjälper icke, att de var för sig personligen få behålla den lön, som de för närvarande ha. De ha kunnat göra vissa anspråk på att få följa med i uppflyttningen i högre lön och även komma på det högre trappsteg i den tjänstemannagradering, som de stora administrativa verken innebära.

Men slutligen har ett av de huvudsakliga skäl, som bestämt såväl den nuvarande som den föregående regeringen att icke ställa sig på lönenämndens ståndpunkt, varit det, att vi icke kunnat finna annat, än att även lönenämndens förslag är behäftat med vissa tydliga brister och svagheter. De framhöllos så utförligt och enligt min mening så klart av den nuvarande civilministern, att jag icke skall inlåta mig på dem. Även det provisorium, som lönenämnden föreslagit, är icke tillfredsställande, och jag kan icke finna, varför man icke skulle kunna vänta, tills saken blivit bättre utredd.

Det har åberopats av herr Nilsson i Landeryd, att det här är ju bara ett provisorium. Nåväl, mina herrar, jag har sysslat dessa sista veckor med provisorier till den grad, att det kunna herrarna icke tro. Det har kommit fram alla möjliga provisorier, och herrarna skola om några dagar få se en liten vacker bukett därav. Men när den dagen kommer, skola herrarna giva mig rätt uti, att det är icke nog med att komma med ett provisorium, utan det bör också vara ett förståndigt provisorium. Och en regel för att komma till ett förståndigt provisorium är efter min oförgripliga mening, att man icke går från den rätt, som redan existerar — i detta fall för dessa befattningskategorier — utan att därför anförts tillräckliga skäl och utan att den nya anordningen är sådan, att man kan hävda, att den icke kränker deras rätt. I detta avseende brister det provisoriska förslag, som framlagts av lönenämnden.

På grund av vad jag nu anfört och med åberopande för övrigt av vad herr Nilson i Örebro och herr civilministern yttrat ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herrar *Röing*, *Olsson* i Kollungeröd, *Alexandersson* och *Bengtsson* i Norup instämde häruti.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Efter de många instämmanden, som följt på anföranden, i vilka yrkats bifall till reservationen, förstår jag fullväl den utgång, som denna fråga kommer att få i denna kammare.

Jag har emellertid ansett mig bör begära ordet för att få till protokollet framförda två olika saker, som jag anser vara av betydelse för framtiden. Den ena är den, att när lönenämnden hade att taga befatt-

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

ning med denna fråga, så måste man ju se den ur den synpunkten att söka åstadkomma största möjliga rättvisa mellan likvärdiga befattningshavare vid de verk, som då voro föremål för behandling. Och jag vågar påstå, att lönenämnden strävat att åstadkomma största möjliga rättvisa genom sitt förslag. Det andra, som jag ville ha framfört, är att om nu, som jag förmodar, reservationen godtages i denna kammare, så vill jag hemställa till var och en, som kommer att få taga befattning med dessa frågor framdeles, att man då också tar konsekvenserna av ett dylikt beslut. När således den absolut ofrånkomliga konsekvensen uppkommer, att stationsföreståndare vid statens järnvägar kräva en snar omklassificering av stationerna för att de skola komma åtminstone i samma nivå som likvärdiga befattningshavare vid postverket, hoppas jag, att man skall vara villig att tillmötesgå detta krav från statens järnvägars befattningshavares sida.

I förhoppning, att så sker, skall jag sluta mitt anförande utan att göra något yrkande, men det torde oförtydbart framgå av vad jag sagt, att jag anser, att kammaren borde bifalla utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag hade icke tänkt att begära ordet, men då man sökt att på gammalt känt sätt måla upp konsekvenserna av ett bifall till reservationen, så vill jag säga, att de konsekvenser, som herr Eriksson i Stockholm framhållit, icke torde kunna göras gällande i detta fall, då det är sagt i propositionen och i reservationen har framhållits, att de platser, som hädanefter tillsättas, skola tillsättas på förordnande för den händelse det kommer att beröra de principer, som här varit på tal.

Så vill jag för min del tillägga, att då det är vid statens järnvägar på samma sätt som jag tror det är vid postverket, nämligen att vederbörande befattningshavare kan förflyttas till en plats, jämförlig med den han innehar, så kan jag icke se, att konsekvenserna skulle vara så farliga, som man här velat göra gällande.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som innefattas i den vid statsutskottets förevarande utlåtande nr 165 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Ang. klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer. (Forts.)

Voteringen utvisade 117 ja mot 41 nej, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. tillgodoseende av elektrisk energi för visst område av landsbygden.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 89, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av elektrisk energi för landsbygden i det område, som omfattas av Sydsvenska kraftaktiebolaget; och yttrade därvid

Herr Månsson i Erlandsro: Herr talman, mina herrar! Det kan kanske synas onödigt att gentemot ett enigt utskottsutlåtande upptaga kammarens tid med något anförande i denna fråga, men jag anser att den har så stor betydelse, att jag icke kan underlåta att säga några ord till försvar för densamma.

Kungl. elektrifieringskommittén erkänner genom sitt yttrande, att permanent kraftbrist råder inom det område, som behärskas av Sydsvenska kraftaktiebolaget och taxeras det ytterligare behovet av kraft ensamt för jordbruket för närvarande till 7,000 kilowatt. Detta bestyrkes även av de uppgifter, som erhållits från Skånes elektriska kontrollförening, och ingår icke i dessa siffror, behovet för Sydsvenska kraftaktiebolagets område inom Hallands län eller inom industrin i Skåne. Dock är det bekant, att de städer i Skåne och Halland, som äro intressenter i Sydsvenska kraftaktiebolaget, äro utsatta för en betydande kraftbrist, varför kraftiga ransoneringar av ström förekomma, och att de lantbruk, som tillhöra städernas distributionsområde, långt ifrån kunna få sitt behov fyllt. I all synnerhet gör denna kraftbrist sig gällande för lantbruket under vissa tider, tröskningsperioderna, då endast ett fåtal tröskor kunna arbeta, och detta endast på ett mycket otillfredsställande sätt. Sålunda är det ju mest under nätterna, som denna tröskning kan utföras, och det är så, att en början göres på eftermiddagen, varvid man får lov att hålla på långt in på natten, då den andra tager vid och fortsätter tills på morgonen. Vilka olägenheter detta vållar, behöver jag här icke omnämna, ty det talar för sig självt. Kommer så därtill icke sällan, att under tiden medan tröskning pågår en eller annan mindre motor sättes igång av en abonnent, så sker överbelastning, och det kan sålunda inträffa, att tröskningen avstannar, och man får då utforska, var anledningen är att söka. Den under kristiden kännbara bristen på bränsle till lokomobiler föranledde ju många att använda dels ved och dels torv, varigenom förorsakades rätt många eldsolyckor, då stora värden och för vår folkförsörjning erforderliga stora förråd av livsmedel gingo för-

Ang. tillgodoseende av elektrisk energi för visst område av landsbygden. (Forts.)

lorade. Detta hade till följd, att många med stora ansträngningar lyckades att få inlagd elektrisk kraft, därvid tillgodoseende icke endast egna utan även det allmännas intressen. Och de summor, som de elektriska anläggningarna representera i vår sydligaste provins, uppgivas endast för landsbygden till över 13 miljoner, utan att därför kan erhållas mer än en bråkdel av den nytta, som därmed vore avsedd. Det finns exempel på dem, som haft sina elektriska anläggningar färdiga i långa tider utan att kunna erhålla kraft. Detta har jag endast velat framhålla för att visa, vilket trängande behov av åtgärders vidtagande för att avhjälpa den förefintliga bristen, som måste anses föreligga.

Enligt inhämtade uppgifter har Sydsvenska kraftaktiebolaget redan 1914 eller kanske tidigare insett nödvändigheten av att utöka sina kraftstationer i Lagan, men först nu ha åtgärder härför börjat vidtagas. Och med den kännedom, som allmänheten har om samarbetet mellan Sydsvenska kraftaktiebolaget och Hemsjöbolaget, ställer man sig mycket tvivlande till att en överenskommelse bolagen emellan kan komma till stånd, varigenom de olägenheter och den brist på elektrisk kraft, som nu råder, kan bli avhjälpt till abonnenternas fördel. Visserligen ha de berörda bolagen genom utskottets uttalande fått så att säga en press på sig, men jag betvivlar att ändamålet vinnes, med mindre än att det uppdrages åt någon myndighet att förmedla denna överenskommelse. Enligt de uppgifter, som omnämnts i kungl. elektrifieringskommitténs utlåtande och vilka erhållits från Sydsvenska kraftaktiebolaget, komma kraftbolagets värmekraftanläggningar att under den närmaste tiden utbyggas till ungefär lika stor effekt som deras nu befintliga vattenkraftanläggningar. Genom detta förfarande är ungefär hälften av Sydsvenska kraftbolagets abonnenter under större delen av året hänvisade uteslutande till ånggenererad energi. Att detta förhållande, som med hänsyn till gällande kolpriser och den brist som föreligger kan befaras fortfara, icke kan vara ur nationalekonomisk synpunkt tillfredsställande, är tydligt.

I detta elektrifieringskommitténs yttrande säges vidare, att kraftbolaget redan till instundande höst utan någon större ransonering skulle kunna leverera ström i kontraktsenlig utsträckning till sina nuvarande abonnenter. En stor del anläggningar, vilka varit utbyggda sedan 1918, hava ännu icke kunnat erhålla kontrakt från kraftleverantören. Som tidigare omnämnts framhålles att även om kraftbolaget är i tillfälle att utan vidare ransonering till kommande höst leverera energi i kontraktsenlig utsträckning, så bliver dock denna energi till stor del ånggenererad sådan, som enligt vad som redan påpekats är så dyr, att den på denna grund icke kan anses som en tillfredsställande lösning av abonnenternas kraftfråga. I kungl. elektrifieringskommitténs yttrande framhålles vidare, att, därest befintliga vattenkrafttillgångar inom det s. k. kraftdistriktet till fullo utnyttjas, distriktets kraftbehov därigenom skulle täckas. Härvid framkommer givetvis den frågan, vilket som ställer sig billigast, att redan nu i mån av ökat kraftbehov verkställa utbyggnader av ett stort antal delvis mindre och relativt stora anläggningskostnader dragande vat-

Ang. tillgodoseende av elektrisk energi för visst område av landsbygden. (Forts.)

tenfall, eller att trygga en stamlinje från redan utbyggt större kraftverk, sålunda i möjligaste mån utnyttjande dettas kapacitet. Från nationalekonomisk synpunkt sett måste anses lämpligt att i första hand utnyttja de kraftkällor, som giva den billigaste kraften, dock med hänsyn tagen till att icke ett planmässigt successivt tillvaratagande av alla krafttillgångar störes.

Då nu jordbruksutskottet kommit till den slutsats, som det gjort i sitt utlåtande, kan jag naturligtvis gentemot ett enhälligt utskott icke göra något särskilt yrkande. Men jag hemställer, huruvida icke ändå i den skrivelse som föreslås kunde tagas hänsyn till önskvärdheten av att uppdraga åt någon myndighet att söka förverkliga detta önskemål, så att den kraftbrist, som för närvarande föreligger, snarast möjligt kunde avhjälpas, detta icke enbart till fördel för de abonnenter, som finnas inom detta distrikt, utan ock till fromma för den industri, som härav beröres och även, om en ny kristid skulle inträffa, till fördel för landet i dess helhet.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. inköp av vissa lägenheter å Rindön m. m.

Till behandling företogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lägenheterna Lugnet samt Lugnet nr 2 och 3 å Rindön inom Vaxholms fästning m. m.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1920 dagtecknad proposition, nr 385, vilken hänvisats till statsutskottet, hemställde utskottet att riksdagen måtte för inköp av lägenheterna Lugnet samt Lugnet n:ris 2 och 3 å Rindön inom Vaxholms fästning m. m. på tilläggsstat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det av Kungl. Maj:t föreslagna inköpet av lägenheterna Lugnet samt Lugnet nr 2 och 3, som nu vunnit statsutskottets enhälliga tillstyrkan efter dess besök på platsen, kan jag trots allt icke vara med om att tillstyrka. Jag är av den meningen, att inköpet icke bör komma till stånd. Departementschefen har såsom skäl för köpet åberopat förnämligast två argument: behovet av bostäder och event. behov av byggnadsplats för ett nytt kasernetablissement för Vaxholms kustartilleriregementes första bataljon. Det må då tillåtas mig att granska dessa skäls styrka.

Behovet av bostäder bestrider jag ej, det är trängande för de båda truppförband, som äro förlagda på Rindön. Men hur många bostäder är det, som man erhåller genom detta anslag på 200,000 kronor? Jo, summa två, en för kommendanten på 12 rum och kök och en underofficersbostad på två rum och kök. Det blir enligt

min mening särdeles dyra bostäder. Bättre vore enligt min uppfattning att anslå dessa 200,000 kronor för uppförande av nya bostäder; däremot hade från min sida icke varit någon som helst erinran att göra. De gamla byggnader, som det nu vore meningen att inköpa, de finnas förut. Statsutskottets förslag innebär alltså ingen som helst produktion av nya bostäder. Om däremot ett anslag beviljades på 200,000 kronor, så skulle det innebära ett verkligt tillskott av nya bostäder. En bostad på 12 rum och kök tycker jag för övrigt i dessa tider vara något för stort tilltagen, även om det gäller en kommendant.

Ang. inköp av vissa lägenheter å Rindön m. m. (Forts.)

Beträffande därefter *behovet* av mark för ett nytt kasernetablissement, kan jag visserligen icke fälla något omdöme, men det spelar heller icke någon roll. Ty om ett nytt kasernetablissement behöves, så är den enda rationella lösningen av detta behov att uppföra ett nytt kasernetablissement på Värmdön för Vaxholms infanteriregemente och låta kustartilleriet övertaga motsvarande del av Vaxholms infanteriregementes kasernetablissement. Förhållandet är nämligen det, att Vaxholms infanteriregemente borde ligga på Värmdön och icke på Rindön, och varför? Jo, ty på Värmdön har regementet sin egentiga övningsplats, dit måste detta regemente dagligen fram och åter transporteras sjöledes över sundet för att kunna utföra sina övningar.

Förutom det att sjötransporterna kosta mycket pengar — 80,000 kronor om året för detta truppförband motsvara efter 5 procent ett kapitalutlägg av 1,600,000 kronor — har generalfältläkaren gjort anmärkning mot, att de ske i öppna fartyg. De, som deltaga i övningarna och härunder bli upphettade, ådraga sig ofta förkylning. Att verkställa transporter medelst däckade fartyg medför ytterligare ökade kostnader, och därtill kommer, att transporten inverkar i mycket hög grad hämmande på militärutbildningen, vilket framträder mera, ju kortare övningstiden blir. En rationell lösning av kasernbyggnadsfrågan är att en ny kasern för infanteriregementet förlägges till Värmdön, låt vara anpassad efter det behov, som sommarutbildningen kan medföra. Det spörsmål, som sjöministern rullar upp, rör sålunda icke endast kustartilleriet utan samtliga de på Rindön förlagda trupperna. Beträffande den av mig framförda frågan, finnes icke ett enda ords utredning. Det vill synas, som om sjöministern handlat utan det intima samband med krigsministern, som alltid bör äga rum, framför allt då det gäller dispositioner å orter, där det finnes trupper, tillhörande såväl armén som marinen.

Jag är på det klara med att då utskottet utan varje reservation tillstyrkt, vad Kungl. Maj:t föreslagit, och då kammaren, som uppenbarligen icke tänkt sig, att det på denna punkt skulle göras någon erinran, är så fåtaligt besatt, som den för närvarande är, kan min argumentation i motsatt riktning icke göra någon verkan, men jag vill ha mitt samvete fredat och vill icke ha något ansvar för det beslut kammaren kommer att fatta, och därför tillåter jag mig yrka avslag såväl å Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan i ämnet.

Ang. inköp av vissa lägenheter å Rindön m. m. (Forts.)

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! För min egen del har jag från början varit synnerligen tveksam, huruvida staten skulle inlåta sig på att inköpa lägenheten Lugnet. Men sedan statsutskottet genom besök på platsen övertygat sig om att, åtminstone vad villan beträffar, priset var synnerligen billigt, och när riksdagen tidigare avslagit en proposition om uppförande av en särskild kommendantbostad där ute för en kostnad, som uppgick till om jag ej missminner mig, 135,000 kronor, så få vi här en bra kommendantbostad inklusive reparation för ungefär 45,000 kronor. Mera tvivelaktigt är inköpet av ett jordområde av 23 tunnland, vilket jag icke är absolut säker om, att staten oundgängligen behöver för uppförande av framtida byggnader därute. Men denna tomtmark har i alla fall ett sådant läge, att man kan räkna med, att området, oavsett om det får den ena eller den andra användningen, är värt det pris staten betalar. Jag tror sålunda, att ur alla synpunkter affären som helhet betraktad är för staten rätt förmånlig. Chefen för sjöförsvardepartementet har för övrigt vid ett besök på platsen kommit till samma resultat som utskottet.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag måste, herr talman, konstatera, att de skäl, som den föregående ärade talaren anförde, egentligen icke voro andra än som finnas angivna i propositionen, och dem har jag allaredan underkänt. Vad som för mig är huvudsaken, nämligen att man icke har råd att göra markinköp på Rindön, utan, om det behövs nya kasernetablissement, bör förlägga dem till Värmdön, tog icke talaren upp till bemötande. Vid sådant förhållande har jag icke någon som helst anledning att ytterligare upprepa de skäl jag förut angivit och vilka för mig varit avgörande, då jag i denna punkt yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan. Jag ber nu att få vidhålla detta mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! När första avdelningen behandlade denna fråga, funno vi av »handlingarna i målet», att det var förmånligt för staten att göra det ifrågasatta köpet, men det kom på något sätt smolk i mjölken, då det gällde utröna vem som hade mest intresse av saken. I varje fall uttalades, att det var önskvärt, att så många som möjligt av utskottets ledamöter reste ut för att se på lägenheterna. Vi gjorde det en dag, och jag måste säga, att det icke fanns en av en delegation på 15 eller 16 personer, som icke ansåg, att affären var fördelaktig. Jag vill gärna erkänna, att vi icke inläto oss på de militära skälen, och jag tror, att kammaren gjorde klokt i att icke nu inlåta sig på dem, ty de ligga vid sidan om saken. Det hör icke hit, om ett visst vapenslag eller en del därav skall vara förlagt till Rindön eller Värmdön. Därtill kommer, att läget för den till inköp ifrågasatta marken är sådant, att staten utan tvivel när som helst får full valuta för de pengar, som här begäras, och vi blevo därför övertygade om, att man borde slå till.

Ang. inköp av vissa lägenheter å Rindön m. m. (Forts.)

Nu har herr Nilson sagt, att detta är ett dålig sätt att motverka bostadsbristen. Ja, det kunde vara riktigt, om icke lägenheterna stode lediga. Det blir nu ingen, som behöver flytta eller jagas ut.

Vi ha här en möjlighet att göra en affär, som åtminstone, om den icke är fin, dock är fullt acceptabel, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet Eriksson: Herr talman! Jag var icke i tillfälle att åhöra herr E. A. Nilsons anförande, men jag har hört omnämnas, att han vänt sig emot den kungl. propositionen och yrkat avslag å densamma.

När jag tillträdde befattningen som sjöminister, mottog jag en framställning från marinförvaltningen om inköp av ifrågavarande lägenheter. När jag gick igenom handlingarna, ansåg jag, att priset var väl högt, varför jag var tveksam, om jag borde föreslå Kungl. Maj:t hos riksdagen göra framställning om inköp. Jag gjorde sedermera en resa dit ut, och kom då till den uppfattningen, att om det vore möjligt att pruta ner priset något, så att man kunde både göra inköpet och få reparationer verkställda för ett belopp av 200,000 kronor, så vore det efter mitt sätt att se en fördelaktig affär för staten.

Det förhåller sig så, att vad som färgade min ståndpunkt, var den framställning, som legat hos Kungl. Maj:t sedan flera år och vari kräves byggande av en kommendantbostad i Vaxholm. Det har med stor styrka framhållits i skrivelse från marinförvaltningen i fjol höst, att det är oundgängligen nödvändigt att bygga en ny kommendantbostad där ute, ty den nuvarande behöves till bostad för andra officerare. Sålunda förefaller det mig vara ett trängande krav, att kommendanten får en ny bostad. Ritningar ha blivit uppgjorda, och därpå grundat kostnadsförslag för bostadens uppförande slutade på en summa av 141,000 kronor, medan senare uträkning, som gjorts under denna vinter, visar, att skall man bygga efter nyssnämnda ritningar, kommer kostnaden att uppgå till 165,000 kronor. Då jag kom dit ut, fann jag, att man skulle få en bostad för kommendanten fullt tillfredsställande och som han var belåten med för en kostnad av något mer än 40,000 kronor, frånsett då markinköp. Det skulle bli en god bostad, så vitt jag kunde bedöma, och även sakkunniga byggmästare ha yttrat sig därom och kommit till samma resultat. Den merkostnad, som tillkommer, är ju för marken, och därtill får man en underofficersbostad. Nu kan man ju fråga sig, om man behöver denna mark eller icke. Den frågan har ställts till militära myndigheter, och på den kan naturligtvis intet svar lämnas, det beror ju nämligen på omständigheter, varom man icke kan döma i dag, men det har sagts mig av dem, som känna till förhållandena vid Vaxholm, att priset på marken icke är högre, än att man kan sälja den och få utgiften igen. Ty strandtomter, vilka liksom denna ligga intill Vaxholms stad ha en sådan efterfrågan för uppförande av villabyggnader, att man utan någon svårighet kan till högt pris sälja marken. Då omständigheterna äro sådana, har jag funnit, att frånsett hur det blir med försvarets organisation och även om Vaxholms fästning blir indragen, så är det

Ang. inköp av vissa lägenheter å Rindön m. m. (Forts.)

ingen förlust för statsverket i framtiden. Vid sådant förhållande har jag funnit det klokt att göra nu ifrågasatta inköp, och jag ber därför kammaren bifalla utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. statsbidrag till epidemisjukvården.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsbidrag till epidemisjukvården jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 13 februari 1920 dagtecknad proposition, nr 146, vilken till förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, med godkännande av de i statsrådsprotokollet angivna grunder för statsbidrag till epidemisjukvården, under riksstatens femte huvudtitel på extra stat för år 1921 anvisa dels till statsbidrag för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor, dels ock till statsbidrag för driften av sådana sjukhus ett förslagsanslag av 600,000 kronor.

Därjämte hade till utskottet överlämnats och i sammanhang med förenämnda proposition behandlats följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 236 inom första kammaren av herr *Antonsson m. fl.* och nr 346, inom andra kammaren av herr *Andersson* i Gävle *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen, med godkännande av de i ovanberörda proposition framlagda anslagsäskandena, måtte göra det uttalandet, att jämväl städer, som bildade självständiga epidemidistrikt, borde äga tillgodonjuta statsbidrag för uppförande och inrättande efter nya epidemilagens ikraftträdande av epidemisjukhus, varvid samma grunder borde tillämpas som fastställdes att gälla för epidemidistrikt innefattande landsbygd;

motionen nr 240 inom första kammaren av herr *A. Petrén m. fl.*, däri hemställts, att statsbidrag till uppförande av epidemisjukhus måtte utgå med halva byggnadskostnaden, dock högst 6,000 kronor per sjukplats, och att det för ändamålet å extra stat för 1919 begärda förslagsanslaget måtte höjas till 6,000,000 kronor; samt

motionen nr 345 inom andra kammaren av herr *Olsson* i Kollungeröd, som föreslagit att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till epidemisjukhus skulle utgå enligt Kungl. Maj:ts förslag, att maximibidraget icke finge överstiga 3,000 kronor för vårdplats, samt att statsbidrag till driften skulle utgå enligt samma förslag, men med högst 3 kronor per vårddag.

Ang. statsbidrag till epidemisjukvården. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. under riksstatens femte huvudtitel på extra stat för år 1921

a) med avslag å den av herr Petrén m. fl. väckta motionen, i vad densamma avsåge höjande av förevarande anslag, anvisa till statsbidrag för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor; och

b) anvisa till statsbidrag för driften av sådana sjukhus ett förslagsanslag av 600,000 kronor; samt

II. beträffande statsbidragets åtnjutande

a) med bifall till de av herr Antonsson m. fl. och Andersson i Gävle m. fl. väckta motionerna besluta, att städer, som bildade självständiga epidemidistrikt, skulle åtnjuta statsbidrag för uppförande och inrättande efter den nya epidemilagens ikraftträdande av epidemisjukhus efter samma grunder som epidemidistrikt, innefattande landsbygd;

b) med avslag å de av herr Petrén m. fl. samt Olsson i Kollungeröd väckta motionerna, i vad de avsåge höjande av maximigränsen för statsbidrags utgående för uppförande m. m. av epidemisjukhus, besluta, att dylikt bidrag skulle utgå med högst hälften av de verkliga byggnadskostnaderna, dock beträffande efter den nya lagens ikraftträdande nyuppförda epidemisjukhus ej över 2,000 kronor för sjukplats samt för äldre epidemisjukhus och övriga av departementschefen angivna fall ej över 1,000 kronor för sjukplats;

c) i övrigt godkänna de av departementschefen angivna grunderna för statsbidrags utgående vid uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus; och

d) med avslag å herr Olssons i Kollungeröd motion, i vad densamma avsåge statsbidrag till epidemisjukhusens driftkostnader, godkänna de av departementschefen angivna grunderna för beviljande av statsbidrag för driften vid epidemisjukhusen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! När epidemilagen förra året framlades för riksdagen, uttalade departementschefen såsom sin uppfattning, att staten måste biträda och hjälpa landstingen i deras mycket stora bördor beträffande uppförande av nya sjukhus, som denna lag medförde. Däremot ställde han sig mera tveksam, huruvida dylika bidrag skulle lämnas de landsting, som redan uppfört sådana sjukhus.

Med anledning härav framlades ett par motioner inom riksdagen, vari begärdes, att riksdagen skulle uttala sig för att även sådana äldre uppförda sjukhus skulle få byggnadsbidrag.

Med anledning av dessa motioner, yttrade andra lagutskottet, till vilket epidemilagen hade remitterats: »Därest epidemisjukhus redan finnas på fullt tillfredsställande sätt ordnade av landsting, torde anledning icke förefinnas att låta dessa landsting bliva mera ogynnsamt ställda i ekonomiskt avseende än de, vilka under de närmast kommande åren skola nybygga sjukhus.» Synpunkten var ju den,

Ang. statsbidrag till epidemisjukvården. (Forts.)

beträffande dessa landsting, vilka visat det förutseendet, att de redan gått i författning om åtgärder, som staten sedan fann vara av det värde, att de borde åläggas samtliga landsting, att man ansåg, att dessa landsting, långt ifrån att komma i en sämre ekonomisk ställning, i stället för detta sitt förutseende gjort sig förtjänta av uppmuntran. Riksdagen gick med på utskottets hemställan, och härigenom blev den principen fastslagen, att även de landsting, som redan uppfört sina sjukhus, skulle få bidrag.

I den proposition, som framlagts till årets riksdag och som vi nu ha att behandla, föreslår också Kungl. Maj:t, att landsting, som redan uppfört sina sjukhus, skola få bidrag, och de skola få sådant till samma belopp som de, vilka först hädanefter bygga. Beloppet föreslås av Kungl. Maj:t till hälften av byggnadkostnaden, dock högst till 2,000 kronor.

Nu har statsutskottet gjort den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att det visserligen bibehållit för de landsting, som skola nyuppföra sjukhus, ett belopp av 2,000 kr., men sänka detsamma för de övriga landsting, som redan byggt, till 1,000 kr. Man kan ju tycka, att det är något underligt gjort i förhållande till dessa landsting, som tvärt om, enligt min uppfattning, böra uppmuntras och icke motsatsen. Emellertid torde det vara svårt att få någon hel ändring och någon hel likställighet till stånd härutinnan. Men den synpunkt, som tyckts vara bestämmande för statsutskottet, har varit den, att man ansett, att de, som förut byggt gjort det under gynnsammare byggnadsförhållanden, varigenom de på så sätt kommit i en bättre situation. Men denna gynnsammare situation har ju dock icke ägt rum under de senaste åren, ty de, som byggt under de allra sista åren, ha ju fått nedlägga mycket avsevärda kostnader för att få sina sjukhus uppförda. Det förefaller då, som om man på denna väg skulle kunna komma till en acceptabel kompromiss. Efter vad jag hört av ledande personer i statsutskottet, är man från detta håll med om att det göres en ändring i det här avseendet, så att de sjukhus, som blivit fullbordade under de sista åren, skulle komma i samma situation som de, vilka efter det lagen blivit antagen, komma att bli uppförda.

Jag tillåter mig därför föreslå det ändringsyrkande, som går ut på att i stället för vad nu står i utskottets kläm under punkt II b) å tredje raden nerifrån eller »efter den nya lagens ikraftträdande nyuppförda epidemisjukhus», skulle det heta: de sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den 1 januari 1916. Därjämte skulle i sista raden i stället för »äldre» epidemisjukhus heta övriga epidemisjukhus.

I överensstämmelse med denna ändring i klämmen så behöves en ändring i motiveringen, som skulle få den lydelse, att på sid. 10 i tredje stycket, som börjar med »Beträffande etc. — —» skulle det heta: »Beträffande sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den tid, då prisförhöjningarna å byggnadsområdet börjat göra sig mera kännbart gällande, vilken tidpunkt torde kunna bestämmas till den 1 januari 1916, anser visserligen utskottet, att statsbidraget, såsom av departementschefen föreslagits, bör utgå med högst halva byggnadskostnaden, dock ej över 2,000 kronor för sjukplats, men i

avseende å statsbidraget för övriga epidemisjukhus synes utskottet en snävare begränsning, än som av departementschefen angivits utan olägenhet kunna ske.» Samma yrkande kommer från statsutskottshåll att göras i första kammaren.

Ang. statsbidrag till epidemisjukvården. (Forts.)

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande frågan om statsbidrag för epidemisjukhus har jag tagit mig friheten väcka en motion, och jag ber med anledning därav att få säga några ord.

Utskottet har stannat vid en maximibegränsning av högst 2,000 kronor i byggnadsanslag för varje vårdplats. Jag har i min motion hemställt, att statsbidraget till epidemisjukhus måtte utgå med halva byggnadskostnaden, men dock med högst 3,000 kronor för vårdplats. Herr Petrén m. fl. i första kammaren ha motionerat om ett anslag likaledes med halva byggnadskostnaden, dock högst 6,000 kronor per sjukplats. Ifall den senare motionen bifölles, torde det krävas ganska stora belopp från statens sida.

Såväl i propositionen som i utskottets betänkande talas det om statsbidrag för uppförande av epidemisjukhus till hälften av byggnadskostnaden, men sedan begränsas beloppet till 2,000 kronor för sjukplats efter det antal, som vederbörande sjukhus normalt beräknas rymma. Hur billigt byggnadsmaterial, som än användes, så är det inte möjligt att få dessa 2,000 kronor till att utgöra mer än allra högst en tredjedel av byggnadskostnaden och detta utom tomt och utrustning. För de fem sjukhus, som voro planerade i Göteborgs och Bohus län, beräknades en kostnad av omkring 800,000 kronor. Ja, det var då, det. Nu äro kostnaderna helt annorlunda, och dessa beräkningar stå sig numera icke alls. Enligt i år av arkitekten Rudolf Lange uppgjorda beräkningar kosta dessa fem sjukhus, som äro beräknade att normalt rymma 170 sjukplatser, 1,296,250 kronor, och detta utan tomter och utan utrustningen. Detta utgör alltså 7,625 kronor per säng.

Nu är det emellertid fråga, om det är möjligt att ens hålla byggnadskostnaderna inom denna beräkning. Vi ha på en av de platser, där det är klart att bygga, infordrat entreprenadanbud å kostnaderna. För senaste året beräknades dessa i kostnadsförslaget till 135,000 kronor, utom stenfoten, som redan är lagd, men det lägsta anbud, vi fingo, var 150,000, och det är för 20 sängar. Utrustningen till dessa sjukhus beräknas kosta 467,500 kronor, eller 2,750 kronor per vårdplats. Sålunda uppgår varje vårdplats till 10,375 kronor, när sjukhuset för sitt ändamål kan tagas i anspråk, och ändå har man räknat med billigaste möjliga byggnadstyp, nämligen trähus. Med byggnads- och utrustningskostnader blir det av utskottet föreslagna statsbidraget — 2,000 kronor — ej ens $^1/_5$ av kostnaden.

Nu har utskottet möjligen ansett, att då epidemisjukvården lagts på de större kommunerna, landstingen, därigenom skulle ske en utjämning av anläggningskostnaderna. Ja visserligen, men landstingen äro också olika belastade med utgifter, och den rätta utjämningen är, att dessa byggnadskostnader i något större utsträckning, än vad ut-

Ang. statsbidrag till epidemisjukvården. (Forts.)

skottet föreslagit, överföres på staten. Epidemisjukvården borde man kunna jämnställa med sinnessjukvården. Det är en statsangelägenhet, att vårdanstalter komma till stånd, och med anledning därav har ju också riksdagen beslutat en epidemilag, som i hela sin utsträckning skall genomföras inom 1928 års utgång. Det är ganska stora kostnader, som länen till följd därav bli tillskyndade, och ett kraftigare bidrag ifrån statens sida än det av utskottet föreslagna anser jag vara alldeles nödvändigt.

Jag har även i motionen yrkat, att statsbidraget för dagskostnaden, för epidemisk vårddag skulle höjas till halva dagskostnaden, dock högst 3 kronor per dag. Utskottet har här stannat vid 2 kronor per dag, och jag skall icke yrka ändring i utskottets förslag i denna punkt. Den kan senare komma till riksdagens prövning. Byggnadsanslaget anser jag däremot nu böra fastställas, ty om nu riksdagen bestämmer 2,000 kronor per vårdplats som högsta statsbidrag av byggnadsanslaget kan detta knappast sedan komma att höjas.

Ett bifall till min motion förutsätter icke, att förslagsanslaget på 2 miljoner kronor för 1921 behöver höjas. Statsbidraget utbetalas först sedan sjukhusen äro färdiga och av medicinalstyrelsen godkända, och under 1921 bli säkerligen icke så många byggnader klara till avsyning. Även inberäknat bidragen till de sjukhus, som redan äro byggda, kommer därför helt säkert det av utskottet föreslagna anslaget för år 1921 att kunna räcka till.

Med anledning av vad jag här i korthet anfört och det stora intresse, jag anser, att denna fråga har för hela vårt land, då dessa byggnader förestå till utförande nästan i samtliga län utom Älvsborgs, som redan byggt, och Södermanlands, som till en del byggt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de ändringar i utskottets kläm, som skulle överensstämma med ett bifall till min motion.

Klämmen skulle alltså få följande lydelse:

att riksdagen må

I. lika med utskottet;

II. beträffande statsbidrags åtnjutande

a) lika med utskottet;

b) med avslag å den av herr Petrén m. fl. väckta motionen, i vad den avser höjande av maximigränsen för statsbidrags utgående för uppförande av epidemisjukhus till 6,000 kronor, men med bifall till herr Olssons i Kollungeröd motion besluta, att dylikt bidrag skall utgå med högst hälften av de verkliga byggnadskostnaderna, dock beträffande efter den nya lagens ikraftträdande nyuppförda epidemisjukhus ej över 3,000 kronor per sjukplats samt för äldre — — — sjukplats;

c) lika med utskottet;

d) lika med utskottet.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! De skäl, som anförts av herr Olsson i Kollungeröd till förmån för hans motion, blevo grundligt debatterade såväl på avdelningen som inom utskottet i dess helhet, och jag tror icke att jag begår någon alltför stor indiskretion,

om jag här talar om, att vi voro flera inom utskottet, som höllo just på den siffra, motionären här gjort sig till målsman för, nämligen 3,000 kronor, under förutsättning dock, att hela denna anordning med statsbidrag skulle gälla endast i den omfattning, som föreslogs av Kungl. Maj:t, d. v. s. att vissa större städer skulle lämnas utanför. Då det sedan gällde att åstadkomma en kompromiss, som såvitt möjligt skulle onödiggöra debatt i kamrarna och så att säga i sin lilla mån bidraga till ett snabbare avslutande av rikdsagsarbetet, ansågo emellertid vi, som inom statsutskottet voro benägna att sätta maximum till 3,000 kronor, att vi borde frångå detta och ansluta oss till en kompromiss, sådan som den kom att antagas av utskottet i dess helhet. Det var dock icke enbart denna synpunkt, att man borde påskynda riksdagsarbetet, — det lär ju icke gå ändå — som var avgörande för oss, utan det var en annan sak. Det var nämligen det skäl, som åberopades ifrån de ursprungliga anhängarna av utskottets nuvarande förslag, nämligen att man ville ha möjlighet att hålla kostnaderna för dessa epidemisjukhus så låga som möjligt, och det ansågs vara större utsikter till att nå ett sådant resultat, ifall man begränsade det bidragsbelopp, man här skall ge till landstingen och de städer, som bilda egna epidemisjukvårdsdistrikt. Det är detta skäl, som gjort, att vi, som ursprungligen höllo på en annan anordning, icke reserverade oss, och jag hemställer, att kamrarna nu också så enhälligt som möjligt måtte sluta upp kring herr von Sneiderns förslag, som är en förbättring i den riktning, herr Olsson i Kollungeröd m. fl. äro böjda för att driva fram.

Ang. statsbidrag till epidemisjukvården. (Forts.)

Jag skall be, herr talman, att med dessa ytterst få och knapphändiga ord få ge min anslutning till herr von Sneiderns förslag, och jag tror, att det icke är så värst många, åtminstone av statsutskottets ledamöter, som ha grundade invändningar mot detta yrkande. Jag yrkar alltså bifall till herr von Sneiderns förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr von Sneidern under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställts av herr Olsson i Kollungeröd; och fattade kammaren beslut i enlighet med den under 2:o) angivna propositionen.

§ 10.

Ang. ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsalläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 5 mars 1920 dagtecknad proposition, nr 211, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

Ang. ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. (Forts.)

dels godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att tillämpas från och med år 1921;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de i berörda statförslag upptagna avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner för förste provinsialläkare och provinsialläkare funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels, vid bifall till vad sålunda föreslagits, från och med år 1921 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 1,393,800 kronor med 63,000 kronor till 1,456,800 kronor;

dels för skrivbiträde och övriga expenser åt förste provinsialläkare ävensom för anställande av biträdande förste provinsialläkare, allt enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, på extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 51,600 kronor;

dels ock för skrivbiträde och övriga expenser ävensom för tillfällig löneförbättring under år 1920 åt förste provinsialläkare, allt enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, på tilläggsstat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 64,800 kronor.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft de två likalydande motionerna nr 248 inom första kammaren av herr *A. Petrén* och nr 363 inom andra kammaren av herr *Kjellberg*, vari föreslagits, att arvodena till de biträdande förste provinsialläkarna måtte bestämmas till av medicinalstyrelsen föreslagna belopp, och att det förslagsanslag, som för ändamålet kunde komma att anvisas på extra stat för år 1921, måtte höjas med 10,000 kronor utöver den av Kungl. Maj:t begärda summan.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) godkänna det i statsrådsprotokollet över civilärenden den 5 mars 1920 framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att tillämpas från och med år 1921, med iakttagande av viss utav utskottet i fråga om förste provinsialläkartjänstens upprätthållande inom Gottlands län föreslagen ändring;

b) föreskriva, att för åtnjutande av de i berörda statförslag upptagna avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner för förste provinsialläkare och provinsialläkare funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

c) från och med år 1921 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 1,393,800 kronor med 57,500 kronor till 1,451,300 kronor;

d) med avslag å de av herrar Petrén och Kjellberg i ämnet väckta motionerna för skrivbiträde och övriga expenser åt förste provinsialläkare ävensom för anställande av biträdande förste provinsialläkare, allt i huvudsaklig överensstämmelse med i ovan nämnda statsråds-

protokoll angivna grunder, på extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 52,400 kronor; samt

Ang. ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.

e) för skrivbiträde och övriga expenser ävensom för tillfällig löneförbättring under år 1920 åt förste provinsialläkare, allt enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, på tilläggsstat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 64,800 kronor.

(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Moberger: Herr talman! I det föreliggande utlåtandet har statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om skiljande av förste provinsialläkarebefattningarna från därmed förenade provinsialläkaretjänster i de återstående åtta län, där dessa tjänster hittills varit förenade, dock med undantag av Gottlands län. Såsom motiv för detta sitt förslag anför statsutskottet: »Beträffande sistnämnda län» — nämligen Gottlands — »vill det synas utskottet, att, med hänsyn till befolkningens ringa antal och länets jämförelsevis obetydliga utsträckning, en särskild provinsialläkare i Visby distrikt icke för närvarande behöver anställas.» Jag må för min del säga, att jag finner statsutskottets motivering för sitt från Kungl. Maj:t avvikande förslag något litet löslig. Såväl länsstyrelsen i Visby som provinsialläkaren där och Kungl. Maj:t ha enstämmigt betygat behovet av att förste provinsialläkartjänsten på Gottland skiljes ifrån provinsialläkaretjänsten i Visby distrikt. Det är visserligen sant, som statsutskottet anför, att Gottland är relativt litet. Det är dock till arealen större än t. ex. det lilla Blekinge län, där dock de båda tjänsterna skulle förenas, ehuruväl dock Gottlands län har åtskilligt mindre befolkning än Blekinge. Men även om länet är mindre, är det ju tydligt, att förste provinsialläkarens arbete icke minskas i samma proportion, då ju åtskilligt av det arbete, han har att utföra, blir tämligen likartat oberoende av länets storlek. Jag ber också att få påpeka, att åtskilliga provinsialläkaretjänster på Gottland äro vakanta. För närvarande är det icke mindre än två ordinarie och en extra ordinarie provinsialläkaretjänst, som man icke har lyckats få besatta, och dessutom har nyligen en militärläkare från Fårösund flyttat från Gottland, då det kustartilleridetachement, som varit förlagt där, drogs därifrån. Sålunda råder för närvarande på Gottlands landsbygd ganska stor läkarebrist, och detta ökar naturligtvis provinsialläkarens i Visby arbete.

Nu säger emellertid utskottet, att det icke för närvarande kan tillstyrka förslaget om en särskild provinsialläkare i Visby distrikt. Jag ber att få taga fasta på detta, då ju därav synes framgå, att det föresvävat även statsutskottet, att det dock i framtiden kan visa sig vara för svårt för förste provinsialläkaren på Gottland att med sin tjänst förena även provinsialläkaretjänsten i Visby, och jag är övertygad om att det mycket snart kommer att visa sig, att det icke längre går att bibehålla den nuvarande anordningen, utan att behovet av att skilja dessa båda tjänster åt kommer att visa sig trängande. Det är min förhoppning, att Kungl.

Ang. ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. (Forts.)

Maj:t då skall upptaga frågan på nytt och kunna underställa den riksdagens prövning med större framgång.

Jag förstår naturligtvis, att det är föga hopp att kunna få kammaren att beakta de synpunkter, jag här framställt, men jag tillåter mig dock, herr talman, att trots att statsutskottet varit enhälligt, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i här förevarande avseende.

Herr *Kahlström* instämde häruti.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Ja, det är ju ganska vanligt, att de, som icke äro nöjda med statsutskottets utlåtanden, hugga in på motiveringen och säga, att utskottet icke har presterat något tillfredsställande skäl för sitt avslagsyrkande. Precis på detta sätt gjorde nu herr Moberger. Han tyckte, att de skäl, som statsutskottet hade anfört för avstyrkandet av en ny provinsialläkaretjänst på Gottland, icke voro tillfyllestgörande. Han hade begärt mera i detta avseende. Nu tycker jag, att redan den omständigheten, att detta län icke har mer än 56,000 invånare, och en jämförelse med de övriga länens invånareantal talar för, att det räcker med en förste provinsialläkaretjänst på Gottland. Det är detta utskottet föreslagit. Det har icke känt sig övertygat av den utredning, som har presterats för att visa, att det skulle vara behövligt att inrätta två tjänster i stället för en förste provinsialläkaretjänst på Gottland. Ty visserligen kan herr Moberger ha rätt i att området är ganska stort, men antalet tjänsteresor o. s. v. är i hög grad beroende på befolkningens antal, och i detta avseende är Gottlands län det utan jämförelse minsta i riket.

För övrigt, då det lär finnas utsikter för att slippa kvällsplenum, skall jag, för att icke draga ut på tiden, be att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av väckt motion om anslag till utförande av ackordsarbeten utav vissa värnpliktiga;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående merkostnad för ordnande av övre Bernadotteska gravkoret i Riddarholmskyrkan, m. m.;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till vattendomstolarna;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående extra stats-

bidrag för år 1920 åt registrerade sjukkassor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd;

nr 174, i anledning av väckta motioner angående höjning av landsfiskalernas förvaltningsbidrag;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till förstärkning av arbetskrafterna å kommerskollegii industribyrås elektriska sektion för behandling av vissa ärenden rörande elektriska anläggningar;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av militär tjänstgöring; och

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ang. anskaffning av ett havsisbrytarefartyg.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 178, i anledning av väckta motioner om anskaffande för statens räkning av ett havsisbrytarefartyg begärdes ordet av

Herr Lübeck, som anförde: Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande i föreliggande punkt, men jag vill här, liksom jag tidigare gjort i statsutskottet, uttala den meningen, att det synes mig, att det skulle ha stått i bättre överensstämmelse med det beslut, riksdagen förra året fattade på statsutskottets tillstyrkan, om man i år, då Kungl. Maj:t ännu icke vidtagit någon åtgärd i saken, givit Kungl. Maj:t en kanske något kraftigare påminnelse än den, som kan anses ha framgått av utskottets nu gjorda uttalande.

Förra året uttalade riksdagen den förvissningen, »att Kungl. Maj:t skall låta sig angeläget vara att så påskynda behandlingen av detta spörsmål, att ärendet i fullt utrett skick snarast möjligt kan föreläggas riksdagen». Detta har, såvitt jag kan finna, icke skett. Nu har man visserligen i statsutskottet uttalat den meningen, att efter statsutskottets vanliga skrivsätt det uttalande, statsutskottet gjort i år, skulle vara en väl så kraftig påminnelse till Kungl. Maj:t, som om man avlåtit en särskild skrivelse. Jag hoppas, Kungl. Maj:t måtte dela den uppfattning, som vid behandlingen inom statsutskottet sålunda kommit till uttryck, och att följaktligen frågan måtte komma att föreläggas nästa års riksdag.

Då för två år sedan Kungl. Maj:t var ganska beredd att lägga fram frågan, men då icke ville göra det av statsfinansiella hänsyn, kunde man ju ha förväntat, att utredningen efter ytterligare två år

Ang. anskaffning av ett havsisbrytarefartyg. (Forts.)

skulle föreligga i färdigt skick. Ty de statsfinansiella hänsynen ha vi ju, då det gäller produktiva ändamål, vant oss vid att behandla såsom mera relativa begrepp, så att de icke i fall av stor vikt skola få spela den roll, de här fått göra.

Jag ber sålunda, herr talman, att få uttala den förhoppningen, att detta måtte vara sista gången, man skall behöva efterlysa framläggandet av förslag i saken.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 179, i anledning av väckt motion angående rätt för änkan Dorotea Sofia Torén till ersättning för upphörd brännvinsutskänkningsrättighet;

nr 180, i anledning av väckta motioner om anslag för gäldande av statsbidrag till avlönande av kommunalborgmästare, m. fl.;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning av en statsbana från Hultebo station å statsbanan Dagarn—Hultebo till Riddarhyttans gruvfält jämte en i ämnet väckt motion.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 14.

Om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 16 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa av fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar ävensom av fiskehamn vid Östra Torp å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till

den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avsöndras för det gemensamma behovet,

Om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader. (Forts.)

dels ock medgiva, att kostnaderna för anordnande under byggnadstiden av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge från och med år 1920 från de för hamnarnas byggande anslagna medel utgå med ett till 29,900 kronor om året förhöjt belopp.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft fyra inom andra kammaren väckta motioner, nämligen

nr 60, av herr *Granath m. fl.;*
nr 160, av herr *Pehrsson* i Bramstorp;
nr 161, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.;* och
nr 231, av herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.*

Herr Granath m. fl. hade uti sin förenämnda motion föreslagit, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 1,130,000 kronor för uppmuddringar och utbyggnader av vissa fiskehamnar i Norrland och Uppsala län, i enlighet med av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning uppgjort förslag, samt att av detta belopp 500,000 kronor måtte beviljas på tilläggsstat för år 1920, samt 630,000 kronor å 1921 års stat.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte

a) med avslag å herr Pehrssons i Bramstorp ovanberörda motion till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa av fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar ävensom av fiskehamn vid Östra Torp å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avsöndras för det gemensamma behovet, och

b) medgiva, att kostnaden för anordnande under byggnadstiden av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge från och med den 1 juli 1920 från de för hamnarnas byggande anslagna medel utgå med ett till 29,900 kronor om året förhöjt belopp; samt

II) att de av herr Granath m. fl., Bengtsson i Norup m. fl. och herr Andersson i Knäppinge m. fl. i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom vad utskottet hemställt under I).

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! I den motion, jag vid denna punkt väckt, har jag hemställt, att riksdagen måtte be-

Om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader. (Forts.)

vilja att anslag av 210,000 kronor till fördjupande av den under byggnad varande hamnen i Östra Torp, utöver vad som tidigare beviljats. Denna motion remitterades till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte länsstyrelsen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som skulle vara sakkunnig på detta område, framhöll i sitt utlåtande, att detta förslag vore ett för staten och för orten gemensamt intresse och tillstyrkte sålunda ett anslag av 105,500 kronor för nämnda ändamål, då det förutsågs, att återstoden av beloppet skulle täckas av lokala korporationer och intresserade enskilda. Det har kommit till min kännedom, att även statsutskottets fjärde avdelning, där frågan förberedande behandlats, nästan enhälligt hade tillstyrkt detta förslag, som förordats av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är därför med en viss förvåning, jag här finner, att statsutskottet enhälligt avstyrkt nämnda anslag. Statsutskottet har utan ringaste motivering avstyrkt anslaget och således icke alls åberopat något skäl varken för sin avstyrkan eller för beviljande av det anslag, som framställdes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det förefaller mig emellertid, då ett så avsevärt belopp, som nedlagts på dessa fiskehamnsbyggnader, vilket väsentligt överstiger, vad man beräknat, att dessa hamnbyggnader skulle kosta, omöjligen kan lämna staten en inkomst, som tillnärmelsevis motsvarar den ringaste ränta på det här nedlagda kapitalet, att staten däremot genom hamnavgifter etc., i händelse hamnen fördjupades, skulle få viss ränta på detta kapitaltillägg, som det här är fråga om. Det gäller ju här endast en obetydlighet mot hela hamnbyggnadskostnaden.

Då emellertid statsutskottet här varit enhälligt om avslaget, kan jag icke finna det lönt att göra något yrkande, särskilt som ett sådant yrkande naturligtvis icke kunde gå utöver vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Jag har emellertid icke kunnat underlåta att uttala min förvåning över den knapphändiga motivering, varmed statsutskottet yrkat avslag på motionen.

Herr Edbom: Ja, herr talman, statsutskottet har enhälligt avstyrkt den motion som herr Granath, herr Lindberg och jag avgivit, men jag ber trots detta att få yrka bifall till motionen.

Denna motion har ju tillkommit på grund av en utredning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning verkställt med anledning av riksdagens skrivelse år 1918, och denna utredning är intagen såsom bilaga till en motion av herr Andersson i Knäppinge. Utskottet har emellertid, som sagt, icke kunnat tillstyrka bifall till dessa motioner.

Jag får då säga, att den motivering som utskottet presterat, kommer mig att tänka på huru det ofta gick till på den tiden, då jag var ledamot i femte tillfälliga utskottet. Då brukade vi nämligen tillstyrka motionerna i motiveringen, men när vi kommo till klämmen så avstyrkte vi desamma. Samma kutym tycks råda i statsutskottet att döma av det öde, som denna motion har fått. Statsutskottet har dock sökt prestera något motiv för att utskottet hemställt om avslag på motionen, i det utskottet sagt, att utskottet på grund av frå-

gans invecklade natur icke haft tid eller tillfälle att granska alla detaljer, något som vore nödvändigt för att kunna tillstyrka saken.

Om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader. (Forts.)

Jag får säga, att detta måtte då vara de obotfärdigas förhinder. Motionen kom ju fram så tidigt som i mitten av januari månad, och nu äro vi snart i mitten på juni. För övrigt förelåg ju en fullständig utredning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning. Jag vill understryka att här gäller det ett spörsmål, som är lika beaktansvärt som många andra spörsmål, där statsutskottet tillstyrkt framställningar, tillkomna på enskilda motionärers initiativ. Det gäller här en rätt stor grupp av samhällsmedborgare särskilt i de norrländska länen och Uppsala län. Dessa medborgare ha sin utkomst av sitt fiske, men de hamnar, som de skola använda, befinna sig i ett sådant skick, att när det är lågvatten på höstarna, kan det hända att det går flera dagar, då dessa fiskare varken kunna komma ut eller in till sina hamnar, och så blir följden den, att de icke kunna utöva sin verksamhet.

Nu förstår jag mycket väl, att det är statsfinansiella skäl som gjort, att statsutskottet icke kunnat tillstyrka dessa motioner, men som bevis på att utskottet icke alltid tillämpat samma princip ber jag få nämna, att statsutskottet i år tillstyrkt en motion av herr Rosén, som gick ut på att bygga en seminariebyggnad i Umeå, en sak, som kostar staten ganska mycket. Det finnes alltså prejudikat på att statsutskottet någon gång kan gå med på att tillstyrka ett nog så betydande anslag, även när det gäller ändamål varom framställningar framkommit från enskilda motionärer.

Medan jag nu har ordet, skulle jag vilja hemställa, om icke riksdagen i alla fall kunde gå med på denna vår motion. I motsatt fall ber jag att få understryka vad utskottet sagt i sin motivering, nämligen att utskottet förutsätter att regeringen nästa år skall framkomma till riksdagen med en proposition i ämnet och att det då om det är nödvändigt skall äskas ett tillräckligt stort anslag att tillhandahållas 1921; d. v. s. anslaget skulle upptagas på 1921 års tilläggsstat.

Skulle nu icke riksdagen i år kunna bifalla vår motion, så ber jag att få understryka denna förutsättning, som utskottet gjort, och jag vill hemställa till regeringen, att den måtte upptaga så stort belopp som möjligt för detta ändamål på 1921 års tilläggsstat, på det att det må bli möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning att åtminstone på sommaren 1921 påbörja dessa arbeten, vilka, det vill även jag vitsorda, äro av ett synnerligen trängande behov påkallade.

Med dessa korta ord skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Granath m. fl. väckta motionen.

Herr *Lindley* instämde häruti.

Herr Bäckström: Herr talman, blott några ord. Herr Pehrsson i Bramstorp gjorde icke något yrkande, men ställde sig undrande över att utskottet kunnat komma till det slut, vartill det kommit ifråga om den motion, som han framburit.

Om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader. (Forts.)

Jag ber då att få säga, att vad som i den delen varit vägledande för utskottet det är, att det här icke gäller en fiskehamn i egentlig mening. Det har nämligen avsetts, att denna hamn genom fördjupningen skulle kunna bli en handelshamn, och utskottet har ansett, att riksdagen principiellt icke bör slå in på den vägen att bevilja anslag till sådana hamnanläggningar, i all synnerhet som de utredningar, som föreligga, äro föga vägledande åtminstone i betraktande av att det är fråga om ett så stort företag.

Den hamn det här gäller har ju därtill ett synnerligen vanskligt läge i förhållande till det mot öppna kuststräckan liggande havet, och det är även med hänsyn härtill som utskottet ansett sig icke kunna komma till annat resultat än den hemställan, vari utskottets beslut utmynnat.

Vad den siste ärade talarens yrkande beträffar vill jag säga, att utskottet med hänsyn till vad som framförts i motionen, ställt sig så välvilligt som under förhanden varande förhållanden varit möjligt, och jag tror att motionärerna, om de vilja se saken rätt och med vederbörligt hänsynstagande till det statsfinansiella läget, böra vara utskottet tacksamma för att utskottet på sätt som skett understrukit de behov, som av motionärerna framförts.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag är tacksam för det resultat, vartill utskottet kommit i fråga om anläggning av en skydds- och fiskehamn i Torekov och vill nu endast uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte till nästa riksdag framkomma med en proposition i ärendet, byggd på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utredning. Det är av vikt, att hamnförhållandena bliva genom statens hjälp ordnade på denna plats, då detta lilla samhälle befinner sig i den ställningen, att det icke självt kan bära kostnaderna för denna skydds- och fiskehamn. Hamnen är f. ö. av ett stort behov för de sjöfarande, och det torde väl knappast finnas någon plats i vårt land, där sjöolyckor inträffat så ofta som just i denna farled.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Bonarp, *Borggren*, *Erlansson* och *Thore*.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Då även av mig m. fl. motion väckts i denna angelägenhet, och då jag av utskottets utlåtande finner, att utskottet icke kunnat biträda den i denna motion gjorda framsällning liksom ej heller andra framställningar, gående ut på förändrad ordningsföljd i det nu gällande förslaget till fiskehamnsbyggnader, måste jag nu be att få till protokollet antecknat, att jag för min del, liksom säkerligen många av fiskarena i landet, vilka anse en sådan förändring nödvändig, med beklagande funnit, att utskottet icke kunnat gå med på dessa fram-

ställningar, då utskottet ju i sitt utlåtande icke framlagt några giltiga skäl för avslag utan endast uttalat sig för möjligheten av en sådan förändring. Ett uppskov i frågan synes mig emellertid vara olämpligt, och vill man inrikta sig på de i min motion framställde förändringarna av fiskehamnsbyggnaderna, skulle riksdagens godkännande redan nu varit synnerligen påkallat.

Om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader. (Forts.)

Sedan jag nu gjort dessa antydningar, får jag dock hoppas att Kungl. Maj:t och riksdagen framför motionens syfte varför jag icke nu vill längre upptaga kammarens tid. Jag kan därför icke underlåta att härtill foga ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande mom. I) blev utskottets i nämnda moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Härpå gav herr talmannen propositioner vidkommande den av herr Granath m. fl. i ämnet väckta motionen, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i mom. II), såvitt avsåge berörda motion, dels ock på bifall till ifrågavarande motion; och biföll kammaren jämväl utskottets hemställan i förevarande del.

Slutligen blev på därom given proposition utskottets under mom. II) gjorda hemställan i övrigt likaledes av kammaren bifallen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 185, i anledning av väckt motion om verkställande av utredning rörande planmässigt ordnande av regelbunden automobiltrafik å lämpliga sträckor inom landet m. m., blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

Till avgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande, nr 186, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna.

Uti en till riksdagen den 30 januari 1920 avlåten proposition, nr 95, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

I sammanhang med förevarande proposition, som hänvisats till statsutskottet, utom i vad den avsåge pensions- och indragningsstaterna samt jordbruksärenden, hade utskottet till behandling förehaft

dels följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 227, av herrar *Hult* och *Pålsson*, nr 228 av herrar *Norling* och *Norin*, nr 229 av herrar *Julin* och *Asplund*, nr 230 av herrar *N. A. Nilsson* och *Widell* samt nr 231 av herr *Clason m. fl.* och inom andra kammaren nr 331 av herrar *Hage* och *Lovén*, nr 332 av herr *Bärg*, nr 333 av herr *Eriksson* i Stockholm, nr 334 av herrar *Thore* och *Bökelund*, nr 335 av herr *Björck* i Jönköping, nr 336 av herr *Nylander* samt nr 337 och 338 av herr *Vennerström;*

dels ock en till riksdagen den 5 mars 1920 avlåten proposition, nr 407, däri Kungl. Maj:t framlagt förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 95 och nr 407, måtte

1) godkänna ett vid utlåtandet fogat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (bilaga A), med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

2) medgiva, att till de den 30 juni 1920 i statens tjänst anställda befattningshavare, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, finge utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande tjugu procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg finge beräknas;

3) i avseende å dyrtidstillägget för år 1920

a) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och postsparbanken dyrtidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes,

b) för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1920 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 60,000,

att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 30,000,

att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 84,000,

att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 550,000,

att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå;

för bank- och fondinspektionen ett förslagsanslag å kronor 70,000,

att, såvitt anginge dyrtidstillägg å avlöningar, som skulle bestridas av bidrag till bankinspektionen, i första hand utgå av dylika medel; samt

för kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit ett reservationsanslag å kronor 55,000,

att av denatureringsavgifter direkt utgå;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag anvisa

under	andra	huvudtiteln	kronor	6,000,000
»	tredje	»	»	1,500,000
»	fjärde	»	»	35,000,000
»	femte	»	»	21,000,000
»	sjätte	»	»	17,000,000
»	sjunde	»	»	13,000,000
»	åttonde	»	»	17,000,000

samt

4) att i avseende å dyrtidstillägget för år 1921

a) till bestridande av kostnaderna för dylik förmån åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1921 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst, kronor 200,000,000,

b) förklara, att under år 1921 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle bestridas, härför erforderliga belopp skulle utgå

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, postsparbanken, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, bank- och fondinspektionen samt kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, och

beträffande befattningshavare vid övriga verk och institutioner av det under mom. a) omförmälda anslag; samt

II) att de i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet i sitt utlåtande anfört och hemställt.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Utskottet hade i sin allmänna motivering å sid. 21 i det tryckta utlåtandet beträffande förhöjningen i dyrtidstillägget för första halvåret 1920 gjort följande uttalande:

»Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola de nya bestämmelserna träda i tillämpning den 1 juli 1920. Då emellertid de tidigare antagna bestämmelserna angående de olika slagen av krigstids- och dyrtidstillägg erhållit retroaktiv verkan och fördenskull bland befattningshavarna tämligen allmänt hysts förhoppningar om att de nya bestämmelser i ämnet, som av innevarande riksdag komma att antagas, skola tillämpas från innevarande års början, har utskottet med hänsyn jämväl till ställningen å statsverkets kassafond ansett sig böra i viss mån tillmötesgå de motionsledes framställda yrkandena om förhöjning i det för första halvåret 1920 utgående dyrtidstillägget. Då utskottet likväl icke ansett sig kunna tillstyrka, att de nya grunderna utan vidare skola tillämpas jämväl för första halvåret, har utskottet, efter övervägande av olika alternativ för bestämmande av förhöjningen av det nu utgående dyrtidstillägget, funnit sig böra förorda, att till de i statens tjänst den 30 juni 1920 anställda befattningshavare, som i enlighet med kungörelsen i ämnet den 30 maj 1919 uppburit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller någon del därav, må utgå ett särskilt tillägg, motsvarande 20 procent av de för ifrågavarande tidrymd vederbörande befattningshavare tillkommande avlöningsförmåner, dock högst efter 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg må beberäknas.»

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

beträffande punkten I 1) av herr *H. M. Bäckström*, som ansett, att grundtalet bort bestämmas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag; samt

beträffande punkten I 2):

av herrar *Kvarnzelius*, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson*, *H. M. Bäckström*, *C. G. Ekman*, *Jönsson* i Revinge, *Nilsson* i Bonarp, *Waldén*, *Bengtsson* i Norup, *Jansson* i Falun och *Erlansson*, vilka ansett,

att utskottets yttrande beträffande förhöjningen i dyrtidstillägget för första halvåret 1920 bort hava följande lydelse:

»Enligt Kungl. Maj:ts — — — må beräknas. Sådant tillägg må dock endast utgå till befattningshavare som är familjeförsörjare, dock att, där både man och hustru äro statsanställda, tillägget utgår endast till endera av dem, och då till den, som åtnjuter högsta lönen. Med familjeförsörjare förstås i detta sammanhang såväl befattningshavare, som är gift utan att äga barn, som dylik, änkling, änka eller ogift, vilken äger barn. Beträffande åldersgräns för barn gäller därvid samma bestämmelse, som i den av utskottet under punkt 1) förordade bil. A § 3 är stadgat»; samt

att utskottet förty under ovannämnda punkt bort hemställa,

2) att riksdagen måtte medgiva — — — finge beräknas, dock att sådant tillägg finge utgå allenast till befattningshavare, som

vore familjeförsörjare, samt att, där både man och hustru vore statsanställda, tillägget likväl finge utgå endast till endera av dem, och då till den, som åtnjöte högsta lönen;

av herr *O. U. B. Olsson*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva — — — motsvarande trettio procent — — — finge beräknas; samt

av herr *Asplund*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva — — — med dels ett belopp motsvarande en sjättedel av — — — finge beräknas, dels ock 50 kronor för varje vid förstnämnda tidpunkt av befattningshavaren på grund av försörjningsplikt underhållet barn, som icke uppnått 16 års ålder.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Anderson i Råstock: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att hemställa om några mindre ändringar i utskottets förslag, dels i vad gäller klämmen och dels även motiveringen.

Det är nämligen så, att i punkt 2) i utskottets hemställan ett datum är insatt, som skulle komma att medföra, att åtskilliga extralärare, bland andra även en del extralärare vid Tekniska högskolan, på grund av deras anställningsform skulle komma att gå förlustiga den möjlighet till retroaktivt tillägg, som i punkt 2) är medgiven. Det har också inför utskottet i går meddelats, att det var nödvändigt att göra den ändringen, varför jag tror mig kunna säga, att det yrkande, jag nu kommer till, göres med utskottets medgivande eller åtminstone med utskottets vetskap. För att rädda situationen och skapa rättvisa åt de befattningshavare, jag nämnt, skulle punkt 2) ändras och få följande lydelse:

2) medgiva, att till den, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) i egenskap av befattningshavare i statens tjänst åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande 20 procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg må beräknas; — —

Å sid. 21 skulle motiveringen ändras på följande sätt och få följande lydelse: »Då utskottet likväl icke ansett sig kunna tillstyrka, att de nya grunderna utan vidare skola tillämpas jämväl för första halvåret, har utskottet, efter övervägande av olika alternativ för bestämmande av förhöjningen av det nu utgående dyrtidstillägget, funnit sig böra förorda, att till den som i enlighet med kungörelsen i ämnet den 30 maj 1919 i egenskap av befattningshavare i statens tjänst uppburit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller någon del därav må utgå ett särskilt tillägg, motsvarande 20 procent av de för ifrågavarande tidrymd vederbörande befattningshavare tillkommande avlöningsförmåner, dock högst efter 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg må beräknas.»

Sedan är det en annan liten sak i detta sammanhang, beträffande vilken jag med herr talmannens medgivande skall be att få framställa ett ändringsyrkande.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Enligt tidigare gällande bestämmelser skulle dyrtidstillägget beräknas å avlöningen »för månad». Av vissa skäl har det emellertid befunnits vara lämpligt, att dyrtidstillägget framdeles beräknas å den för månad uppburna avlöningen. I enlighet härmed har också § 3 i förslaget avfattats. Godkännes denna nya bestämmelse, blir andra punkten i § 5 överflödig och bör utgå. Jag får fördenskull yrka:

dels att å sid. 24 före § 7 tillägges följande:

§ 5.

På grund av den ovan under § 3 föreslagna ändringen, att dyrtidstillägget skall utgå å den för månad uppburna avlöningen, bör ur § 5 andra punkten uteslutas.

dels ock, att i förslaget till kungörelse andra punkten av § 5 utgår.

Med dessa ändringsyrkanden, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Jag skall, då jag nu i alla fall har ordet, be att få säga ytterligare några ord. Herrarna behagade finna av utskottsutlåtandet, att det hela är en enda jättekompromiss, där man minst av allt har fått lov att göra var och en sina egna principer gällande. Man har försökt åstadkomma det bästa möjliga, och jag tror det skulle vara en mycket god sak, ifall kammaren till alla statstjänare, som jag hoppas, favör ville så enhälligt som möjligt gå att besluta på sätt utskottet här föreslagit.

Vi böra komma ihåg, att det icke varit möjligt för utskottet att åstadkomma vad statstjänarna i allmänhet ansett sig kunna med full rätt böra kräva, men utskottet har gjort vad det med hänsyn till statsfinanserna kunnat, då det gått så högst väsentligt över Kungl. Maj:ts förslag. Det är dock det tvingande läget bland statstjänarna, som kårer betraktade, som gjort, att utskottet tagit ett sådan betydelsefullt steg, och jag tillåter mig med understrykande av det behjärtansvärda i utskottets förslag att, som jag nyss sade, med de ändringar jag här föreslagit yrka bifall till detta förslag.

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Trots att detta utskottsutlåtande har ifrån de allra flesta av statstjänarna i vårt land mottagits med viss tillfredsställelse och trots att man kan förstå att, såsom herr Anderson i Råstock nyss sade, det är en jättekompromiss, vartill statsutskottet kommit, skall jag dock be att få göra några små erinringar gentemot det resultat och den motivering utskottet här avlämnat.

På sidan 17 i motiveringen säger utskottet, att det »icke låter sig göra att åt alla tjänstemän bevilja dyrtidstillägg till sådana belopp, att jämväl familjeförsörjarna, vilka givetvis äro de som hårdast drabbats av dyrtidens tryck, kunna bliva vederbörligen tillgodosedda». När man säger sig icke ha kunnat göra detta, har man tillgripit barntillägg, som framgår här av utlåtandet. Beträffande dessa barntillägg kan jag icke finna annat än att vissa orättvisor i det praktiska livet skulle komma att göra sig gällande. Utskottet säger här,

att en befattningshavare, som har en lön av 100 kronor per månad, skulle få barntillägg för ett barn, men om han har flera barn, får han ingenting för de övriga. Den befattningshavare, som har 85 kronor i månaden, får ingenting för barn, vare sig han har ett eller flera. Nu säger man, att någon befattningshavare med så låg lön antagligen icke finnes. Men varför man praktiskt icke vill gå med på detta är, att man teoretiskt räknat ut, att en sådan befattningshavare skulle få mer än full kompensation, ifall det skulle utgå tillägg för mer än ett barn, när det gäller befattningshavare med 100 kronor i månaden, och för något barn, när det gäller befattningshavare med 85 kronor i månaden. Det är icke riktigt så till vida, att man minskat det fullständiga indextalet med 5 respektive 6. Man skulle sålunda kunna gå längre. Men å andra sidan är det inte riktigt ändå, därför att dessa, som hade denna låga lön, 1914 eller tidigare hade en lön, som ej var uppe ens vid existensminimum. Nu kan det nog tänkas och finnas fall, på vilka detta kunde tillämpas. Vi kunna tänka oss en statstjänare, en änka, som har fått plats i något statens verk. Hon har en stor barnskara att försörja. Om hon har en av de lägsta lönerna, en mycket låg lön, får hon kanske tillägg för ett barn, i visst fall kanske för ytterligare något barn, men icke för alla barnen, därest hon har många. Men en befattningshavare med 15,000 kronor i lön får tilllägg för alla barn, om han har t. ex. sex barn. Dessutom kan jag inte riktigt förstå, varför man har satt åldern till 16 år. I många andra riksdagsbeslut, där man lämnat hjälp till barnuppfostran, såsom vid pensioner o. d., har man gått till 18 år, men här har man stannat vid 16 år.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Sedan nu riksdagen en gång i fjol beslutat frångå familjetillägget och barntillägget, men nu på nytt slagit in på denna bog, kan jag icke underlåta att om detta barntillägg använda det ofta hörda ordet »ekonomiskt kvacksalveri». Om det fanns något skäl för dessa barntilllägg så länge man väntade på att dyrtiden skulle sjunka och ansåg att den var något övergående, kunde man ju förstå detta, men sedan man kommit in i ett sådant läge, varom alla parter äro fullt ense, att dyrtiden nu är konstant och man sålunda i viss mån får börja inrätta sig på att överföra dyrtidstillägget till den fasta lönen, så kan jag icke förstå, att det finnes någon verkligt bärande grund för dessa tillägg. När en gång, som säkert måste ske, dyrtidstillägget skall överföras till fasta löner, blir det en oerhörd svårighet med dessa barntillägg. För mig synes det alltså vara fullständigt principiellt oriktigt — hur ömmande man än kan vara för dessa familjeförsörjare med många barn, som så väl behöva detta tillägg — så mycket mer som det väl kan inträffa, att fattiga befattningshavare med låga löner kunna få tillägg för barn, som äro små och relativt billiga i underhåll, men däremot icke för barn, som kommit över 16 års ålder. Har befattningshavaren ett per, tre stycken sådana, som ännu icke fullt eller icke alls kunna bidraga till egen försörjning, och vilka för övrigt äro dyra att försörja, så får han ingenting för dessa. Men största orättvisan framstår för mig däruti, att befattningshavare med liten lön icke kan få tillägg för alla barnen, medan däremot be-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

fattningshavare med 15,000 kronors lön kan få för sina sex barn, om han har så många. I motiveringen till sitt utlåtande säger statsutskottet, att man, om man ser t. ex. på en befattningshavare med 2,400 kronors lön och fem barn, skall finna, att denne befattningshavare skulle få något mer än efter Hage-Lovénska motionen, som utskottet uttrycker sig. Ja, det är möjligt, att sådana enstaka fall kunna inträffa, där det kan påvisas att det så är fallet. Men ser man på tabellen på sidan 20, så finner man i slutet av tabellen, att det är, om jag så får säga, en himmelsvid skillnad mellan resultatet av utskottets förslag och resultatet av den Hage-Lovénska motionen. Enligt vår motion skulle befattningshavare med 15,000 kronors årslön få ett dyrtidstillägg på 5,084 kronor, efter utskottet 13,934 kronor [illegible] öre. Nu är jag icke den, som är rädd för höga löner för tjänstemän av högre grad. Jag vill inte, som så många tro, nivellera nedåt, att man skall draga dem, som äro där uppe, ned till de små lönerna; jag skulle i stället om möjligt vilja lyfta upp, så att alla de därnere komme bra mycket högre upp i löneavseende, så att alla, när det låter sig göra, finge lika bra. Jag anser, att en duktig arbetare, det må vara handens eller hjärnans, är värd sin lön, han må vara tjänsteman av högre eller lägre grad, men han bör ha så rikt tillmätt lön, som hans arbete är värt, allrahelst om han är en initiativrik och duktig man.

Nu vill man emellertid låta påskina, att behovet av full kompensation på lönen är lika stort för den som har exempelvis 15,000 kronor i årslön som för den som har 2,000 kronor i årslön. Man säger, att när kronan inte har mer än en tredjedel av sitt köpvärde i jämförelse med 1914—1915, så är det riktigt, att den som då hade 2,000 kronor, nu får 6,000 kronor, och att den som hade 15,000 kronor nu får 45,000 kronor. Men så får man enligt min uppfattning inte räkna. Dels måste man taga med i beräkningen, att dessa små inkomsttagare, som 1914 hade så låg lön som 2,000 kronor, då inte ens voro uppe vid existensminimum, och därför får man inte lägga samma linjal, samma beräkningsgrund på dessa som ifråga om sådana befattningshavare, som då hade löner, avsevärt överstigande existensminimum. Dels anser jag, att man måste lägga en annan beräkningsgrund på stegringen av levnadskostnaderna, sedan man kommit upp över 5,000 à 6,000 kronors årsinkomst, d. v. s. på de 8 à 9 sista tusen kronorna av en 15,000-kronors lön. Där får man lägga en annan beräkningsgrund, än den man lägger på en lön av 2,000 kronor. Det är nämligen så, att om man vill jämföra två lika stora familjer, den ena med 2,000 kronors årslön och den andra med en årslön av 15,000 kronor, så borde det — det är inte så, men det borde enligt min uppfattning vara så — vara lika dyrt för båda dessa familjer beträffande mat, kläder, bränsle och till och med bostad. Och utgår man från detta, så kan man inte beräkna eller begära, att staten skall lämna lika stor kompensation med anledning av de krav, som ställas på livet av den, som har en lön av 15,000 kronor, för att han fått sin köpkraft av de 8 à 9 sista tusen kronorna av dessa 15,000 kronor minskad, som man kan fordra i fråga om en av dessa små inkomster. Ty en stor del av vad

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

han därvidlag fått avstå, kan hänföras till lyxvaror och inte till nödvändighetsvaror, och han har således lättare att, som man från statens synpunkt säger, själv bära någon del av den dyrtidsbörda, som man anser, att alla statstjänare böra bära. Det var därför herr Hage och jag i vår motion yrkade, att man skulle stanna vid en årsavlöning av 9,000 kronor och att lönerna därutöver icke hade behov av kompensation, vare sig full eller till någon del, så länge man i fråga om de lägre lönerna inte hade sträckt sig till full kompensation. Ville man vara med om att lämna full kompensation där nere i botten, så kunde vi sedan resonera om, hur högt man borde gå i fråga om kompensation för de höga lönerna, för de löner, som ligga över 9,000 kronor. När man inte har velat detta, så kan jag fortfarande inte finna, att det ligger full rättvisa i detta, allra helst som därtill kommer att — såsom jag tagit mig friheten påpeka — en befattningshavare med 15,000 kronors lön får tillägg för alla sina 6 barn, om han har så många, medan däremot den fattige befattningshavaren på grund av vissa teoretiska resonemang inte kan få sådant tillägg för sina barn.

Vid utlåtandet är ju fogad en reservation angående det retroaktiva tillägget från den 1 januari till den 1 juli 1920. Jag kan därvidlag inte ge reservanterna rätt, så mycket mindre, som jag är principiell motståndare till att avlöningsförmånerna utmätas med hänsyn till vederbörandes civilstånd, om han är ungkarl, gift, änkling, har barn eller inte har barn och så vidare. Jag anser, att om det var något fog för detta under den tid, då, såsom jag förut påpekat, man kunde vänta en nedgång i dyrtiden, så har man dock numera inte något fog för en sådan anordning. Och jag anser för övrigt, att det är en farlig väg att slå in på, att tillmäta avlöningsförmånerna efter denna grund. Ty jag undrar verkligen vilken av herrarna, som är arbetare eller arbetsgivare, som inom den privata industrien skulle våga sig på att slå in på en sådan avlöningsprincip, d. v. s. att vara med om att avlöna personalen med hänsyn till familjeförhållandena. Detta skulle för arbetarna kunna medföra den risken, att om de nu ofta ha mycket svårt, i fall de ha barn, att få en lägenhet att bo i, så skulle de därjämte bli utsatta för att kanske inte få något arbete, därför att de ha många barn. När man inte vågar sig på detta på andra arbetsområden, att avlöna med hänsyn till barnantalet, så anser jag att inte heller staten, som bör vara en föregångare, bör slå in på denna väg. Nu kan man ju säga, att denna risken att bli utan arbete på grund av barantalet, inte föreligger för statstjänstemännen. Ja, det kan vara riktigt. Men jag anser i varje fall, att själva principen är oriktig. Jag vill dock här hava sagt, att jag inte missunnar dessa barnrika familjer det tillägg, som de nu skola få, utan det är dem väl unnat. Men själva principen kan jag som sagt inte vara med om. Det är därför jag inte heller kan vara med på reservanternas förslag att utmäta det retroaktiva tillägget endast till familjeförsörjare och inte ge de övriga någonting. Jag skulle så mycket hellre sett, att man gått på ett engångsbelopp och lika för alla, gifta eller ogifta,

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

fattiga eller rika, som man då hade sluppit ifrån det där procentuella uträknandet av det retroaktiva tillägget.

Jag ber i detta sammanhang att få göra en anmärkning eller en förfrågan till statsutskottet. Såvitt jag förstår ha reservanterna en annan definition på familjeförsörjare än utskottet har i sin tabell på sidan 20. Där står dyrtidstillägget uträknat först för icke familjeförsörjare och sedan för familjeförsörjare med från och med ett till och med sex barn. Jag skulle då vilja fråga statsutskottet, vart man skall räkna dem, som ha hustru men inga barn eller barn över 16 år. Äro inte också de familjeförsörjare? De äro, såvitt jag förstår, icke medtagna under någon rubrik. Rubrikerna borde i stället haft en helt annan lydelse och omfattat dels icke familjeförsörjare, dels familjeförsörjare utan barn eller med barn över 16 år och dels slutligen familjeförsörjare med ett till och med sex barn under 16 år. Den nämnda kategorien, d. v. s. sådana som ha hustru men inga barn eller endast barn över 16 år, äro här icke alls med, fastän väl även de, såvitt jag kan förstå, äro familjeförsörjare. Men kanhända har statsutskottet en annan uppfattning om vad som menas med familjeförsörjare??

Trots dessa anmärkningar, som jag, herr talman, tillåtit mig att göra mot utskottets motivering och förslag, skall jag, då jag inte kan gå med på reservationen och då jag anser, att det skulle vara både olyckligt och omöjligt att försöka rubba på statsutskottets förslag i övrigt, be att få yrka bifall till utskottets förslag med de ändringar, som föreslagits av herr Anderson i Råstock.

Herr Bärg: Herr talman! I likhet med den föregående talaren skall också jag sluta med att yrka bifall till utskottets förslag, därför, att det, som saken nu ligger, otvivelaktigt är den enda möjliga vägen att komma fram till ett något så när tillfredsställande resultat. Men innan jag det gör, nödgas jag, herr talman, att liksom herr Lovén anmäla missnöje i vissa avseenden med det föreliggande förslaget.

Jag vill först säga, att det förefaller mig en smula olämpligt att på sätt här skett i fråga om dyrtidstilläggets tillmätande visa en sådan osäkerhet i hållningen, som man gjort. Familjetillägg utgingo ju under den första delen av kristiden till familjeförsörjare. På grund av riksdagens då intagna ståndpunkt kom Kungl. Maj:t i fjol med ett förslag om ett fortsatt utgående av dylika tillägg för familjeförsörjare. Riksdagen förkastade då den principen, som jag förmodar dels av den grund, att man ansåg denna metod för hjälps bibringande olycklig i vissa fall, och dels därför, att man väl också ansåg, att de egentliga kristidsförhållandena hade upphört och att man hade övergått i ett mera permanent dyrtidstillstånd. På grund av detta förkastande kom nu Kungl. Maj:t i år med ett förslag, som grundade sig på föregående riksdags beslut och dess principer. Nu förkastar riksdagen, förmodar jag, återigen detta, för att, som jag inte alls håller för otroligt, nästa år åter slå in på den förstnämnda vägen. Det förundrar mig en liten smula, att man slagit in på denna väg, ty jag tror knap-

past, att man kan säga, att man från statstjänarhåll, som saken ändå rör mycket mera intimt än statsutskottet, hört krav på att få dessa särskilda familjetillägg. Jag förstår så väl det goda hjärta, som talar genom statsutskottets åtgörande. Men jag tror, att det kommer att i rätt väsentlig grad missförstås och underkännas av statstjänarna själva. Jag vill dock säga, att den form, som här föreslagits för familjebidragets utgående, är bra mycket smakligare än tillägget var, då det utgick som en ren nödhjälp eller allmosa. Nu är det anslutet till lönen såsom sådan. Och de ojämnheter, som den föregående talaren påvisat, få vi dras med, när man skall ha detta tillägg och inte avser att med familjetilläggen företaga en verklig löneregleringen, d. v. s. göra dem så stora, att de överstiga de belopp, som skulle komma statstjänarna till del, för att uppbringa deras reallön till samma nivå den skulle haft om ingen kristid rått.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

En sak måste jag anmärka på också i detta sammanhang, eller rättare ett par saker. När utskottet slagit in på denna linje att åter ge familjebidrag, så tycker jag, att det är en smula inkonsekvent, att man inskränkt sig till att ge det endast åt dem, som ha barn. Det är alldeles tydligt, att statstjänare kunna ha försörjningsplikt mot andra än sina egna barn och att deras hjälp därvidlag med samma styrka kan tagas i anspråk. Det är alldeles visst, att det är många statstjänstemän, som försörja en gammal mor, en gammal far, en svärfar eller svärmor. Och dessa statstjänstemän, som i själva verket ha en mycket tyngre börda än de, som ha sina egna barn att försörja, komma säkert att finna sig vara mycket oresonligt behandlade, när staten nu vill skipa rättvisa efter dessa linjer men glömmer bort dem. Och jag vet inte, vad man skall svara dessa statsjänstemän annat, än att vederbörande tyckt, att det angår dem inte så nära, att de ha andra anhöriga än egna barn att försörja, fastän det även här gäller en laglig försörjningsplikt.

Men det var icke endast denna anmärkning jag ville göra. Utskottet har också tagit sig före att gå tillbaka till en ståndpunkt i fråga om försörjningsplikten mot barnen, som riksdagen förut en gång har förkastat. Första gången, man fick denna hjälp, var bestämmelsen formulerad så, att tillägg — kristidshjälp, som det då hette — för barn endast skulle utgå för sådana barn, för vilka man hade försörjningsplikt. Det tolkades då av myndigheterna som »lagligen påvilande försörjningsplikt», och den, som åtagit sig vården av ett barn, men som icke blivit ådömd denna försörjningsplikt, blev frånkänd detta tillägg, fastän han försörjde detta barn med lika stora kostnader och förpliktelser, som om han haft dylik laglig försörjningsplikt. Den bestämmelsen ströks därför vid en senare riksdag, därför att det var en mängd fall, där befattningshavare underhöllo barn, som de tagit som sina egna, fastän de icke hade någon lagligen påvilande försörjningsplikt, och därför att bestämmelsen i dessa fall ledde till orättvisor. Nu har emellertid statsutskottet tagit sig för att skriva in detta »på grund av försörjningsplikt» igen, jag vet icke på vilka skäl. Detta kommer att åter medföra samma olägenheter, som förut förelågo, och det kommer att drabba dem, som kanske under ett barns hela liv underhållit detta på samma sätt som sina egna.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

En annan sak, som jag finner en smula betänklig, är, att man också i dessa bestämmelser infört, att denna förmån av familjetillägg icke skall utgå för barn, som i egenskap av pensionär är berättigat till dyrtidstillägg på pensionen. Jag vet visserligen icke, om statsutskottet gjort sig underrättat, huruvida det föreligger sådana fall, där pensionen är så liten, att det därpå belöpande krigstidstillägget icke motsvarar det tillägg, som skulle tillkomma tjänsteinnehavaren på grund av dessa bestämmelser, men jag förmodar, att det finnes flera sådana fall, där t. ex. en vagnsstäderska vid statens järnvägar — man kan ju taga det exemplet — vars man är död i unga år, åtnjuter en mycket liten änkepension, vars andel på barnen blir synnerligen ringa, och som till följd av att hon på denna lilla andel åtnjuter något krigstidstillägg på pensionen, skulle gå miste om familjetillägget som befattningshavare efter dessa bestämmelser. Då inträffar precis samma förhållanden, som inträffade på grund av de bestämmelser, som något föregående år fattades här i riksdagen beträffande tjänsteinnehavarna själva, där man utan att noggrant tänka igenom saken fastslog, att tjänsteinnehavare, som åtnjöto pension och tillägg därpå, icke skulle få krigstidstillägg på sina löneförmåner. Detta medförde, att tjänsteinnehavare, som åtnjöto den allra minsta pension med tillägg därpå, gingo miste om hela sitt krigstidstillägg. Riksdagen fann detta leda till så upprörande orättvisor, att man, fastän beslut fattats, sökte att genom utskottet åstadkomma åtgärder för att avhjälpa dessa, och några veckor efter det att riksdagen fattat detta olyckliga beslut, beslöt man att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 100,000 kronor, om jag minns rätt, att tilldelas dessa statstjänare såsom gratifikation för att mildra den orättvisa, som i annat fall till följd av det först fattade beslutet skulle ha uppstått. Det är tydligt, att i den mån det här finnes befattningshavare, som ha barn, som åtnjuta någon liten pension, på vilken krigstidstillägg utgår, kunna dessa befattningshavare komma i samma olyckliga läge, som de här nyss omnämnda statstjänarna höllo på att råka in uti. Detta tycker jag, att man borde sökt undanröja.

Med dessa erinringar har jag endast velat visa, vilka vanskligheter det alltid medför, då man tilldelat hjälp efter så osäkra grunder, som detta är, och jag tycker, det skulle varit bra mycket bättre och klokare, om man fortgått på den väg, man slog in på i fjol, att allt eftersom man ansett, att staten kunde offra kapital för sina tjänsteinnehavare, man sökt fylla ut ersättningen för den minskade realinkomst, som kristiden orsakat, och icke givit sig in på att lappa upp saken på detta sätt. När man nu givit sig in på denna väg, får man i varje fall behålla det som sålunda föreslagits, men nog är jag övertygad om, att klagomål och missnöje icke skola låta vänta på sig till följd av det förslag, som nu föreligger och som jag antar, att riksdagen är benägen att följa.

Jag skulle icke ha haft så mycket att invända, om de linjer, som här äro föreslagna, ändå kunnat ge full kompensation i något fall, men icke ens de allra lägst avlönade statstjänarna få sådan. Utskottet försvarar detta på sidan 16 med, att det anser, att det är mindre

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

lämpligt, att full kompensation ges ens i något fall, då beräkningarna av prisstegringen givetvis icke kunna bli fullt exakta och man för den skull alltid måste förbehålla sig en marginal, som garanterade, att det aldrig bleve för mycket. Den mest kompetenta institutionen, då det gäller att bedöma kristidsstegringen, är ju emellertid socialstyrelsen. Låt vara, att även dess utredningar äro behäftade med brister, men man har dock icke kunnat få fram något material för bedömningen, som lett till säkrare resultat än det, som socialstyrelsen använder. Under sådana förhållanden tycker jag verkligen att det är litet förhastat, då statsutskottet sätter sig till doms i dessa saker. Vi få väl tro på socialstyrelsen, så länge den är den erkänt mest kompetenta att bedöma prisstegringen under kristiden, och därför tycker jag också, att man utan någon som helst risk bort kunna gå med på att giva *full* ersättning åt de lägst avlönade statstjänarna. För övrigt säger socialstyrelsen själv, att dess beräkningar ligga i underkant.

Jag tror emellertid icke, att det är detta skäl, som gjort, att utskottet knappat in dessa 5 eller 6 enheter, utan det har väl mera skett därför, att man vill spara in för att kunna använda det sålunda inbesparade beloppet på andra punkter i avlöningsskalan, och denna min uppfattning stärkes naturligen, då jag ser, att utskottet kunnat så väsentligt utöka tillägget för de högre avlönade statstjänarna. Jag missunnar visst icke dessa deras kraftiga tillökning, men jag får säga, att då jag fick se Kungl. Maj:ts förslag, tyckte jag verkligen, att Kungl. Maj:t tagit tillbörlig hänsyn till kraven från de högre avlönade statstjänarna. Nu visar det sig här, att utskottet med de belopp, som utskottet ansett sig kunna taga i anspråk för ändamålet, gjort så kraftiga påökningar, att en befattningshavare med en lön av 15,000 kronor får ett tillägg på över 2,000 kronor mera än Kungl. Maj:t föreslagit, under det att en befattningshavare vid 1,200 kronors inkomst får 38 kronor mera för kommande år, än Kungl. Maj:t föreslagit. Jag måste säga, att i detta fall åtminstone är mitt intryck det, att de högre avlönade tjänstemännens talesmän haft ledningen vid uppgörande av detta förslag. En annan betänklig åtgärd är, att man sänker det avlöningsbelopp, på vilket tillägg utgår enligt grundtalet från nuvarande 1,200 kronor till 1,020 kronor. Det går således nedåt i stället för den väg, som jag anser vore den riktiga, nämligen att fortsätta uppåt mot den fulla kompensationen.

Herr talman! Dessa korta erinringar har jag ansett mig i detta fall böra göra, därför att det skulle vara underligt, om icke olägenheterna av det beslut, som nu kommer att fattas, också skulle visa sig i framtiden, och jag vill för mitt vidkommande ha ryggen klar, för den händelse jag någon gång mera skulle komma att deltaga i en riksdag, som finge att behandla dessa frågor, och jag då skulle nödgas intaga en annan ståndpunkt.

Under föreliggande förhållanden får även jag, herr talman, ansluta mig till utskottets förslag med de av herr Anderson i Råstock föreslagna ändringarna.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! När man först fick se Kungl. Maj:ts förslag till ändrade grunder för dyrtidstilläggen, så tillät jag mig att beteckna det föreliggande förslaget såsom det från de lägre avlönade statstjänarnas synpunkt minst fördelaktiga, som kommit fram i denna fråga, och det omdömet vidhåller jag fortfarande. Detta förslag befanns nämligen vara sådant, att det gav nästan ingen förhöjning av dyrtidstillägget åt de lägst avlönade, under det att det däremot innebar mycket betydliga höjningar i dyrtidstilläggen åt ämbetsmännen uppe i de högre löneklasserna. Nu åstadkom detta ju en mycket stark opposition hos de lägre statstjänarna, och man får nu se, hurusom utskottsutlåtandet i någon mån har tagit hänsyn till oppositionen. Utskottets utlåtande har ju givetvis något förbättrat regeringens förslag, då det lagt till åtskilliga miljoner. Men man måste konstatera det förhållandet, att dessa miljoner, som kommit till, hava till större delen, per befattningshavare räknat, lagts på de högre inkomsterna. Den föregående ärade talaren har ju här konstaterat, hurusom t. ex. en befattningshavare med 15,000 kronors lön enligt regeringens förslag skulle få 11,000 kronors dyrtidstillägg. Nu har detta utökats på det sätt, att han skall få 13,900, om han ej äger barn, men om han t. ex. har sex barn, skall han få en förhöjning till 14,700 kronor. Hade han däremot 1,200 kronors lön, skulle han enligt det ursprungliga regeringsförslaget få ett dyrtidstillägg på 1,752 kronor, och den förhöjning, som nu föreslås, är icke större, än att beloppet för honom blir höjt till 1,790 kronor, om han ej äger barn, och till 1,920 kronor om han har sex barn. Förslaget innebär alltså synnerligen små höjningar, när det gäller de lägsta inkomsttagarna.

Nu kan jag för min del icke komma ifrån den uppfattningen, som jag har deklarerat i motioner och vid flera andra tillfällen, att allt eftersom representanterna för de lägre folklagren få makten i riksdagen, är det helt enkelt deras skyldighet att bättre tillgodose de lägre inkomsttagarna. Detta är lika ofrånkomligt, när det i skattefrågor gäller att beskära de större inkomsttagarna genom progressiv beskattning, som då det gäller att draga ned lönerna där uppe och öka dem där nere. Jag kan icke komma ifrån, att detta är någonting, som är rent av en plikt för partier, som stå till vänster och representera de djupa folklagren. Men, har man en sådan uppfattning, måste man konstatera, att sedan vi här under dessa år fått in allt flera och flera representanter i bägge kamrarna för dessa folklager, så har det dock, förvånansvärt nog, inträffat, att man knappast fått se någonting av detta. Man kan nästan säga, att det avstånd, som under den tid, då det satt en högermajoritet i bägge kamrarna, existerat mellan de högst och de lägst stående på löneskalan, bibehålles fortfarande, och det säges bestämt ifrån i det ena utskottsutlåtandet efter det andra, att det *skall* och *måste* bibehållas. För min del kan jag icke vara med om en sådan uppfattning, och jag har vid detta tillfälle velat tillkännagiva detta. Det är nödvändigt, såvitt jag förstår, att man slår in på en annan väg. Jag förstår mycket väl, att det är omöjligt att med en gång fullständigt riva ned hela det gamla, men jag tror dock, att det finnes anledning att med avseende åtminstone på de lägsta

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

inkomsttagarna så småningom börja med en höjning av lönerna, så att resultatet blir, att man börjar något litet minska avståndet mellan de relativt stora inkomsterna och de minsta.

För min del vill jag särskilt påvisa ett område av detta förslag, där man börjat slå in på en väg, som går åt rakt motsatt håll mot den, som jag här utpekat såsom den riktiga. Jag syftar härvid på de *retroaktiva* tillägg, som föreslagits av utskottet. Med avseende å det tillägg, som kommer att träda i kraft från den 1 juli 1920, kan man dock konstatera ett högre indextal för den inkomst, som ligger i bottnen av inkomsten, vilket indextal sedan faller på grund av vissa bestämmelser på sådant sätt, att det åstadkommes i någon mån en degressiv skala. Men med avseende å det *retroaktiva* tillägget konstaterar man, att regeringens förslag innebär, att vederbörande få ett *direkt proportionellt* dyrtidstillägg i förhållande till sin inkomst. För detta dyrtidstillägg, som skall utgå retroaktivt för första halvåret av 1920, blir alltså förhållandet, att de högre inkomsttagarna i femton-, sexton- och sjuttontusenkronorsklasserna tillgodoses på ett ännu bättre sätt, än vad regeringen föreslagit, och på ett ännu bättre sätt, än som blir fallet med avseende å den inkomst, som faller på tiden från den 1 juli 1920 till den sista december 1920. Där blir alltså förhållandet, att en person, som har den ringa inkomsten av 2,000 kronor, får ett retroaktivt dyrtidstillägg — direkt proportionellt mot inkomsten — av 200 kronor, under det att den, som har 12,000 kronor får ett sådant på 1,200 kronor. För min del menar jag, att, när vi inom beskattningen godkänt den principen, att vi skola ha vad man kallar en progressivbeskattning, bör detta draga med sig den konsekvensen, att vi böra tillämpa samma åskådningssätt med avseende å löneregleringar. Lika väl som vi säga, att den större inkomsttagaren och i allmänhet det större kapitalet måste hårdare beskattas genom progressiv beskattning, lika väl måste vi säga oss, att det är nödvändigt, att de större inkomsterna få känna hårdare på dyrtiden, då det blir fråga om dyrtidstillägg, än man kan tillåta med avseende å de mindre inkomsttagarna. Dessa två saker stå enligt mitt förmenande i direkt förhållande till varandra, och jag menar alltså, att den väg, man bör gå på detta område, borde gå efter de linjer, jag nu angivit.

Det är givet, att jag under sådana förhållanden måste med mycket stark otillfredsställelse konstatera det förslag, som här föreligger från utskottets sida. Men samtidigt måste jag också säga mig, att det reservationsförslag, som här föreligger, icke heller är sådant, att det kan vara tillfredsställande för dem, som skola få nytta av förslaget. Det är ju fråga om i denna reservation, att man icke skall ge det retroaktiva dyrtidstillägget åt befattningshavare, som icke ha försörjningsplikt. För min del måste jag säga mig, att det icke kan vara riktigt att dela upp befattningshavarna med avseende å dem åliggande försörjningsplikt, först då det gäller dyrtidstilläggen efter den 1 juli 1920, och sedan, därvid man ytterligare skulle tillspetsa detta förhållande, genom att anordna det retroaktiva lönetillägget på samma sätt. För min del anser jag, att det skulle verka ytterligt betryckande, om

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

man på detta sätt utskilde personer, som dock göra staten lika mycken nytta som de andra. Jag kan möjligen finna detta plausibelt med avseende på det dyrtidstillägg, som faller på tiden från den 1 juli, men jag kan däremot icke vara med om, att man även skulle tillämpa samma princip med avseende å det retroaktiva dyrtidstillägget.

Dessutom vill jag säga, att denna reservation, om den skulle antagas, skulle leda till att, om två makar bägge äro statstjänare, dyrtidstillägg skulle utgå endast åt den, som har den högre avlöningen, medan man däremot icke skulle ge dyrtidstillägg åt den andre parten i äktenskapet. Nu tror jag för min del, att det förekommer i mycket ringa utsträckning, att personer bland statstjänarna bo tillsammans utan att vara gifta, men om det skulle inträffa i något fall, bleve, om reservationen antoges, förhållandet, att om två personer gifte sig, endast den ene maken finge dyrtidstillägg, men om de flyttade tillsammans utan att gifta sig, då finge de bägge två sådant. Jag undrar, om riksdagen kan gilla en sådan åskådning. Den är då åtminstone icke toute morale. Enligt min uppfattning skulle reservationen, om den antoges, leda till beklagliga konsekvenser, och om jag nu skulle gå att välja mellan dessa två förslag, måste jag för min del säga, att jag måste rösta för utskottets förslag.

Innan jag slutar, skall jag tillåta mig att ytterligare påpeka en sak. Min partivän herr Vennerström — han är för tillfället icke närvarande i kammaren — har i detta ärende väckt två motioner, vilka gälla dyrtidstillägg för en del befattningshavare vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori i Eskilstuna. Där hade inträtt ett synnerligen egendomligt förhållande. Det var så, att styresmannen för detta gevärsfaktori hade funnit, att på grund av en viss omläggning av arbetet inom gevärsfaktoriet hade åstadkommits någon liten ökning i inkomsterna för arbetarna därstädes. Detta tog han till intäkt för att minska dyrtidstilläggen, och det har resulterat i att, trots framställningar, ha dessa arbetare fått nöja sig med ett mindre dyrtidstillägg, som sålunda har motiverats därmed, att det har skett en omläggning av arbetet, som medfört en liten ökning av inkomsten.

Nu är det ju en given sak, att riksdagen aldrig tänkt sig, att dyrtidstilläggen i ett sådant fall skulle minskas. Riksdagen hade uttalat något om att dyrtidstilläggen skulle minskas endast i den mån, det kunde konstateras, att det för en extra befattningshavare hade inträtt en löneförhöjning, som var av dyrtidslöneförhöjnings natur, alltså icke på grund av att det skett en omläggning i arbetet och att det på grund därav åstadkommits vissa ökningar i inkomsterna. Emellertid ansåg sig denna styresman kunna göra en sådan inskränkning, då det nämligen i de bestämmelser, som riksdagen godkänt, stod, att dyrtidstillägg skulle givas till icke ordinarie befattningshavare *särskilt* med hänsyn till den dyrtidslöneförhöjning, som inträffat. Detta ord »särskilt» hade av denne befattningshavare tagits till intäkt för att åstadkomma en förklaring, som gick ut på, att man visserligen skulle ha skyldighet att särskilt taga hänsyn till *dyrtidslöne*förhöjningar, men dessutom även till *andra* förhöjningar, som eventuellt inträffat. På

grundval härav åstadkom nu denne man, att dyrtidstillägget blev minskat.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Nu väckte, som sagt, min partivän, herr Vennerström två motioner i denna fråga. Den ena gick ut på, att detta ord »särskilt» skulle tagas bort för att förhindra en sådan tolkning som den, jag nu talat om. Detta har tillstyrkts av utskottet, och för min del skall jag be att få tacka utskottet för den saken. Men däremot har, märkvärdigt nog, utskottet icke velat vara med om att giva dessa befattningshavare det retroaktiva dyrtidstillägg, som har fråntagits dem på grund av tillvaron av det förrädiska ordet »särskilt» i bestämmelserna. För min del tycker jag, att om utskottet i princip anser, att ordet »särskilt» skall falla bort, borde man fullfölja den tankegången på det sätt, att eftersom vederbörande i detta fall alltså handlat på oriktigt sätt, på grund av att denna bestämmelse kommit in i riksdagens stadgande, vore det icke mer än rätt, att man nu gåve dessa befattningshavare vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori det dyrtidstillägg, som tagits ifrån dem.

För min del måste jag resonera så, och jag skall alltså tillåta mig att med avseende å punkt II, där det gäller motionerna i frågan och där man avstyrkt även denna motion, få yrka, att herr Vennerströms motion nr 338, måtte bifallas, d. v. s. att riksdagen måtte i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 besluta, att arbetarna vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori i Eskilstuna skola erhålla dyrtidstillägg från och med den 1 juli 1919 å hela sin inkomst, den sistnämnda minskad med sådan inkomst, som är en följd av löneförhöjning, som bevisligen är dyrtidslöneförhöjning.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Vid behandlingen av detta viktiga ärende har statsutskottet ansett det vara en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhålla en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträffade prisstegringen. Oavsett olika politiska åskådningar har man i utskottet försökt tillmötesgå de framställningar, som härutinnan av Kungl. Maj:t och motionärer framförts, och det har, såsom herrarna se, slagit så väl ut, att den höjning, som gjorts utöver vad Kungl. Maj:t i detta avseende äskat, är högst betydlig. Det vill vid sådant förhållande förefalla mig som ett ganska hårt tal, då en ärad ledamot på Malmöbänken behagade karaktärisera vad utskottet här föreslår såsom varande ett ekonomiskt kvacksalveri.

Nu förstår jag ju, att även om man visat tillmötesgående i så stor utsträckning, som här skett, kunna ju statstjänarna möjligen ha vissa skäl att säga, att det ändå icke innebär tillräcklig kompensation för den prisstegring, som kristiden medfört. Men därvid måste också statstjänarna taga i betraktande, att riksdagen dock icke kan gå längre, än de ekonomiska möjligheterna i landet tillstädja, och jag tror, att det varit statsutskottets allvarliga strävan att gå så långt som möjligt för att tillgodose statstjänarna i deras tunga bekymmer. Jag vågar ännu en gång poängtera, att detta har skett under medverkan

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

från representanter för de olika politiska åskådningarna inom statsutskottet.

Nu ha vi emellertid vid övervägande av denna sak stannat i olika meningar i avseende på den retroaktivitet, som är ifrågasatt för dytidstilläggens utgående, och i en reservation, som är avgiven av herr Kvarnzelius m. fl., har därvid en begränsning gjorts. Då jag givit min anslutning till denna reservation har det varit två skäl, som hävidlag varit för mig avgörande. Till en början har det varit de principiella synpunkterna. Retroaktiviteten i hela dess utsträckning har nämligen sina betänkligheter. Det är en betänklig sak att giva retroaktiva tillägg, ty äskanden och framställningar om sådana tillägg komma aldrig att upphöra, utan återkomma äskanden därom jämt och ständigt, och jag tror, att det är denna omständighet, som alltid har gjort statsutskottet och riksdagen så betänksamma emot att gå med på en sådan retroaktivitet. Det är således ett principiellt skäl, som gör, att vi reservanter ansett oss böra gå på en viss begränsning härvidlag.

Men så är det dessutom en omständighet av ekonomisk natur. Jag vill framhålla, att inom få dagar föreligger här ett förslag rörande dyrtidstillägg åt en annan grupp av befattningshavare, nämligen folkskollärarna. De ha visserligen icke namn av statstjänare, men de kunna i alla fall sägas vara det, om man så vill. De uppbära numera $^{9}/_{10}$ av sin lön av statsverket. För att åtminstone i någon mån kunna tillgodose även denna kårs berättigade krav har man ansett, att en begränsning i retroaktiviteten för statstjänarna här bör göras. Det är dessa skäl, som för mig och, jag tror, även för övriga reservanter varit bestämmande, då vi fattat ståndpunkt i denna fråga. Ty det är ju klart, att om dessa tillägg begränsas att utgå till familjeförsörjare, är detta beslut såsom prejudikat icke på långt när av den ekonomiska räckvidd, som det utan denna begränsning skulle vara.

Nu har det satts i fråga en viss förändring i den reservation, som här avgivits. Ett förslag till ändring av densamma vad beträffar såväl motiveringen som klämmen kommer att föreläggas första kammaren, och jag tillåter mig därför herr vice talman, att inom denna kammare framföra detta ändringsförslag.

Beträffande först motiveringen under punkten 2), med avseende på vilken denna reservation är avgiven, yrkar jag godkännande av motiveringen i herr Kvarnzelius' m. fl. reservation med den ändring, att slutet må få följande lydelse: »Med familjeförsörjare förstås i detta sammanhang såväl befattningshavare, som är gift utan att äga barn, som dylik, änkling, änka eller ogift, vilken å grund av försörjningsplikt underhåller barn, som icke uppnått 16 års ålder.» Följaktligen komma orden efter ordet »vilken» att utgå ur motiveringen.

I avseende på klämmen tillåter jag mig hemställa, att den måtte få följande lydelse: »att riksdagen må medgiva, att till den, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (n:r 262) i egenskap av befattningshavare i statens tjänst åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande 20 procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd,

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg må beräknas; dock att sådant tillägg må utgå allenast till befattningshavare, som är familjeförsörjare. Där både man och hustru äro statsanställda, utgår likväl tillägget endast till endera av dem, och då till den, som åtnjuter högsta lönen». Denna kläm är likalydande med den av utskottets vice ordförande formulerade utom beträffande slutet fr. o. m. orden »dock att», som är ett särskilt tillägg för reservanternas vidkommande.

Därjämte anhåller jag, herr vice talman, att under punkt 3) av utskottets hemställan få göra yrkande om ändring i anslagsbeloppen på följande sätt, nämligen att det under fjärde huvudtiteln upptagna beloppet, 35,000,000 nedsättes till 33,000,000, det under femte huvudtiteln upptagna beloppet 21,000,000, nedsättes till 20,000,000, det under sjätte huvudtiteln upptagna beloppet 17,000,000, nedsättes till 16,000,000, det under sjunde huvudtiteln upptagna beloppet 13,000,000 nedsättes till 12,000,000 och det under åttonde huvudtiteln upptagna beloppet 17,000,000 nedsättes till 16,000,000.

Jag anhåller följaktligen, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med de av herr Anderson i Råstock nu föreslagna ändringar, jämväl beträffande motiveringen, samt därjämte med de ändringar i kläm och motivering, som jag här föreslagit.

I detta yttrande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Bengtsson* i Norup, *Waldén*, *Pehrsson* i Bramstorp och *Norman*.

Herr Gullström: Herr talman! De båda yrkanden, om vilka det här på allvar kan bli tal, äro, såvitt jag kan förstå, utskottets förslag och herr Kvanzelius' m. fl. reservation, och jag skall därför blott hålla mig till sammanhanget mellan dessa båda yrkanden.

Nu må ju medgivas, att utskottet i sitt förslag visserligen går längre än Kungl. Maj:t. Men jag tror ändå, att jag vågar påstå, att därmed är icke full rättvisa gjord gent emot våra ämbets- och tjänstemän, i den mån man skall bedöma rättvisan efter vad de verkligen gjort sig förtjänta av. Tyvärr måste vi emellertid tänka på de ekonomiska möjligheterna, och inom gränsen av dessa blir det alltså, som vi få utöva rättvisan. Även med denna begränsning blir det då fråga om, huruvida staten har råd att underlåta att för tjänstemännen göra det mesta möjliga och i varje fall mera än som hittills gjorts för dem. Jag kommer härvid kanske in på en visa, som åtskilliga gånger förut sjungits, nämligen om flykten från ämbetsmannabanan. Men jag ser mig i alla fall nödsakad att i detta sammanhang beröra densamma. Det är ju ett faktum, det måste var och en medgiva, som är inne i frågan, att våra ämbetsmäns kunskaper och vana vid ärendenas behandling dock är av den betydelse, att vi icke kunna reda oss utan den. Men om, såsom tyvärr på senaste tiden alltför ofta skett, ämbetsmännen draga sig över till den enskilda affärsverksamheten, hur skall det då gå med våra statsämbetsverk? Givetvis måste denna flykt från tjänstemannabanan motarbetas på

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

något sätt, och just därför är det, som jag tillåtit mig säga, att det är nödvändigt att för tjänstemännen göra det mesta, som vara ekonomiska resurser medgiva.

Att nu åtminstone följa utskottets förslag är endast en klok och rättvis handling. Tjänstemännen ha dock under hela dyrtiden fått stå tillbaka och även känt sig tillbakasatta, det kan icke förnekas, när de haft tillfälle att se, huru flertalet yrkesgrupper, som haft möjlighet att anlita kraftågärder, kunnat skaffa sig en jämförelsevis skaplig kompensation för dyrtidens ökade utgifter. Följderna härav ha för den enskilde tjänstemannen varit sorgligt påtagliga, och det har mången gång varit omöjligt att få inkomster och utgifter att gå ihop. Men det synes mig felaktigt att nu i detta fall, såsom reservanterna gjort, ställa tjänstemännen på olika plan, skilja mellan gifta och ogifta och sålunda ställa de ogifta i en *sämre* ställning än de gifta. Reservanternas avsikt har naturligtvis icke varit denna utan tvärtom. De ha velat utjämna förhållandet mellan dessa båda grupper, av vilka den ena, de ogifta, förutsättes ha det ekonomiskt mindre illa ställt än andra gruppen, de gifta, vilka naturligtvis också i viss mån anses vara hårdare ekonomiskt belastade. En sådan mening som den, vilken i reservationen kommit till synes, kan jag emellertid icke biträda. Ty man bör ihågkomma, att utskottet hemställt om särskilda förmåner för barnägande familjer, och då kanske det kan vara berättigat att låta jämförelsen mellan utskottets förslag och reservanternas i huvudsak gälla de barnlösa familjerna å ena sidan och de ogifta tjänstemännen å andra sidan. Kan det då verkligen vara berättigat att mellan dessa grupper göra så stor skillnad, som reservanterna sätta i fråga? Häremot ha vissa skäl redan framhållits, och delvis med understrykande av dem och delvis med framförande av nya synpunkter ber jag att få återkomma till detta kapitel.

Det finnes åtskilliga ogifta tjänstemän, vilka ha att ekonomiskt stödja eller helt och hållet underhålla föräldrar eller syskon eller bådadera, och som kanske icke sakna håg att ingå äktenskap men på grund av denna underhållsplikt måste avstå därifrån. Jag är viss om, att mången gång äro dessa tjänstemän till och med i större behov av dyrtidstillägg än åtskilliga av de gifta, och det förefaller mig därför vara olämpligt att beröva dem andel i detta retroaktiva dyrtidstillägg, såsom av reservanterna föreslagits.

Som bekant fordras det såsom kompetens för åtskilliga tjänstemannabefattningar grundliga och tidsödande studier, vilka draga betydliga kostnader. Förr i världen, då sådana tjänster vanligen rekryterades från de förmögnare familjerna, hade studiekostnaderna i regel icke så stor betydelse, men den allmänna demokratiseringen har kanske icke minst gjort sig kännbar just på ämbetsmannabanan, och följden därav har i korthet sagt blivit *studieskulder*. Men dessa måste icke allenast förräntas utan också amorteras, om den skuldsatte skall ha möjligheter att, innan han kommit till alltför hög ålder, få sin ekonomi så ordnad, att han kan bilda familj och uppnå den premiering därav, som reservanterna ställt i utsikt, eller också

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

utan sådan åtgärd uppnå det ekonomiska lugn, som måste ha en fördelaktig inverkan på hans ämbetsmannaverksamhet. Det är en viktig sak, att han icke tynges av ekonomiska bekymmer i alltför hög grad. Tjänstemännens ekonomi är nu sådan, att staten icke kan tillräckligt effektivt hjälpa dem. För att visa, hur man anser, att de ha det ställt, ber jag emellertid att få relatera en betecknande händelse. Det var en dag förra året, som jag gick på gatan i sällskap med en bekant, då vi mötte någon, som hälsade på mig. Jag hälsade naturligtvis igen, men kunde icke komma på det klara med, vem det var. Jag nämnde det för mitt sällskap, som då svarade: sannolikt är det en läroverkslärare, när han har så dålig överrock. Händelsen är ju i och för sig en bagatell, men den är synnerligen betecknande. Jag har återgivit den icke för att söka vinna medlidande utan för att vinna rättvisa för vederbörande. Statstjänstemännen ha under dyrtiden fått sitta hårdare emellan än flertalet andra medborgare. Och därför bör det vara angeläget att så honorera deras under svåra tider utförda plikttrogna verksamhet, som nu allenast kan ske genom ett bifall till utskottets förslag, varpå jag härmed har äran yrka, dock med den av herr Anderson i Råstock föreslagna ändringen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Jag har i motionen nr 336 särskilt understrukit det enligt min uppfattning absolut berättigade och rättvisa i, att dyrtidstillägget utgår retroaktivt från och med 1 januari. Då nu dessa mina synpunkter åtminstone i viss mån blivit beaktade i statsutskottets utlåtande, då vidare detta utlåtande innebär avgjorda och högst väsentliga förbättringar i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag och då slutligen man har anledning att vänta, att vi nu skola slippa se den flykt från statstjänsten, som vi hittills tyvärr haft tillfälle att skåda, så ber jag, även med hänsyn därtill, att retroaktiviteten blivit mera konsekvent genomförd i utskottsutlåtandet än i reservationen, att få yrka bifall till utskottets förslag med de av herr Anderson i Råstock föreslagna ändringarna.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Med hård pressning av de finansiella möjligheterna har statsutskottet sökt bättra på Kungl. Maj:ts förslag i fråga om dyrtidstillägget åt statstjänarna utan att låta avskräcka sig av den miljonernas mångfald, som denna förbättring verkligen skulle kosta. Det har ju så ofta framhållits, vilket nödläge som skulle vara tillfinnandes hos statens befattningshavare, och utskottet har ju bäst visat, att det behjärtar detta nödläge genom att frångå en som helig ansedd statsutskottsprincip i så måtto, att utskottet tillstyrker, att till de befattningshavare, som under första halvåret 1920 erhållit dyrtidstillägg, skall utgå retroaktiva tillägg för detta halvår. Det är alldeles klart, att det krävts en mycket stor självövervinnelse hos en stor del

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

av utskottets ledamöter, innan de kunnat besluta sig på att gå med på ett till sina konsekvenser så högst betydelsefullt beslut.

När man emellertid nu gått med på denna sak, så borde man enligt min och andra reservanters mening i allmänhet icke gå längre, än som är absolut nödvändigt. Det absolut nödvändiga härvidlag torde ju nära nog sammanfalla med begreppet familjeförsörjare i allmänhet, ty jag har ganska svårt att föreställa mig, att t. ex. alla dessa kvinnliga befattningshavare i statens tjänst och alla dessa folk- och småskolelärarinnor, som ha bostadsförmåner o. s. v., eller en mängd andra ogifta befattningshavare befinna sig i sådant nödläge, att staten skulle vara absolut skyldig att bevilja dem ett extra lönetillskott att utbetalas för det gångna halvåret. I motsats till vad den siste ärade talaren herr Gullström yttrade, tror jag, att det skulle kunna påvisas rätt så många fall, där det härvidlag icke förefinnes något så utomordentligt starkt behov. Genom att gå på reservanternas linje fastslår man dessutom alldeles icke någon ny princip, som kan komma att få sina konsekvenser, utan det blir ett extra lönetillägg, därför att man anser, att det är absolut nödvändigt i vissa fall, men man ger intet därutöver.

Jag tror dessutom, att det kan vara nödvändigt även med hänsyn till den besparing, som härmed kan åstadkommas och som, vilket också herr Nilsson i Bonarp framhöll i sitt anförande, verkligen behöver stoppas in på annat håll. Enligt utskottets förslag skulle dessa dyrtidsanslag draga en kostnad av 313 miljoner. Det är en förhöjning av Kungl. Maj:ts förslag, som innebar en kostnad av 262 miljoner, med ett högst betydande belopp. Om man räknar med att utskottsmajoritetens förslag kommer att draga en kostnad av 25 miljoner kronor för de retroaktiva tilläggen och om man utgår ifrån, att ungefär hälften av befattningshavarna äro ogifta, så skulle enligt reservanternas förslag kunna sparas ungefär 12 ½ miljoner kronor. Det är icke någon större summa, då man ser densamma i ljuset av de 313 miljonerna, men ganska respektabel i alla fall, och jag tror verkligen, att man bör iakttaga all den sparsamhet, som är nödvändig.

Nu sade herr Gullström, att det skulle vara speciellt orättvist, om man nu dels beviljade familjetillägg och dels icke beviljade icke familjeförsörjare något retroaktivt lönetillägg. Det förhåller sig dock med den saken på det sättet, att befattningshavare som fått dyrtidstillägg för första halvåret 1920 ha fått precis lika oavsett civilstånd, och familjetillägg hava icke förekommit. Med anledning härav förfaller absolut herr Gullströms invändning på denna punkt.

Nu undrade herr Lovén i sitt anförande, huruvida det skulle finnas någon enskild arbetsgivare, som skulle falla på den idén att betala sin personal efter civilstånd. Jag kan ge honom rätt i, att det finnes nog icke någon sådan enskild arbetsgivare. Men jag tror icke heller, att det finnes någon enskild arbetsgivare, som betalar ut retroaktiva lönetillägg för en gången tid. Jag betvivlar, att herr Lovén skall kunna leta upp ett enda fall, där en enskild arbetsgivare betalat ut retroaktiva avlöningstillägg, såvida han icke tvingats

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

därtill genom strejker. Men om han gjort det någon gång, har det nog varit till en arbetare eller anställd, som befunnit sig i nödläge, så att det varit en ömmande nödvändighet. Men att han betalat ut sådana tillägg åt personalen i dess helhet, tror jag icke, att herr Lovén skall kunna få fram ett enda exempel på. Därför var herr Lovéns invändning icke så mycket värd. Varför skall icke staten kunna hjälpa dem som behöva sådan utan att därför anses skyldig att ge alla lika. Ty det är alldeles klart, att ungkarlar och ogifta kvinnor hava lättare att klara sig med sina löner än familjeförsörjare, i synnerhet en sådan som har en större familj. Vad som är dyrt framför allt annat är skodon och kläder och då den ogifte endast skaffar beklädnad åt sig själv befinner han sig i vida gynnsammare ställning än sin kollega med stor familj som givetvis har det vida svårare att få finanserna att gå ihop.

Jag kan således icke finna annat, än att kammaren är fullt försvarad, om den i fråga om de retroaktiva lönetilläggen röstar i enlighet med reservanternas förslag och därigenom gör en besparing som verkligen kan vara nödvändig.

På dessa grunder, herr talman, ber jag få instämma i yrkandet om bifall till reservationen med den ändring, som herr Nilsson i Bonarp nyss föreslagit.

Herr Lübeck: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få göra en liten rättelse i ett uttalande, som gjordes av herr Jönsson i Revinge, då han nämnde, att utskottets förslag i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära en ökning från 262 miljoner kronor till 330 miljoner kronor. Det riktiga förhållandet är, att det gäller en ökning från 292 miljoner kronor till 330 miljoner kronor, d. v. s. en ökning med 38 miljoner kronor i stället för med 68 miljoner kronor, som framgick av herr Jönssons yttrande.

Vad jag för min del måste anse vara huvudsaken i det förslag, som föreligger från utskottets sida, är, att man nu måste säga, att vi befinna oss på väg mot den fullständiga kompensation med avseende å statstjänstemännens löner, som vi alla borde vara ense om, att vi så fort som möjligt måste komma till, och särskilt att man nu måste söka återställa den relation mellan högre och lägre tjänstemäns löner, som rådde före kriget. Det får icke bli på så sätt, att dyrtidstillägget begagnas som en omväg att åstadkomma en löneutjämning vid sidan av den normala löneregleringen. På den normala löneregleringens väg får den som vill söka åstadkomma den nivellering, som man på sina håll synes anse önsklig, men det får icke ske på omvägar via dyrtidstilläggen. I detta fall vill jag emellertid endast framhålla, att jag trodde vi kommit så långt nu, att man från alla håll voro ense om, att det icke kan vara något statsintresse att vare sig direkt eller på den omväg, som här antytts i dag, pressa ned de högre tjänstemännens löner.

Nu ligger saken så, att man för de högre tjänstemännens vidkommande långt ifrån kommit fram till tillräcklig kompensation. En ämbetsman med 15,000 kronors lön — vilket belopp man kanske

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

enhälligt fastställt med hänsyn till den betydelse hans tjänst har för staten — kommer med utskottets förslag upp till ett dyrtidstillägg av ungefär 14,000 kronor i stället för att han skulle komma upp till ungefär 24,000 kronor, därest han finge full kompensation. Det är således långt kvar till denna fulla kompensation, som skulle återställa det löneförhållande mellan lägre och högre tjänstemän, som vi tidigare varit ense om att etablera.

Nu måste man erkänna, att det av statsfinansiella skäl är nödvändigt att gå fram med partiella reformer, och då vidlådes naturligtvis ett sådant förslag av fel och brister. Och man kan visst stå och tala om att det är principiellt oriktigt att komma med familjetillägg och att det är principiellt oriktigt med retroaktivitet. Men även om man har den uppfattningen, vilken jag för min del icke delar, kan jag icke finna annat, än att när man nu skall söka komma fram till full kompensation och samtidigt måste taga hänsyn till statsfinansiella skäl, man får lov att först söka komma till full kompensation beträffande dem, som därav äro mest i behov. Det ha vi gjort genom att i första rummet tänka på de lägsta inkomsttagarna och i andra hand på dem som ha stora familjer att försörja. Men i dessa anordningar måste vi framför allt fasthålla vid, att det är ett provisorium på vägen till den fulla kompensation, som man så snart som möjligt måste komma fram till.

Om man emellertid har den uppfattning, som herr Jönsson i Revinge gjorde gällande och tryckte på så pass starkt, nämligen att det är principiellt oriktigt med dessa familjetillägg, förstår jag icke riktigt, huru man kan biträda reservationen i fråga om retroaktiviteten. Ty den skärper ju den principen på ett sätt, som man icke kan anse lämpligt, om det icke är absolut nödvändigt. Till på köpet inför man där en annan form av familjetillägg. Man får två principer för familjetillägget, och det är ett sätt att ytterligare fastlåsa dessa såsom man säger principiellt oriktiga familjetillägg. Jag kan därför icke finna annat än att utskottet befinner sig på rätt väg, då det icke ytterligare skärper familjetilläggsprincipen genom att lämna retroaktivt tillägg, endast till familjeförsörjare.

Till slut vill jag endast säga, när man här talar om, att retroaktiviteten i och för sig skulle vara principiellt oriktig, att jag tror, att man gör sig onödiga bekymmer. Varför har utskottets förslag om retroaktivitet framkommit? Jo, helt enkelt därför att den sista riksdagen icke riktigt bedömde den statsfinansiella situationen. Alla behjärtade statstjänstemännens krav och önskemål, men man vågade av statsfinansiella skäl icke gå så långt, som önskligt varit. Nu visar resultatet, att kassaförlagsfonden befinner sig i ett sådant tillstånd, att man mycket väl skulle kunnat taga ett större steg vid förra riksdagen. Att man under sådana förhållanden rättar ett misstag, som man begick vid behandlingen av dyrtidsfrågan vid urtima riksdagen 1919, är väl något, som icke kan ur någon synpunkt betecknas såsom principiellt olämpligt. Jag skulle för min del helst vilja, såsom saken här ligger, yrka bifall till den av herr Olof Olsson framförda reservationen, som innebär en höjning över hela lin-

jen av det retroaktiva tillägget med 50 % utöver utskottets förslag. Men då jag förmodar, att ett sådant yrkande icke kan vinna bifall, måste jag nöja mig med att stanna vid utskottets förslag.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Jag vill sist endast säga till herr Jönsson i Revinge, att jag tror det vara oriktigt att tala om besparingar i det sammanhang, som det här gäller. När alla äro ense om, att statstjänstemännen fått vidkännas utomordentligt stora svårigheter under kristiden, tycker jag, att det är — jag skulle vilja säga — en smula hjärtlöst att tala om besparingar på 10 eller 12 miljoner på dessa tjänstemäns bekostnad. Jag har för min del den uppfattningen, att ett biträdande av utskottets förslag är det minsta man kan göra och att det är en gärd av både rättvisa och klokhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Söderhielm* instämde häruti.

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Allaredan då Kungl. Maj:ts proposition om dyrtidstillägg åt statstjänstemännen framlades i kammaren, fann man, att Kungl. Maj:t haft ett gott hjärta särskilt för de högre löntagarna — ja, man kan nästan säga uteslutande för dem. Nu sedan vi fått utskottsutlåtandet, kan man också påstå, att samma förhållande varit rådande i utskottet. Det goda hjärtat har klappat för en ännu större förbättring av de högre löntagarnas ställning.

Gör man en liten jämförelse mellan det förslag, som antogs av 1919 års riksdag, och det förslag, som nu föreligger från utskottet, och ser efter vad detta senare ger i ökning till de olika löneklasserna, skall man finna, att på en avlöning av 1,000 kr. ger det 130 kr. i ökning, på en avlöning av 1,200 kr. ger det 26 kr. 40 öre i ökning och på en avlöning av 1,800 kr. en ökning av 260 kr. 40 öre. Nu skall jag hoppa över en del löneklasser för att icke alltför mycket trötta herrarna. På en 4,000 kronors avlöning ger det 1,119 kr. 40 öre. På en avlöning av 7,200 kr., d. v. s. den högsta siffra, på vilken dyrtidstillägget utgick förlidet år, blir det nu en ökning av 2,366 kr. 40 öre eller ett dyrtidstillägg på 7,070 kr. 40 öre. Om vi så gå vidare och se på en avlöning av 10,000 kr., utgår på den ett dyrtidstillägg av 9,534 kr. 40 öre, alltså en ökning från föregående år på 4,830 kr. 40 öre. Se vi på en avlöning av 15,000 kr., som är den högsta avlöning varå dyrtidstillägg får beräknas ges där ett dyrtidstillägg enligt detta förslag å 13,934 kr. 40 öre, d. v. s. om det är fråga om icke-familjeförsörjare, och det blir alltså en ökning på 9,230 kr. 40 öre i dyrtidstillägg sedan föregående år. Herrarna borde väl i alla fall förstå, vilka känslor det skall väcka ute i landet hos de lägre löntagarna, när de se den stora skillnaden, som förefinnes, och märka, för vilka det goda hjärtat egentligen klappar. Det har jämt varit så, att när de högre tjänstemännen börjat ropa på bättre dyrtidstillägg och bättre löner, har man varit kvick att gå deras krav till mötes, och det har snart sagt kvittat, vilka som suttit i riksdagen eller i regeringen

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

vid dessa tillfällen. Då åter de små statstjänstemännen ropa på t. ex. förhandlingsordning, då är man icke vaken och då går man icke med. Då låter man frågan somna av. Komma de högre tjänstemännen åter och ropa på förhandlingsordning, är man genast hos socialstyrelsen och undrar, om man icke är färdig snart. Så står det till, mina herrar, och det är icke att undra på, om det blir misstämning bland de mindre löntagarna.

Jag kan icke annat än säga något om tillämpningen av dyrtidsindexet, när det nu är framdraget — särskilt av herr Lübeck — att tjänstemännen böra ha rätt att få full kompensation — enligt min mening gjorde han samtidigt gällande, att dyrtidsindexen för de högre och lägre tjänstemännen låg på samma plan — jag kunde icke förstå något annat av hans anförande. Icke någon av herrarna torde veta, var dyrtidsindexen för en avlöning på 15,000 kr. ligger. Detta dyrtidsindex på 165 är fotad på en normalinkomst å 2,000 kr. år 1914. Då kan naturligtvis icke dyrtidsindexen vara 165 för dem, som hava en avlöning på 10,000 eller 15,000 kr., utan där måste den ligga avsevärt lägre. De, som fått 15,000 kr. i lön och på denna ett dyrtidstillägg av 13,934 kr. 40 öre, äro kanske de befattningshavare, som mest erhållit kompensation, då vi se efter. Och det går nog icke att säga, att man skall hålla relationen mellan de högre och lägre tjänstemännen, såsom herr Lübeck gjort gällande, och utgå ifrån, att de högre icke fått sitt. Saken är troligtvis den, att, om vi i fortsättningen skulle hålla på samma dyrtidsindex och procentberäkning, skulle vi få en social klyvning, som bleve ännu större de olika avlöningsgrupperna emellan än förut. Dit kommer man troligtvis då, mina herrar.

Jag tror icke, att det kan vara riktigt vare sig av Kungl. Maj:t eller utskottet att blott göra förbättringar i de högre tjänstemännens löneförmåner utan att tänka på dem, som äro där nere. Här har man från indextalet — det är ju 165 — dragit bort 5 enheter, men kallar det ändå full kompensation av vilken anledning vet jag icke, men statsutskottet anser sig väl vara mera sakkunnigt än socialstyrelsen på detta område. Detta gör mycket, att 5 enheter dras bort från dyrtidsindexet för de små inkomsttagare vid beräkningen av dyrtidstillägget å de 1,020 kronorna. Men vad gör man sedan? Jo, man höjer till 55 % av grundtalet det procenttal efter vilket dyrtidstillägg skall utgå för avlöningsbelopp, som ligga över 1,020 kr. Det är klart, att 5 % på belopp från 1,020 till 15,000 kr. göra avsevärt mycket i förhöjning av dyrtidstillägget för de högre inkomsttagarna.

Ja, mina herrar, det är hårt att behöva säga, att man här finner, att allt är gjort för att klara de högre tjänstemännen. Jag anser det emellertid böra vid ett sådant tillfälle som detta sägas ifrån, alldenstund departementschefen i propositionen varit inne på den linjen, att han trodde, att dyrtidsindexet var ganska bra avvägt för tillämpning på de olika löneklasserna. Det kravet bör man ställa på regeringen, att den försöker utreda, var dyrtidsindexen verkligen ligger för de olika löneklasserna, så att den ena såväl som den andra får komma till sin rätt. Ty det är klart, att de små i samhället också se på detta, och herrarna även i denna församling få icke förglömma, att de

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

se dessa stora tillägg gentemot de små, och se naturligtvis icke detta med så värst blida ögon.

Såsom frågan för närvarande ligger, herr talman, kan jag icke göra annat än yrka bifall till utskottets förslag med den ändring därutinnan, som föreslagits av herr Anderson i Råstock.

Med herr Bäcklund förenade sig herrar *Borg* och *Wahlstedt*.

Herr Anderson i Råstock: Då herr Hage här begärt ordet och yttrat sig i frågan, skall jag be att få säga, att jag icke trott det vara möjligt, att man kunde göra politik av denna fråga på det sätt, som han gjort. Och jag nödgas säga detta därför, att det resultat, han kom till, i allt fall visar, att han måste erkänna, att vi inom utskottet gjort så gott vi kunnat. Det är detsamma med herr Bäcklund. Jag tycker, att man om möjligt skall undvika att göra slika jämförelser, som han gjorde, då det kan falla andra in, några t. ex. av dem, som finnas på läktaren, att göra jämförelse mellan statstjänstemännens löner och arbetarnas i allmänhet. Alla jämförelser äro ytterst obehagliga, och då man icke är inne i en sak, begriper man icke, hur det verkar, och därför är det farligt att ge sig in på sådant. Jag skall icke något längre gå in på detta utan blott säga beträffande det exempel, som herr Bäcklund här tog med inkomsttagare på 1,000 och 2,000 kr., på vilka han gjorde sina beräkningar, att det exemplet är av den beskaffenhet, att man skulle kunna säga, att här gäller ett ordstäv, som man brukar använda: »Sådana djur finns det knappast.» När han här talade om dessa löntagare med 1,000 och 1,200 kronors avlöning, böra vi komma ihåg, att det i regel är sådana, som ha åtskilliga förmåner in natura, och att de således icke kunna jämföras med dem, som utan vidare skola leva på en avlöning sådan den nu är.

Så sade herr Bäcklund en annan sak, nämligen att hjärtat hade klappat mera för de högre tjänstemännen än för de andra. Det är ett misstag herr Bäcklund. Såsom jag i dag i början av debatten sade, då jag föreslog den ändring, vilken de flesta talare anslutit sig till, förhåller det sig så, att ingen inom utskottet har fått sin princip helt och fullt genomförd. Det är en enda stor kompromiss. Jag uttryckte emellertid också den förhoppningen, att då vi där kunnat ena oss i sak, nämligen att hjälpa statstjänstemännen, vi icke nu skulle råka i luven på varandra inbördes och på det sättet i onödan förlänga debatten. På denna punkt skall jag tillåta mig att inom parentes med herr talmannens tillstånd meddela, att därest vi lyckas avgöra denna fråga före middagsrasten vi slippa kvällsplenum. Detta är ju något, som ligger vid sidan av saken, men jag har fått talmannens löfte att meddela det i ett lämpligt sammanhang.

Sedan är det en annan sak, som jag skulle vilja beröra, då herr Bäcklund menade, att vi nu skulle ha skurit av något på dessa högre tjänstemäns tillägg och sökt ge det åt de små. Huru mycket hade det blivit? Det hade kanske blivit någon krona för år och person åt alla dessa stora skaror av befattningshavare, och jag tror icke, att det är skäl i att för en så obetydlig summa ställa till med något gruff.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Sedan kommer jag till en punkt, där jag är villig att instämma med herr Bäcklund, nämligen då han säger, att vi böra se efter, om levnadskostnaderna verkligen stigit så, att man har rätt att oavsett lönens höjd resa krav på full kompensation. Det har man naturligtvis icke. De, som ha de högsta lönerna, kunna icke göra det. Det är klart, att då socialstyrelsens index om jag icke misstar mig är beräknad på en familj, bestående av man, hustru och två barn med en årlig inkomst av 2,000 kr., en förändring för dem med denna lilla lön är väsentligen större, beroende på de ökade priser, man måste erlägga för livsmedel m. m., än jämförd med dem, som hava högre löner. På den punkten är jag således ense med herr Bäcklund, så att när vi skola gå och se efter vad som verkligen förstås med full kompensation, kan jag mycket väl tänka mig gränsen för de högst avlönade något under, ja kanske rätt väsentligt under de siffror, som man annars rört sig med.

Sedan vill jag ytterligare säga en sak, som, om jag icke minns orätt, påpekats av herr Gullström och herr Lübeck, nämligen att i den mån, som vi verkligen vilja, att de fattiga klasserna skola våga sig på att genom lånta pengar studera till läkare eller något annat, måste vi också taga konsekvenserna därav och möjliggöra för sådana personer att reda sig med lönen på sin statstjänst, så att de kunna betala tillbaka, vad de äro skyldiga. Jag skall tillåta mig att nämna, att vi inom en kommitté, som jag haft och har nöjet tillhöra, beräknat, att det krävdes, för de tjänstemän det där gällde, en studietid av tio år och att minimikostnaden för att taga examen uppgick till sina 25- à 30,000 kronor. Ser man sedan på lönerna för dessa befattningshavare, har jag också funnit, att de sannerligen icke kunna betraktas som kungliga, då man tar i betraktande, att de både måste leva på dem och amortera och betala ränta på den skuld, som de iklätt sig. Jag har därför många gånger, icke minst i statsutskottet, varit tvungen att taga hänsyn härtill. Om det skulle göras politik i denna fråga, tror jag nog, att om det skulle knipa, jag skulle kunna få mina valmän att förstå, att det icke är möjligt att endast se på inkomsten, utan att man också måste se till, vilka utgifter personen i fråga har på grund av studieskulder o. d. Har han kommit från en miljonärsfamilj, är ju saken klar, och då spela icke skulderna någon roll, men vill man, att en fattig pojke också skall kunna bli skuldfri, innan han dör, får man även tillse, att lönerna i någon mån avpassas i förhållande därtill.

Jag har vidare några ord att säga till mina vänner reservanterna. De ha här framkommit med en hel rad principer, och sådana kunna ibland göra sig alldeles utomordentligt bra. Då jag första gången hade ordet här i dag, sade jag emellertid, att vi borde akta oss för att tro, att någon fått igenom sina särskilda principer vid denna kompromiss. Vill man hålla på en principiell ståndpunkt, kan man ju, såvitt jag förstår, mycket väl erinra om att retroaktivitet förut medgivits under den tid, då riksdagen har beviljat krigs- och dyrtidstillägg. Är det nu så, att det är någon, som kan visa motsatsen, så var så god!

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Om denna sak vill jag också säga, att det nog på enskilda områden finns en och annan arbetsgivare, som måst giva retroaktiva lönetillägg. Jag skall tillåta mig att nämna, att man på det område, som jag närmast känner till, nämligen de enskilda järnvägarna, har gjort detta, och där har man också familjetillägg, för att nu ge en liten, liten replik mot herr Lovén. Jag tror, att den personal det gällt i allmänhet funnit sig ganska väl av den metoden att lösa dessa frågor.

Sedan skall jag be att också få säga något om en annan sak i fråga om den summa, som man skulle kunna spara på det retroaktiva tillägget. Man har velat göra gällande, att denna besparing skulle kunna uppgå till omkring 12 miljoner kronor, men har man då kommit ihåg, att man bland de ogifta utan tvivel har att söka det största antalet bland de lägre befattningshavarna, som på grund av det förhållande, som förut har påpekats, icke komme att få så synnerligen stora belopp i retroaktivt tillägg? Man kan, såvitt jag kan förstå, absolut icke skatta den besparing, som man här gör, högre än till 6 à 7 miljoner kronor. Då så är, vill jag fråga, om det är den rätta principen att av dessa fattiga statstjänare taga dessa 6 à 7 miljoner kronor för att ge dem åt folkskollärarna. Är det den riktiga och rätta princip, som man här vill slå in på? Nej, jag anser, att om staten har råd att betala en grupp av statstjänare ordentligt, bör den också ha råd att betala en annan grupp utan att tillgripa en sådan extrabeskattning, som det här faktiskt blir därigenom, att man icke utbetalar ett retroaktivt tillägg till icke familjeförsörjare. Det är oriktigt, och det är principvidrigt, och det är principvidrigt därför, att tillägget skulle utgå med nu gällande bestämmelser som grundval. Men i dessa, mina herrar, ha vi icke något tal om någon skillnad mellan ogifta och gifta. Det har också herr Jönsson i Revinge för övrigt erkänt, ty de nuvarande dyrtidstilläggen utgå efter vissa, för var och en lika normer. Nu är det i alla fall på det sättet, att detta tillägg skall utgå för den tid, som gått detta år, och då så är förhållandet, behövs det ju icke mera än att hänvisa till det enkla faktum, som alla kunna förstå, att om något innebär ett principiellt avsteg, är det att lägga detta retroaktiva tillägg efter de principer, som reservanterna här gjort.

Jag vill dessutom säga, att den motivering, som reservanterna här föreslå, förvånar mig en liten smula. Jag ber om ursäkt, om den i tryck blivit något väsentligt ändrad, men på det papper, jag har framför mig, står det, att »med familjeförsörjare förstås i detta sammanhang såväl befattningshavare, som är gift utan att äga barn, som dylik, änkling, änka eller ogift, vilken äger barn.» Detta är eljest icke något, som brukar betraktas såsom något så precis samhällsbevarande, och det förvånar mig verkligen, att så pass många kommit till denna uppfattning. Jag är själv tillräckligt vidsynt för att kunna vara med härom och icke göra någon skillnad i det fallet, men att man just från det hållet kan föra en sådan mening till torgs, det har jag svårt att begripa.

Vad reservanterna här ha föreslagit, är enligt min mening ägnat

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

att skapa bitterhet i sinnena. Det är orättvist mellan de olika befattningshavarna, och det kan, såvitt jag förstår, icke på ringaste sätt hjälpa folkskollärarna.

På dessa grunder utöver dem, jag förut anfört, tillåter jag mig, herr talman, att fortfarande vidhålla mitt yrkande.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få instämma i den första delen av herr Andersons i Råstock nyss hållna anförande, nämligen i vad det rör de av herr Bäcklund gjorda jämförelserna mellan olika lönebelopp och olika befattningshavare. Däremot kan jag icke instämma med honom beträffande vad han yttrade angående reservationen.

Jag har vid denna frågas tidigare behandling under fjolåret i statsutskottet intagit den ståndpunkten, att man under nuvarande förhållanden, då penningens köpkraft minskats så väsentligt, måste för att på ett tillfredsställande sätt tillgodose de gifta tjänstemännen tilldela dem familjetillägg. Det är icke gärna möjligt, att med den prisökning, som skett, tilldela de gifta och familjeförsörjare i allmänhet full ersättning för denna ökning, om man även skall låta de ogifta erhålla samma lön.

Beträffande retroaktiviteten vill jag endast nämna, att jag bestämt vet, att det finns en mängd gifta tjänsteinnehavare, som under denna tid ha åsamkat sig skulder, under det att de ogifta ha levat mycket väl på de löner och de dyrtidstillägg, som de hittills ha haft. Det förefaller mig då rimligt och rättvist att trots den principiella betänklighet, som ligger i reservanternas förslag, tilldela de gifta ett tillägg för första delen av innevarande år. Genom en sådan retroaktiv tillökning av deras löneinkomster få de tillfälle att med detta på en gång utfallande kontanta belopp reparera sin ekonomiska ställning. Jag tycker däremot, att det icke kan anses motiverat, att ogifta, som mycket väl kunnat leva på den lön, de haft under denna tid, nu skola få ytterligare en summa, som kanske icke alltid användes till så värst nyttiga ändamål.

Jag skall inskränka mig till detta, men då jag hört, att det uppstått tveksamhet angående herr Nilssons i Bonarp yrkande, vill jag nämna, att hans yrkande sammanfaller med herr Andersons i Råstock i övrigt utom beträffande det retroaktiva beloppet till icke gifta tjänsteinnehavare.

Jag ber att få yrka bifall till det av herr Nilsson i Bonarp framställda yrkandet.

Herr Andersson i Gävle: Herr talman, blott några få ord! Jag hade icke alls tänkt begära ordet i denna fråga. Vi ha sammanträde efter sammanträde inom statsutskottets fjärde avdelning traglat så mycket med detta ärende, att jag är mer än trött på dessa historier. Jag kan dock icke uraktlåta att säga några ord, då jag hörde herrar Bärg, Lovén, Bäcklund och Hage deklarera sitt missnöje med det resultat, vartill man kommit. Men vad komma de till för resultat? Jo, de gå på statsutskottets förslag. Situationen har

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

varit precis densamma även i utskottet, särskilt i dess fjärde avdelning. Jag har icke fått igenom min mening, utan vi ha gjort i år, som herr Bärg och jag gjorde i det särskilda utskottet föregående år, tagit det bästa möjliga. Jag är icke nöjd med förslaget, det erkänner jag, men det går så långt, som man har kunnat komma. Det är endast denna upplysning, som jag har velat lämna.

Vidare vill jag säga, att jag finner det litet märkvärdigt, att man spelar ut statstjänstemän av lägre och högre grad mot varandra för att därigenom försöka gagna den ena eller andra gruppen. Jag tror, att det medför raka motsatsen, och jag är rädd för att göra sådana jämförelser. Jag skall icke heller gå in härpå, men jag vill säga, att jag ursprungligen var av den meningen, att jag vill ha fixa barntillägg lika för stationskarlen och byråchefen, och jag var emot det retroaktiva tillägget. I den delen har ju kapten Lübeck stått på den motsatta sidan. Jag har fått ge med mig i vissa punkter likaväl som han, och jag är icke nöjd med förslaget, lika litet som han är, men vi ha försökt att göra det bästa möjliga. Jag tror, att statstjänarna skola vara relativt väl tillgodosedda, om riksdagen tar utskottets förslag. Jag skulle nästan vilja säga, att det är det bästa förslag, som under förhandenvarande omständigheter är möjligt att få.

Jag yrkar bifall till herr Andersons i Råstock förslag.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag skall endast med anledning av herr Lübecks rättelse av mina siffror be att få påpeka, att i den kungl. propositionens beräkning står det 262 miljoner kronor. Genom utskottets försorg ha sedermera nya beräkningar verkställts som visat, att propositionens siffror icke fullt stämma, tillfölje förändringar i indexen, men det var dessa ursprungliga beräkningar, som jag i mitt anförande höll mig till.

Herr Lovén: Herr talman! Med anledning av det yttrande, som hölls av herr Anderson i Råstock, skall jag endast be att få säga, att då han som ett försvar för de höga tjänstemannalönerna pekade på, att man lämnade ut studielån till obemedlade studerande och att detta i sin tur nödvändiggjorde högre löner, för att dessa lån skulle kunna återbetalas till staten, skulle man kunna tänka sig, att vi nu i stället för att ha en lön för gifta och en för ogifta skulle ha en lön för dem, som ha studieskulder, och en för dem, som icke ha några sådana. Om man då en gång skall ge en gammal överliggare vid universitetet en statstjänst, måste man ge honom en mycket stor lön, herr Anderson i Råstock, om han skall kunna betala igen sina studieskulder! Det är därför jag inte kan vara med om att i detta fallet taga någon hänsyn till studieskulderna.

Herr Bärg: Herr talman! Då jag har hört hur kraftigt man här lagt sig i selen för reservationen, vill jag endast säga, att jag tycker det går en liten smula illa ihop, då min vän herr Nilsson i Landeryd, som annars är en mycket logiskt tänkande man, tillsammans med herr Jönsson i Revinge och herr Nilsson i Bonarp här säger, att det

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

retroaktiva tillägget endast skall utgå, där behovet är störst. Det är tyngdpunkten i deras resonemang. Jag tycker, att det är litet inkonsekvent, då man säger, att den, som har en lön på 15,000 kronor, även behöver detta tillägg, och att behovet också trycker på honom, så att han skall ha 1,500 kronor i tillägg, under det att den, som har 2,000 kronor i lön, endast skall få 200 kronors tillägg. Jag menar, att om man skall mäta med det föreliggande verkliga behovet, är detta förslag förfärligt illa avvägt. Man får icke lägga tyngdpunkten på det sättet, då man skall försvara reservationen.

I övrigt vill jag inskränka mig till att säga, att jag visserligen icke är någon auktoritet på detta område, men då jag sysslat åtskilligt med dyrtidstillägg bland statstjänare, tror jag mig känna stämningen rätt så väl bland det ojämförligt största antalet av de lägst avlönade tjänstemännen, det här berör, nämligen de vid statens järnvägar. Och tycker man, att det är roligt och bra att i detta fall skapa ett genomgående missnöje, skall man rösta med reservationen, ty det skall icke förfela sin verkan, men vill man icke detta, vill jag säga, att man handlar klokast och i överensstämmelse med vad man vill, om man i detta avseende följer utskottet. Jag vill säga detta, ehuru jag långt ifrån är tillfreds med utskottets ställning, men sådant läget nu är, är jag övertygad om, att man därigenom gör det ur statens egen synpunkt klokaste.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Endast ett par korta ord, som jag vill säga till min vän herr Lovén. Det är icke fråga om några »överliggares» studielån här. Det exempel, som jag anförde, har jag tagit från de undersökningar, som gjorts i 1916 års provinsialläkarekommitté, och efter de priser, som gällde vid tiden för undersökningen. Jag har alltså ingenting att taga tillbaka. Det gäller här alltså icke några överliggare utan för samhället högst nyttiga medborgare i det exempel, jag nyss anförde.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande punkten I, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Anderson i Råstock under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställts av herr Nilsson i Bonarp; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) avgivna propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren i avseende å punkten I av statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 186 bifaller det av herr Anderson i Råstock under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det yrkande, som under överläggningen framställts av herr Nilsson i Bonarp.

Omröstningen utföll med 60 ja, men 92 nej; och hade kammaren alltså bifallit det yrkande, som under överläggningen framställts av herr Nilsson i Bonarp.

Vidare framställde herr talmannen i fråga om punkten II propositioner å de i avseende härå under överläggningen framkomna yrkandena; och blev utskottets hemställan i nämnda punkt av kammaren bifallen.

§ 17.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Förhindrad deltaga uti innevarande års statsrevision anhåller jag vördsamt få avsäga mig uppdraget som statsrevisor.

Stockholm den 4 juni 1920.

O. Nilsson.

Med godkännande av den sålunda gjorda avsägelsen beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att onsdagen den 9 i denna månad företaga val av en statsrevisor och, därest till statsrevisor komme att utses en av de nuvarande suppleanterna, av en suppleant för statsrevisor.

§ 18.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen

nr 297, angående statens medverkan till meddelande i större omfattning än nu sker av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen; och

nr 298, angående begäran om övervägande och eventuellt förslag beträffande reglering av förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckta motioner om ändring av § 26 regeringsformen; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel för bestridande av Sveriges andel i kostnader för nationernas förbund;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående förstärkande av reservationsanslaget till tekniska läroverk;

nr 190, i anledning av kamrarnas beslut angående uppförande under riksstatens åttonde huvudtitel av ett ordinarie reservationsanslag till tekniska läroverk; och

nr 191, i anledning av väckt motion om visst medgivande i avseende å lönetursberäkning för vissa folk- och småskollärare; samt

bankoutskottets:

memorial, nr 75, angående åtgärder för nedbringande av kostnaderna för riksdagstrycket; och

utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer m. m.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Vennersten*	under	3	dagar	fr. o. m.	den	8	juni,
»	*Hammarskjöld*	»	4	»	»	»	7	»
»	*Winkler*	»	3	»	»	»	7	»
»	*Frost*	»	4	»	»	»	6	»
»	*Bökelund*	»	3	»	»	»	7	» och
»	*Johansson* i Vittinge	»	3	»	»	»	7	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1920. **Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.** *202493*